

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

**Regionální diferenciace podpory cestovního ruchu na
venkově prostřednictvím PRV: srovnání Plzeňského,
Karlovarského, Ústeckého a Libereckého kraje**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Ondřej Konečný, Ph.D.

Autor práce:

Bc. Lenka Šedivá

Brno, 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci: *Regionální diferenciace podpory cestovního ruchu na venkově prostřednictvím PRV: srovnání Plzeňského, Karlovarského, Ústeckého a Libereckého kraje*, vypracoval/a samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna na v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona. Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 19. 5. 2017

.....
podpis

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala mému vedoucímu práce Mgr. Ondřeji Konečnému, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi pomohly k vypracování diplomové práce, dále také celé rodině a přátelům za podporu při studiu.

Abstract

The aim of the thesis is to evaluate the support of rural tourism from the Rural Development Programme 2007–2013 in four chosen regions – Plzeň Region, Karlovy Vary, Ústí nad Labem and Liberec Region. The theoretical part of the thesis includes the literature research concerning the issue of rural tourism, rural areas and discusses the importance of this specific form of tourism for rural development and its application, especially with regard to the analyzed territory and its natural and cultural-historical potential for the development of various forms of tourism. The next part of the thesis deals with the financial support of tourism through the European funds, with an emphasis on the Rural Development Program and its conditions, followed by the detailed analysis of the projects supported by Rural Development Programme 2007–2013, measure III. 1.3. The main objective of this part is to evaluate the projects in relation to rural tourism and to find answers to the questions whether the support was concentrated in tourist attractive areas or how the projects utilize the natural-cultural attractions of the given area. It also includes a more detailed assessment of the support of agritourism, eco-agritourism and hipotourism as specific forms of rural tourism.

Keywords

Rural tourism, tourism, agritourism, Rural Development Programme, subsidies, Plzeň Region, Karlovy Vary Region, Ústí nad Labem Region, Liberec Region

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá zhodnocením podpory venkovského cestovního ruchu prostřednictvím Programu rozvoje venkova v programovém období 2007–2013 na území čtyř vybraných krajů – Plzeňského, Karlovarského, Ústeckého a Libereckého. Práce obsahuje teoretické ukotvení stěžejních pojmů, týkající se problematiky venkovského turismu a obecně venkova, diskutuje význam této specifické formy cestovního ruchu pro rozvoj venkova a jeho uplatnění, zejména s ohledem na analyzované území a jeho přírodní a kulturně-historický potenciál pro rozvoj různých forem cestovního ruchu. V další části práce je řešena podpora cestovního ruchu prostřednictvím finančních prostředků poskytovaných z fondů Evropské Unie, s důrazem na Program rozvoje venkova a jeho podmínky. Stěžejní část práce se zaměřuje na detailní analýzu projektů, podpořených z PRV, Opatření 1.3 Podpora cestovního ruchu, realizovaných v letech 2007–2013. Cílem práce je zhodnotit jednotlivé projekty ve vztahu k venkovské turistice, nalézt odpovědi na otázky, zda se podpora koncentrovala do turisticky atraktivních oblastí či jak projekty využívají návaznosti na přírodně-kulturní atraktivity daného území. Součástí je také detailnější

zhodnocení podpory agroturistiky, ekoagroturistiky a hipoturistiky jako specifických forem venkovského cestovního ruchu.

Klíčová slova

Venkovský cestovní ruch, cestovní ruch, agroturistika, Program rozvoje venkova, dotace, Plzeňský kraj, Karlovarský kraj, Ústecký kraj, Liberecký kraj

Obsah

1	Úvod a cíl práce	8
2	Metodika a zdroje dat	10
3	Cestovní ruch	13
3.1	Členění cestovního ruchu	13
3.2	Udržitelný rozvoj cestovního ruchu	15
4	Venkovský cestovní ruch	17
4.1	Venkovský turismus vs. turismus na venkově	17
4.2	Vybrané formy venkovského turismu	19
4.2.1	Agroturistika	20
4.2.2	Další formy venkovského cestovního ruchu	21
4.3	Vývoj venkovského turismu v České republice	22
4.4	Definice a vymezení venkovského prostoru v ČR	24
4.5	Venkovská turistika vs. rozvoj venkova	26
4.5.1	Význam venkovské turistiky pro rozvoj venkova	26
4.5.2	Pozitivní a negativní dopady venkovského cestovního ruchu	27
5	Finanční podpora cestovního ruchu prostřednictvím fondů Evropské unie a národních programů	30
5.1	Programové období 2007–2013	30
5.1.1	Regionální operační programy	30
5.1.2	Program rozvoje venkova 2007–2013	30
5.1.3	Integrovaný operační program (IOP)	31
5.2	Programové období 2014–2020	32
5.2.1	Integrovaný regionální operační program (IROP)	32
5.2.2	Program rozvoje venkova 2014 – 2020	33
5.3	Podpora rozvoje venkova a cestovního ruchu na venkově na národní a krajské úrovni	34
5.3.1	Národní program podpory cestovního ruchu	34
5.3.2	Strategické dokumenty a dotační programy na krajské až lokální úrovni	35
5.4	Srovnání podpory v minulém a současném programovém období	36
6	Řešené území	37
6.1	Charakteristika jednotlivých krajů	37

6.2	Vymezení venkovského prostoru ve sledovaných krajích	38
6.2.1	Historické souvislosti vývoje venkova ve sledovaném území	39
6.3	Předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu ve sledovaných krajích	42
6.3.1	Lokalizační předpoklady	43
6.3.2	Realizační předpoklady	47
6.4	Zhodnocení venkovského cestovního ruchu ve sledovaných krajích	52
7	Podpora cestovního ruchu prostřednictvím Programu rozvoje venkova	55
7.1	Vztah Společné zemědělské politiky EU, EZFRV a PRV	55
7.2	Program rozvoje venkova 2007–2013 – III. Osa	56
8	Analýza podpořených projektů ve vybraných krajích v rámci PRV 2007–2013, Osa	
III. Opatření 1.3 Podpora cestovního ruchu.....		58
8.1	Postavení analyzovaných krajů mezi ostatními kraji ČR.....	58
8.2	Souhrnný soubor projektů z hodnocených krajů – Plzeňský, Karlovarský, Ústecký, Liberecký	59
8.3	Projekty zahrnuté do detailního hodnocení.....	61
8.3.1	Místo realizace	62
8.3.2	Typ příjemce	64
8.3.3	Předmět projektu	65
8.4	Podpora rozvoje agroturistiky a ekoagroturistiky	73
8.5	Podpora rozvoje hipoturistiky	79
9	Závěr	82
	Použitá literatura	86
	Seznamy	92
	Přílohy.....	94

1 Úvod a cíl práce

Cestovní ruch tvoří ve většině vyspělých zemí velmi významnou část národního hospodářství. V posledních letech bývají stále více upřednostňovány alternativní formy turismu (tzv. měkký turismus), které odrážejí změny ve společenských hodnotách a preferencích a reagují na zvyšující se povědomí o nutnosti ochrany přírody, krajiny a přírodních zdrojů mezi turisty. Zásady šetrného turismu a trvale udržitelného rozvoje cestovního ruchu naplňuje i venkovský turismus a jeho jednotlivé formy, jako např. agroturistika, ekoagroturistika, hipoturistika či pěší turistika. Význam a přínos venkovské turistiky lze spatřovat jak v rovině sociální – přináší turistům pocit zklidnění a únik ze stresového městského prostředí, utužuje sociální vazby (často je spojena s přímou interakcí v hostitelské komunitě), rovině environmentální – napomáhá k obnově a rozvoji venkovského prostoru, využívá přírodních atraktivit v dané lokalitě a snaží se o jejich zachování, tak i ekonomické, kdy je vítaným zdrojem financí pro venkovská sídla a obce, vytváří nová pracovní místa na venkově a pomáhá zemědělcům diverzifikovat jejich zemědělskou činnost.

Venkovská turistika není v naší krajině pojmem novým, i když její vývoj byl na našem území zcela odlišný a zájem o venkovskou turistiku v České republice i přes značný potenciál pro její další rozvoj zdaleka nedosahuje tak velkého zájmu jako např. v západních zemích Evropy (Francie, Německo, Rakousko). Venkovský turismus v moderním slova smyslu se začal v České republice vyvíjet od počátku 90. let 20. století, ale již od konce 60. let 20. století se u nás hojně prosazovalo chataření a chalupaření, ze kterého se později stal typický český fenomén. Rozmach a obliba chat a chalup u českého obyvatelstva souvisel s růstem životní úrovně obyvatel, lidé se z rušných a hlučných měst snažili uniknout na venkov za přírodou, klidem a relaxací. Po roce 1989, kdy se na venkov začalo pohlížet v mnohem širší perspektivě, byly brány větší ohledy na ekonomickou, ekologickou a sociální roli venkovských oblastí, které začaly být vnímány jako vhodné místa k životu i rekreaci s nedoceněným přírodním a kulturním potenciálem. I přes to, že venkovský turismus má v České republice velký potenciál pro další rozvoj, potýká se s mnoha problémy souvisejícími s nedostatečnou infrastrukturou, např. nedostatečnou kapacitou hromadných ubytovacích zařízení, jejich nerovnoměrné rozmístění a ne vždy dostatečnou kvalitou, problémem je i nerozvinutost služeb ve venkovských oblastech, či na mnoha místech stále nízká doprovodná vybavenost (odpočívadla, hygienická zařízení aj.) turistických tras, hipotras či cyklostezek.

Proto je podpora rozvoje cestovního ruchu, včetně toho venkovského a obecně i podpora rozvoje venkova zakotvena jak ve státních a resortních politikách, tak i v rovině nadnárodní. Zejména Evropské unie prostřednictvím svých fondů podněcuje jednotlivé státy k rozvoji cestovního ruchu ve formě poskytování finančních prostředků.

Tato diplomová práce se zaměřuje konkrétně na podporu z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova prostřednictvím Programu rozvoje venkova České republiky. Hlavním cílem práce je detailní analýza projektů podpořených v rámci Osy III. Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova, opatření 1.3 Podpora cestovního ruchu, realizovaných na území Plzeňského, Karlovarského, Ústeckého a Libereckého kraje v programovacím období 2007–2013. Dalšími specifickými cíli práce je nalezení odpovědí na otázky, zda se podpora koncentrovala spíše do turisticky atraktivních oblastí, malých venkovských obcí či větších venkovských sídel, do jaké míry byla v uvedených krajích podpořena agroturistika a ekoagroturistika a která z těchto forem převažovala. V neposlední řadě je cílem i zhodnocení podpory hipoturistiky jako specifické formy venkovského cestovního ruchu v daných krajích.

2 Metodika a zdroje dat

Diplomová práce je rozdělena do dvou tematických celků, a to teoretické a praktické části práce. Teoretický oddíl je založen na rešerši odborné literatury a ukotvení stěžejním pojmů, souvisejících s tématem práce. Úvodní kapitola se zabývá definicemi a vymezením základních pojmů jako je cestovní ruch a jeho členění na jednotlivé druhy a formy a udržitelný rozvoj cestovního ruchu. Důraz je kladen zejména na měkké formy cestovního ruchu a na jeho rozdíly s tvrdou – „masovou“ formou cestovního ruchu. V další kapitole je diskutována problematika nejednotného vymezení, co je venkovský cestovní ruch a jaké aktivity, činnosti a druhy cestovního ruchu pod něj spadají. Je zde také poukázáno na fakt, že ne všechny cestovní ruch, který se odehrává na venkově, musí nutně naplňovat ideu venkovského turismu. V další podkapitole jsou popsány jednotlivé vybrané formy venkovské turistiky, se zaměřením především na agroturistiku. Navazující část stručně shrnuje historický vývoj venkovského turismu v Čechách, význam venkovské turistiky pro rozvoj venkova a hodnotí jednotlivé ekonomické, environmentální a sociokulturní dopady venkovské turistiky na dané území jak z pozitivního, tak negativního hlediska. Stěžejními publikacemi pro tuto část práce byly od autorů Stříbrná (2005), Pourová (2000), Pásková a Zelenka (2002), Ryglová (2009), Kolektiv autorů VŠE (2007), Moravec a kol. (2006), ze zahraničních autorů např. Rátz (2004), Lane (1994) Roberts and Hall (2001) či Lordkipanidze (2002). Součástí tohoto prvního celku je i definice a vymezení venkovského prostoru dle několika způsobů v pojetí Perlína (2010) a Binka a kol. (2007).

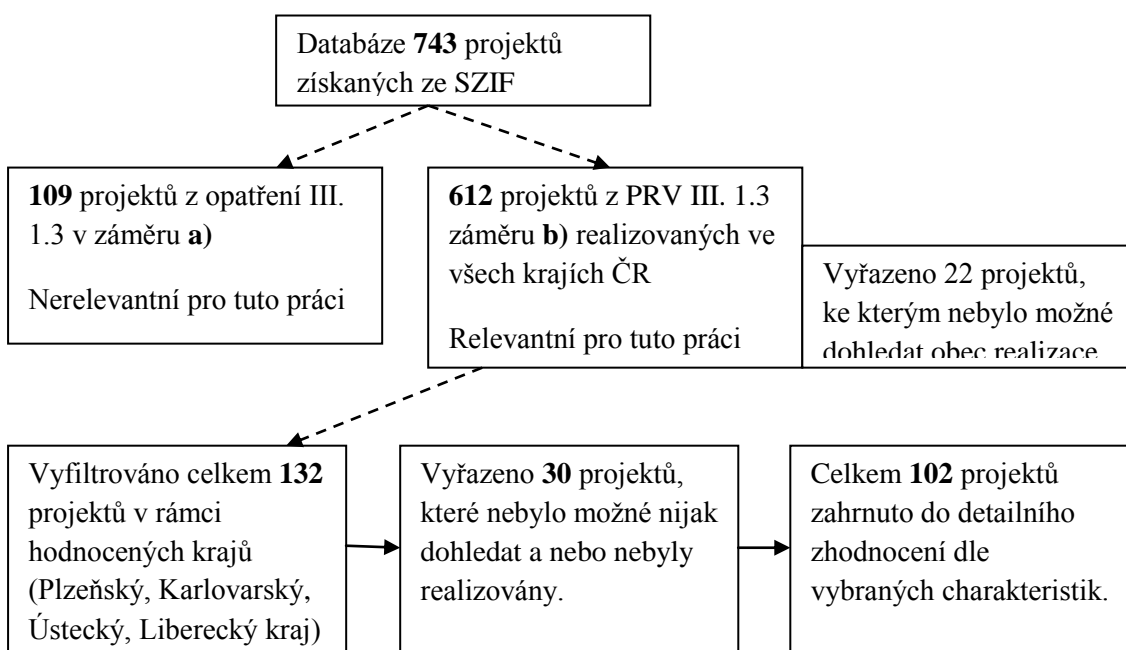
Další kapitola rešeršní části práce mapuje podporu cestovního ruchu prostřednictvím fondů Evropské unie – popisuje způsob finanční podpory z jednotlivých programů, v rozdělení na minulé programové období 2007–2013 a současné programové období 2014–2020, např. programy ROP, IROP, PRV, národní programy až po jednotlivé strategické dokumenty na podporu rozvoje cestovního ruchu na krajské a lokální úrovni. Jednotlivé programy a jejich náplň lze dohledat na příslušných internetových stránkách ministerstva, které má ten který program v gesci (např. Ministerstvo pro místní rozvoj pro programy ROP, IOP či nově IROP).

Praktická část práce začíná charakteristikou čtyř vybraných analyzovaných krajů – Plzeňského, Karlovarského, Ústeckého a Liberecké, nejprve dle obecných charakteristik jako je rozloha, počet obyvatel, administrativně-správní rozdělení, či hustota zalidnění. Následuje vymezení venkovského prostoru v jednotlivých krajích a určení počtu venkovských obcí (na tuto kapitolu navazuje obrázek v příloze 1). Zajímavé poznatky přineslo zhodnocení historických souvislostí vývoje venkova v daném území a jeho rozdělení na Bohaté vs. Chudé Sudety a jaké mělo rozdělení a vývoj v těchto oblastech vliv na další rozvoj různých odvětví hospodářství, včetně cestovního ruchu.

Další část hodnotí předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu v těchto krajích z hlediska lokalizačních předpokladů (přírodní atraktivita a kulturně-historický potenciál území) a realizačních předpokladů (vývoj návštěvnosti krajů v časové řadě 2007–2015, vývoj počtu HUZ a kategorie HUZ v letech 2007–2015). Poslední podkapitola této části se zaměřuje na analýzu současného stavu a nabídky venkovského cestovního ruchu a jeho forem v daném území. Využívá k tomu zejména strategické krajské dokumenty, jako např. Program rozvoje cestovního ruchu Plzeňského kraje 2014+ a další.

Navazující kapitola se detailněji věnuje popisu Programu rozvoje venkova 2007–2013, jeho vztahu ke Společné zemědělské politice a fondům EU a specifikuje podmínky Osy III. PRV opatření 1.3 Podpora cestovního ruchu (podmínky pro žadatele o podporu). Tyto informace byly získány zejména z programového dokumentu Programu rozvoje venkova 2007–2013, zpracovaného a uveřejněného Ministerstvem zemědělství ČR.

Stěžejní osmá kapitola se věnuje rozboru projektů podpořených z PRV 2007–2013, opatření 1.3 v záměru b), tedy výstavba a rekonstrukce ubytovacích kapacit, sportovních a stravovacích zařízení. Pro analýzu těchto projektů bylo potřeba získat databázi všech projektů podpořených z PRV v uvedeném programovém období. Tato data byla získána od Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF), který je zprostředkujícím subjektem PRV. Celkově vznikl soubor o 743 projektech, které bylo potřeba dále dohledat a analyzovat. Upravený soubor dat byl pro účely zpracování této práce poskytnut vedoucím diplomové práce. Postup získání potřebných dat lze shrnout pomocí následujícího schématu:

V rámci osmé kapitoly je nejprve v první podkapitole uvedeno srovnání celkově podpořených projektů v analyzovaných krajích s projekty z ostatních krajů ČR. Navazující kapitoly již pracují s dohledanými projekty, tedy s plně relevantním souborem 102 projektů. Tento soubor byl analyzován dle vybraných hledisek – místo realizace, výše finanční alokace, rozložení do jednotlivých výběrových kol PRV a let realizace, nejvíce podpořené oblasti (ORP) daných krajů, typ příjemce v rozdělení na fyzické a právnické osoby žadatele. Dále byly projekty kategorizovány z hlediska předmětu projektu – zda se jednalo o novou výstavbu ubytování, rekonstrukci či modernizaci ubytování, přestavbu zemědělského objektu, vybudování stravovacího zařízení, vytvoření zázemí pro sportovní aktivity (půjčovny sportovního zařízení atd.) nebo byla předmětem projektu hipoturistika. Z hlediska ubytování byly projekty dále rozřazeny dle typu ubytování, a to na penzióny, hotely, farmy a statky s nabídkou agroturistiky, horské chaty a chalupy a ostatní HUZ (turistické ubytovny, kempy, víceúčelové ubytovací zařízení - apartmány) s ohledem na jejich geografické umístění a návaznost na přírodní a kulturní atraktivitu území.

Závěrečné kapitoly se blíže věnují podpoře agroturistiky a ekoagroturistiky v uvedených krajích – projekty byly rozděleny dle počtu farem podporujících agroturistiku a farem, hospodařících v souladu s principy ekologického zemědělství. Poslední podkapitola práce se věnuje projektům, podporujícím rozvoj hipoturistiky – byly analyzovány projekty, jejichž předmětem byla výstavba nebo rekonstrukce jízďáren pro koně, výcvikových hal, nakoupení potřeb pro jezdecký sport a dovybavení farem pro účely hipoturistiky. Kapitulu vhodně doplňuje grafické znázornění rozložení projektů podporujících agroturistiku, ekoagroturistiku a hipoturistiku v rámci jednotlivých ORP sledovaných krajů.

3 Cestovní ruch

Pojem cestovní ruch není jednoduché jednoznačně vymezit. Na to naráží i Mill a Morrison (2007), kteří uvádí, že *cestovní ruch vždy zahrnuje cestování, ale ne každé cestování je cestovním ruchem. Cestovní ruch se uskutečňuje ve volném čase, ale ne celý volný čas je věnován cestovnímu ruchu.*“ S tím souhlasí i Ryglová (2011), která udává, že cestovní ruch může být definován mnoha způsoby, ale ani jeden není zcela vyčerpávající.

Jednu z nejstarších a spíše ekonomicky laděnou definici cestovního ruchu nabízí F. W. Ogilvie (1933) – chápe cestovní ruch jako *ekonomický jev spojený se spotřebou hmotných a nehmotných statků, hrazených z prostředků získaných v místě trvalého bydliště.* Jeho vrstevník, Glücksmann (1935, in Berg, [2010]), chápal cestovní ruch jako *souhrn vztahů mezi lidmi, kteří přechodně pobývají na určitém místě a místními obyvateli.*

Celosvětově uznávanou a nejrozšířenější definici s cílem sjednotit ty předešlé přináší v roce 1991 na Mezinárodní konferenci o statistice cestovního ruchu v kanadské Ottawě Světová organizace cestovního ruchu (UNWTO). Definice v sobě zahrnuje všechny aspekty – vymezení místní, časové i motivační: *„Cestovní ruch jsou aktivity osob cestujících do míst mimo jejich běžné prostředí nebo pobývajících v těchto místech ne déle než jeden rok za účelem trávení volného času (in WTO, 1995).* Tuto definici uznávají Palatková a Zichová (2011) a doplňují ji o dodatek, že cestovní ruch není jen cestování za účelem trávení volného času, ale *za jakýmkoliv hlavním účelem (obchod, volný čas, jiný osobní účel) jiným než být zaměstnán rezidentním subjektem v navštíveném místě.* Zahrnují tedy do cestovního ruchu i tzv. kongresový turismus. Takto upravená definice je používána i pro účely statistického sledování cestovního ruchu dle Směrnice Rady 95/57/ES ze dne 23. 11. 1995 o shromažďování statistických informací v oblasti cestovního ruchu.

3.1 Členění cestovního ruchu

V rámci kategorizace cestovního se v české literatuře hovoří o různých formách a druzích. Zatímco **formy** cestovního ruchu vycházejí ze zaměření cestovního ruchu na uspokojování určitých konkrétních potřeb účastníka, v případě dělení turismu na **druhy** je vždy zdůrazněn určitý prvek (hledisko) jako např. motiv účastníka, délka pobytu, způsob organizace apod. (Toušek, Kunc, Vystoupil a kol., 2008). Proto lze základní dělení druhů cestovního ruchu uvádět takto:

- podle místa realizace – domácí nebo zahraniční (příjezdový/výjezdový) cestovní ruch,

- podle způsobu organizace a zabezpečení služeb – organizovaný či neorganizovaný cestovní ruch a tzv. cestovní ruch mimo veřejné formy (kam spadají např. chataři a chalupáři),
- podle velikosti skupiny – individuální vs. skupinový (hromadný) CR,
- podle délky účasti – krátkodobý (pobyt do 3 dnů mimo trvalé bydliště) vs. dlouhodobý (delší než 3 dny, kratší než 6 měsíců mimo trvalé bydliště),
- podle časového rytmu – každodenní, víkendový, prázdninový, týdenní,
- podle rozložení během roku – sezónní (zimní/letní), celoroční,
- podle způsobu dopravy – silniční, železniční, letecký vodní, ostatní (pěší atd.).

Kritérií je daleko více, záleží na daných potřebách vymezení cestovního ruchu. Další zajímavé kritérium dělení, vhodné pro další pochopení textu a správné ukotvení pojmu venkovský turismus, je dělení dle vlivu a hostitelské prostředí, a to na:

- tvrdý (masový, nešetrný, negativní) turismus,
- měkký (alternativní, šetrný, pozitivní) turismus.

Drobná a Morávková (2004) uvádí, že tvrdá forma cestovního ruchu způsobuje znatelné změny v původním životním prostředí, nebere ohled na místní tradice a maximálně využívá všechny zdroje dané lokality. Naopak měkký turismus narušuje přirozené prostředí v navštíveném místě s minimálními dopady a snaží se co nejvíce, ale také neefektivněji využívat místních zdrojů (původní obydlí, potraviny, tradiční venkovský způsob života). Na základě tohoto rozlišení můžeme charakterizovat jednotlivé rozdíly mezi oběma druhy, jak uvádí tabulka 1.

Tabulka 1 Tvrdý vs. Měkký cestovní ruch

Tvrdý	Měkký
Masové cestování	Individuální, rodinné cesty, malá skupina
Málo času + rychlé dopravní prostředky	Dost času + přiměřené dopravní prostředky
Pevný program	Spontánní rozhodnutí dle situace
Řízení zvenku (cestovní kancelář)	Řízení zevnitř, individuálně
Importovaný styl	Styl života blízký dané zemi
Orientace na pamětihodnosti	Orientace na zážitky
Pohodlně a pasivně	S úsilím a aktivně
Žádná nebo malá příprava, neznalost domácího jazyka, pocit převahy, nezájem o domácí prostředí	Příprava vztahující se k dané zemi se znalostí domácího jazyka, radost z učení se od domácích, dárky hostitelům
Nákupy, suvenýry	Vzpomínky, nové zážitky

Zdroj: Librová (1994)

Mezi základní formy cestovního ruchu patří cestovní ruch, který se uskutečňuje v rámci volného času a také cestovní ruch zahrnující obchodní a služební cesty. Ryglová (2009) mezi ně řadí:

- rekreační cestovní ruch – hlavním cílem je odpočinek (rekreace) v příznivém prostředí s typickými rekreačními činnostmi jako je pěší turistika, cykloturistika, vodní sporty, zimní sporty atd.,
- kulturně-poznávací cestovní ruch – cílem je vzdělávání, poznávání a poučení, zábava prostřednictvím návštěv kulturních památek, festivalů a slavností aj.,
- lázeňsko-léčebný cestovní ruch – důraz na zdravotní a rehabilitační stránku,
- sportovně-turistický cestovní ruch – účast na veletrzích a výstavách, kongresech, seminářích či konferencích, ať již pasivní či aktivní.

Kotíková (2009) do výčtu zahrnuje i náboženský cestovní ruch.

Dále lze rozlišovat i další, specifické formy cestovního ruchu, které uspokojují zvláštní potřeby nejrůznějších specializovaných cestovatelských (spotřebitelských) segmentů, přičemž tato nabídka se neustále rozšiřuje v souladu s nejnovějšími trendy v cestovním ruchu. Ryglová, Burian a Vajčnerová (2011) mezi tyto specifické formy zahrnují např.:

- agroturismus,
- ekoagroturismus,
- cykloturismus,
- kongresový a incentivní (motivační) cestovní ruch,
- chataření a chalupaření,
- náboženský turismus,
- gastronomický cestovní ruch,
- zábavní a atrakční turismus.

3.2 Udržitelný rozvoj cestovního ruchu

S narůstajícím počtem turistů na celém světě vyvstávaly mnohé otázky spojené s tématem udržitelnosti a lidé si začali uvědomovat možné hrozby i negativní dopady rozvoje cestovního ruchu. Problematika trvale udržitelného rozvoje v jednotlivých zemích a odvětvích národního hospodářství se objevila v odborné literatuře na konci 70. let minulého století. Poprvé se pojem trvalá udržitelnost pravděpodobně objevil v časopise „*The Ekologist*“ v roce 1972, kdy skupina vědců americké univerzity vypracovala „Studii kritických environmentálních problémů“. Studie upozorňovala na problém limitovaných zdrojů a nemožnost nekonečného růstu bez trvalých následků na životní prostředí, na něž upozorňoval již Římský klub na konci 60. let (Kolektiv autorů VŠE, 2007).

V roce 1987 byla stanovena definice trvale udržitelného rozvoje ve zprávě Světové komise pro životní prostředí a rozvoj (World Commission on Environment and Development — WCED) publikovanou knižně pod názvem „*Naše společná budoucnost*“ (orig. „*Our Common Future*“). Na Summitu Země v Riu de Janeiro, který se konal v roce 1992, pak přešel tento termín do povědomí široké veřejnosti. Zpráva říká, že „*udržitelný rozvoj je takovým rozvojem, který naplňuje potřeby přítomných generací, aniž by ohrozil schopnost naplnovat je i generacím budoucím.*“ (WCED, 1987).

Z charakteristiky trvale udržitelného rozvoje zveřejněné ve zprávě WCED lze vymezit definici trvale udržitelného rozvoje cestovního ruchu následujícím způsobem: „*zajišťování potřeb účastníků cestovního ruchu takovým způsobem, který pomáhá rozvoji území, s přihlédnutím k šetrnému využívání přírodních a kulturních hodnot a vede k dlouhodobé prosperitě dané oblasti, aniž by ohrozil uspokojení potřeb budoucích generací*“ (Kolektiv autorů VŠE, 2007). Pojem udržitelný cestovní ruch se objevil počátkem 90. let právě v souvislosti se zmiňovaným Summitem Země. Jak dodává Vaško (2002), zahrnuje i důležitost hostitelské komunity a potřebu maximalizovat ekonomické přínosy pro tuto komunitu. Součástí koncepcí udržitelného rozvoje území jsou tedy i strategie rozvoje cestovního ruchu, které se snaží eliminovat negativní vlivy cestovního ruchu na životní prostředí a naopak, podporovat rozvoj území při maximálním zapojení místního obyvatelstva.

V 90. letech se v souvislosti s trvalou udržitelností a cestovním ruchem začal používat pojem „zelený turismus“ neboli „*green tourism*“, známý zejména v anglosaské literatuře. Roberts a Hall (2001) popisují „*green tourism*“ v porovnání s tradiční masovou turistikou jako formu cestovního ruchu, která je šetrnější k životnímu prostředí, snaží se vytvořit symbiotický vztah mezi fyzickým a sociálním prostředím a usiluje o dosažení ideálů udržitelnosti. Dále bývají k pojmu „zelený turismus“ používány synonyma jako alternativní, odpovědný, měkký nebo nový cestovní ruch.

Udržitelný cestovní ruch je často spojován s trvale udržitelným rozvojem turistických regionů a s tzv. alternativními formami cestovního ruchu (ty, které se odlišují od masové formy cestovního ruchu). Uskutečňuje se zpravidla v malých skupinách, respektuje životní styl, potřeby a zvyklosti místní komunity a jejího životního prostředí (Zelenka, Pásková, 2012). Mezi tyto formy můžeme zařadit např. venkovský cestovní ruch spolu s agroturistikou, ekoagroturistikou, cykloturistikou, vinařskou turistiku a další formy šetrné turistiky. Venkovský cestovní ruch nabízí šanci pro rozvoj strukturálně postižených regionů a nabízí naději na uchování kulturního dědictví a historického bohatství jednotlivých krajů a typického krajinného rázu venkova.

4 Venkovský cestovní ruch

4.1 Venkovský turismus vs. turismus na venkově

Jednoznačná definice venkovského cestovního ruchu (v anglické literatuře „*ruraltourism*“) neexistuje, neboť spousta autorů chápe a pojímá tuto formu cestovního ruchu odlišným způsobem. Problémem je také nejednoznačné vymezení venkova a venkovských oblastí (viz kapitola 4.4). Venkovský turismus a jeho podoby lze přiřadit k alternativním formám cestovního ruchu (viz předchozí kapitola).

Pravděpodobně nejstručnější definici venkovského turismu uvádí Komise evropských společenství: „*venkovský turismus je každá turistická aktivita, která se koná ve venkovské oblasti*“ (in Tchetchik, A. et al., 2006). Jak však podotýká Stříbrná (2005), tato zjednodušená definice nevystihuje podstatu venkovské turistiky, jelikož ta v sobě zahrnuje více faktorů a charakteristik a navazuje na spektrum aktivit a služeb poskytovaných farmáři/zemědělci a venkovskými obyvateli, které mají přilákat turisty do jejich oblasti a zajistit příjem pro jejich podnikání (Rátz, 2004). Mezi typické projevy, základní znaky a specifika venkovského turismu řadí Stříbrná (2005):

- lokalizace ve venkovském prostředí (nízká hustota obyvatelstva, otevřený prostor, malá venkovská sídla),
- decentralizované ubytování s omezenou kapacitou,
- ohleduplný vztah k přírodě a krajině,
- VT je tradiční ve svém charakteru – vyvíjí se pomalu, je řízena na místní úrovni a rozvíjena s cílem zajistit dlouhodobý rozvoj dané oblasti,
- komorní, téměř rodinné zázemí (typické zejména pro agroturistiku),
- pochopení pro individuální aktivity návštěvníků a turistů,
- zázemí v horských a podhorských oblastech (symbióza se zemědělstvím zde představuje originální nabídku služeb CR – např. poskytování čerstvých produktů hostům),
- pronájem chat a chalup, tzv. druhé bydlení.,
- VT je založen na principech trvalé udržitelnosti – rozvoj VT by měl udržovat zvláštní venkovský charakter dané oblasti a neměl by negativně ovlivňovat místní zdroje.

Výkladový slovník cestovního ruchu (Pásková, Zelenka, 2002) definuje venkovský cestovní ruch jako „*souborné označení pro druh cestovního ruchu vícedenním pobytem a s rekreačními aktivitami na venkově s ubytováním v soukromí nebo v menších HUZ. Jeho rozvoj souvisí s rozvojem venkova, budováním pěších tras a cyklotras, farem s alternativním zemědělstvím, budování místních skanzenů a muzeí, rozvíjení*

a udržování tradičních řemesel, lidových tradic a zvyklostí. “ Aktivitami na venkově pak rozumí např. pěší turistiku, projížďky na kole/koni, péči o domácí zvířata, konzumaci podomácku vyrobených potravin aj.

Dle Ryglové (2009) souvisí venkovský cestovní ruch bezprostředně s venkovským prostředím a také s ochranou přírody a krajiny. Vyjadřuje zájem zejména městských obyvatel o pobyt v zachovalé přírodě, spojený s odpočinkem a se snahou po tvůrčí činnosti. Zvláštnost venkovského cestovního ruchu spočívá v decentralizaci ubytovacích zařízení, která rozmělní četnost turistů, a umožní tak snížit negativní dopady, které působí „organizovaná, masová turistika“.

Důležitost zásady trvale udržitelného rozvoje ve venkovském cestovním ruchu, které jsou blízce spjaty se stavem a potřebami konkrétního území, zmiňuje i Kolektivu autorů VŠE (2007), kteří chápou venkovský turismus jako specifickou, k přírodě a komunitě ohleduplnou formu turismu ve venkovském prostoru.

Pourová (2000) definuje venkovský cestovní ruch jako turismus rozvíjející se mimo oblasti rekreačních a turistických center i mimo oblasti městského osídlení, a zahrnuje do něj všechny činnosti účastníka cestovního ruchu v prostředí venkova.

Dle jiného zdroje (Čertík a kol., 2001) si pod pojmem venkovský cestovní ruch lze představit *„rekreační formu cestovního ruchu, která je spojená s pobytem ve venkovském prostředí a se snahou účastníků maximálně pobývat ve volné přírodě“*. Dále uvádí, že se nezaměřuje jen na přírodu samotnou, ale zahrnuje i poznávání kulturního, společenského a materiálního potenciálu venkova. Hesková (2006) zformulovala podobnou definici, kterou rozšiřuje o možnost ubytování ve vesnických domech a různých ubytovacích zařízeních na venkově, kde je součástí nabídky i možnost stravování nebo vlastní přípravy stravy a možnost se zapojit do různých typických činností spojených s pobytem na venkově.

Lane (1994) definuje venkovský cestovní ruch je specifickou formou turismu ve venkovském prostoru, ohleduplnou k přírodě a místním komunitám. Podle jeho tvrzení by za součást venkovské turistiky neměly být brána velká horská či rekreační centra s velkými ubytovacími kapacitami, kde se každoročně ocitnou desetitisíce turistů, i když by se jednalo o ubytovací zařízení umístěné ve venkovském prostoru, jelikož tuto skupinu zajímá spíše turistická infrastruktura nežli místo pobytu a jeho „venkovskost“ či venkovská krajina sama o sobě. Rozdíl mezi venkovskou turistikou a turistikou na venkově jak ho chápe Lane, je nastíněn v tabulce 2.

Tabulka 2 Srovnání venkovské turistiky a turistiky na venkově

Venkovská turistika	Turistika na venkově
Umístění ve venkovské oblasti <i>je podstatné</i>	Umístění ve venkovské oblasti <i>není podstatné</i>
Fungující venkov a jeho specifické přednosti	Fungující venkov a jeho kvality nejsou důležité
Venkovský v rozměrech	Venkovský v rozměrech
Tradiční v přirozeném rozvoji a charakteru, lokální vlastníci	Tradiční v přirozeném rozvoji a charakteru, lokální vlastníci, ale různá společenství a propojení
Různorodost založená na venkovském prostředí	Různorodost odpovídající poptávce
Venkovská krajina je <i>velmi důležitá</i> pro spokojenost zákazníka	Venkovská krajina je relativně <i>málo důležitá</i> pro spokojenost zákazníka

Zdroj: Lane, (1994), in kolektiv autorů ČZU – výzkumný projekt 2007–2011

Někteří autoři, např. Moravec a kol. (2006), dokonce v geografické perspektivě vidí rozdíly mezi termíny venkovská turistika, venkovský turismus a cestovní ruch ve venkovském prostředí, které jsou jinými autory (a to i v rámci této diplomové práce) chápány jako synonymní. Vymezuji venkovskou turistiku (nikoliv venkovský cestovní ruch) jako průnik turistiky ve venkovském prostoru, turistiky ve venkovské krajině a místní turistiky.

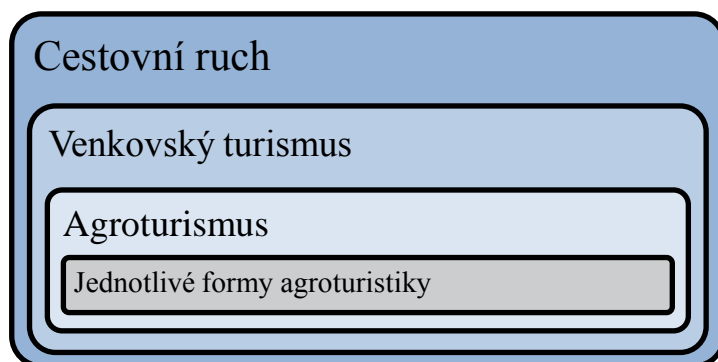
Jako hlavní formy venkovského turismu lze jmenovat agroturismus, ekoagroturismus, pěší turistiku, cykloturistiku, hipoturistiku, vinařský turismus aj. Dále se podle Páskové a Zelenky (2002) k venkovskému turismu řadí i dobrodružný a kulturní cestovní ruch. Rátz (2004) přidává další formu, kterou je zážitková turistika, do níž patří např. lidové slavnosti, folklórní festivaly, výroba a prodej ručně vyrobeného zboží a zemědělských produktů. K venkovskému turismu řadí také tzv. residenční turismus, což je typ cestovního ruchu, kdy turisté využívají ubytování mimo klasické hotely a ubytovávají se ve vlastních, pronajatých nebo půjčených objektech, popřípadě objekt sdílejí s jinými vlastníky a střídají se v něm v průběhu roku. Jednou z forem residenčního turismu je tedy i druhé bydlení (McWatters, 2009), v českých podmínkách především oblíbené chataření a chalupaření.

4.2 Vybrané formy venkovského turismu

Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, mezi formy venkovského cestovního ruchu lze zařadit zejména agroturistiku a ekoagroturistiku, pěší turistiku, cykloturistiku, hipoturistiku, vinařskou turistiku nebo např. gastroturistiku. Bližší popis vybraných forem, zejména agroturistiky, je účelem následujícího textu.

4.2.1 Agroturistika

Pro pojem agroturismus („*agrotourism*“) existuje mnoho používaných významů a definic, jejich podstatou je však sejetí turismu a zemědělství, jak uvádí např. Sharpley a Sharpley (1997) – agroturistika je turistický produkt přímo spjatý se zemědělským prostředím, zejména pak s jeho jeho produkty a pobytem na farmě. Logická posloupnost a zařazení agroturistiky do hierarchie cestovního ruchu by sedala znázornit následovně:

Obrázek 1 Vymezení agroturistiky v rámci cestovního ruchu, zdroj: Habán a Otepka (2004)

V cizojazyčné literatuře je používána řada dalších pojmů, např. „*farmtourism*“, „*tourism on farm*“ nebo „*farm-based tourism*“, jejichž význam se dá souhrnně chápat jako turismus na farmě (Phillip a kol., 2010). Autor do forem agroturismu zahrnuje i farmy, které již zemědělsky nehopodaří („*non workingfarms*“), ale mají zemědělský charakter a jsou součástí venkovského turismu (lze sem zařadit například hipoturistiku).

Moravec a kol. (2006) definují agroturistiku jako specifickou součást venkovského cestovního ruchu, která významně naplňuje ideu udržitelného rozvoje cestovního ruchu. Jeho hlavní podstatou jsou pobyty na venkově na rodinných farmách či zemědělských usedlostech, náplní je pak poznávání alternativního způsobu života v kontaktu s přírodou. Foret a Turčínková (2005) dále dodávají, že k hlavním lákadlům agroturistiky patří spojení zážitků, místních tradičních pokrmů, nápojů a zvyklostí.

Pourová (2000) uvádí, že specifickým rysem agroturistiky je především využívání přírody a krajiny venkova s přímým vztahem k zemědělským pracím a usedlostem a také možnost turisty se volně pohybovat v pracovním prostředí zemědělského podnikatele a seznámit se tak se vším, co zemědělskou usedlost tvoří. Stříbrná (2005) dodává, že agroturistika je provozována podnikateli v zemědělské prvovýrobě pouze jako vedlejší doplňková činnost, která má sloužit k získání dodatečných finančních prostředků při zachování dominantního postavení zemědělské prvovýroby.

Sznajder, Przezborska, Scrimgeour (2009) nahlíží na agroturistiku v novém, dynamičtějším multidisciplinárním pojetí, kdy agroturismus zasahuje do mnoha odvětví např. zemědělství, geografie, etnografie, zoologie, ekologie či ekonomie. Dle jejich tvrzení má farmář rozšiřovat svou nabídku agroturistických produktů až do té podoby, kdy agroturismus netvoří pouze doplňkovou činnost k zemědělské prvovýrobě, ale stává se dominantní. Tento přístup je ovlivněn zvyšujícím se zájmem především městských obyvatel o autentický venkovský styl a nové, intenzivnější zážitky.

4.2.2 Další formy venkovského cestovního ruchu

Od agroturistiky bývá někdy oddělována **ekoagroturistika**. Tímto pojmem je označován turismus na ekologicky hospodařících farmách, které produkují bioprodukty. Produkty eko-zemědělství podléhají přísné kontrole a musí splnit všechny podmínky, které jsou na tento typ hospodaření kladeny a na základě toho pak mohou používat ochrannou známku BIO (Galvasová a kol., 2008). Podstatným znakem ekoagroturistiky je nejen sepnutí turisty s farmářskou rodinou, ale i podíl na zemědělských pracích a konzumace produktů jejich ekologického zemědělství (Kolektiv autorů VŠE, 2007).

K jedné z nejpobulárnějších forem individuální, rodinné a skupinové turistiky v České republice patří **cykloturistika**. Jde o aktivní cestování zaměřené na poznávání přírodních a společenských zajímavostí v určité oblasti, nejčastěji pomocí speciálně upraveného (trekingového nebo horského) kola (Mourek, 2002). K rozvoji této šetrné formy turistiky má ČR vhodné geografické podmínky a poměrně hustou síť jednotně značených cyklistických tras. Zájem o cykloturistiku u nás roste jak u domácích, tak i zahraničních cykloturistů, kteří vyhledávají nadregionální tematické trasy, například páteřní zelenou stezku Greenways Praha – Vídeň (Nadacepartnerstvi.cz, [online]).

Hipoturistika neboli turistika na koni či jezdecká turistika patří mezi novější, dynamicky se rozvíjející formy rekreace, která kombinuje složky sportovní a rekreační a nabízí téměř ideální možnost spojení zdravého využití volného času, pobytu v přírodě a zájmu k ochraně životního prostředí (Špičáková, 2009). Hollý (2003) rozděluje hipoturistiku na 3 základní formy, a to: a) vycházky na koni (jízda v terénu cca 1–4 hodiny), b) výlety a túry (celodenní túry) a poslední c) putování na koni (několik celodenních túr). Pro hipoturistiku je určena síť hipostezek, která se v posledních letech v Česku stále rozrůstá díky zvyšující se popularitě měkkých forem turistiky – a tím i hipoturistiky. Hipostezky jsou děleny do úrovní od lokálních cest a okruhů, přes regionální cesty až po páteřní síť.

Specifickou formou venkovské turistiky a velmi charakteristickou pro Česko je **chataření a chalupaření**, které tvoří významnou součást domácího cestovního ruchu.

Jedná se o rekreaci vázanou na vlastní rekreační objekt, tzv. druhé bydlení. Jak uvádí Pourová (2000), chaty a chalupy plní rekreační funkci a umožňují jejím vlastníkům účelné využití volného času. Chalupa byla původně objektem k bydlení a chalupaření má tak vzhledem k původnímu umístění v prostředí výrazně nižší dopad na krajinu. Naopak chataření je provozováno v objektech, které byly vystavěny výhradně k účelům rekreace (Pásková a Zelenka, 2002).

4.3 Vývoj venkovského turismu v České republice

Venkovský cestovní ruch není z hlediska historického novodobým objevem. Kořeny venkovského turismu v České republice lze dle Stříbrné (2005) najít již v 19. století, kdy se zájem o rekreaci na venkově objevil v důsledku prudkého rozvoje průmyslu a s tím souvisejícího velkého znečištění měst a aglomerací. V meziválečných a poválečných letech nebyl český venkov s cestovním ruchem nijak zvláště spojován, obyvatelstvo se muselo vypořádávat s následky válek a také s nastalými změnami, které přinesl socialistický a komunistický režim. O venkovské turistice můžeme mluvit až od konce 60. let a v průběhu 70. – 90. let 20. století, kdy se ve velké míře začal prosazovat jeden dnes již typický český fenomén – chataření a chalupaření. V literatuře bývá tento způsob turistiky zařazován právě pod venkovský turismus, jak uvádí Pourová (2000), někdy se používá označení „cestovní ruch mimo veřejné formy“. Chaty a chalupy plní rekreační funkci a umožňují účelné využití volného času ve venkovském prostředí. Rozvoj chataření a chalupaření souvisel s růstem životní úrovně obyvatelstva nejen ve městě, ale i ve venkovských oblastech a také s relativní stabilizací sociálních podmínek. Dále za tento rozvoj mohl prudký rozmach automobilové dopravy – bylo již možné dostat se i do oblastí ležících daleko mimo železniční síť a díky tomu se i cestovní ruch mohl přesunout do menších měst a obcí venkovské krajiny (Moravec a kol. 2007).

Venkovský turismus v moderním slova smyslu se začal v České republice vyvíjet od počátku 90. let 20. století, kdy se na venkov začalo pohlížet v širší perspektivě a byly brány větší ohledy na ekonomickou, ekologickou a sociální roli venkovských oblastí, které začaly být vnímány jako vhodné místa k životu i rekreaci s nedoceněným přírodním a kulturním potenciálem. Na druhou stranu však byly zjevné slabé stránky venkova – většina venkovských oblastí byla ve srovnání s městy zaostalejší, s vyšším podílem nezaměstnanosti, starším obyvatelstvem a zejména nedostatečně vybavená infrastrukturou. Rozvoj venkovského turismu v ČR nese velký potenciál, avšak od počátku svého rozmachu se potýká s mnoha problémy, zejména právě s nedostatečně rozvinutou infrastrukturou pro cestovní ruch – naráží na nedostatečnou kapacitou hromadných ubytovacích zařízení a jejich nerovnoměrné rozmístění, nerozvinutost nabídky služeb v regionech, nízkou vybavenost turistických tras, lyžařských a běžeckých tratí, cyklotras a cyklostezek (odpočívadla, hygienická zařízení apod.)

a také nedostatečnou schopnost podnikatelských subjektů v cestovním ruchu reagovat na měnící se poptávku a konkurenci (MMR, 2006). Svobodová a kol. (2011) vidí problém také ve velmi nerovnoměrném rozložení návštěvnosti v České republice, která je koncentrována spíše do tradičních městských destinací (Praha, Brno, Karlovy Vary aj.), horských středisek (Špindlerův Mlýn, Harrachov, Pec pod Sněžkou atd.) a letních středisek u vody (Máchovo jezero, Lipno, Vltavská kaskáda). Jiné oblasti, zejména venkovského charakteru, jsou stále využívány nedostatečně.

Venkovský turismus v ČR je ve srovnání se zeměmi západní a severní Evropy specifický svým zaměřením. Vzhledem k vývoji českého zemědělství, zejména v průběhu kolektivizace v 50. letech minulého století, se zcela neobnovila tradice soukromých rodinných farem, tak jak je zvykem např. v západní Evropě (Francie, Německo). V ČR se většina selských usedlostí postupně měnila na rodinné domy a většina zavedených a dobře prosperujících farem zmizela. Došlo také k omezení tradičních selských a venkovských řemesel a pomalu se stíraly specifické znaky a tradice jednotlivých vesnic a území (Mikula, 2005). Po roce 1989 prošel venkov výraznými změnami v socioekonomické oblasti, kdy došlo k restrukturalizaci zemědělských podniků a zaměstnanost v zemědělství se prudce snížila. I proto byla zformulována řada strategických dokumentů, jejichž nástroje měly napomoci k oživení venkovského prostoru (tzv. restrukturalizace venkova). Rozvoj venkovské turistiky a především jedné z jejích specifických forem – agroturistiky – byl považován za jednu z možností ekonomické diverzifikace venkova, jelikož přináší nové podnikatelské aktivity a napomáhá tím vzniku nových pracovních míst na venkově a tím i ke stabilizaci obyvatelstva venkovských oblastí (Moravec a kol. 2007). Naopak Perlín (2010) zastává názor, že agroturismus je přeceňovaný a v České republice je pouze okrajovou doplňkovou aktivitou, která hraje omezenou roli. Specifickou formou agroturismu je podle něj tradiční české chataření a chalupaření. Ostatně na to, že agroturistika není „všelák“ a představuje pouze doplňkový příjem pro české zemědělce, upozorňuje i Pourová (2000), Konečný (2013), Svobodová a kol. (2011) nebo Galvasová a kol. (2008). Zahraničními „kritiky“ venkovského turismu jsou např. Američan Butler (1992) či Opperman v Německu (1996), zastávající názor, že venkovský turismus není magickým řešením rozvoje venkova – tvrzení zdůvodňují např. úniky příjmů a nestálostí odvětví, nízkými platy, importovanou pracovní silou a konzervatismem investorů. Tvrdí, že venkovský turismus je vhodný doplněk ekonomiky, ale není vhodný jako její hlavní část.

4.4 Definice a vymezení venkovského prostoru v ČR

Aby bylo možné vyhodnotit vliv rozvoje specifických forem cestovního ruchu, zejména venkovského turismu na rozvoj daného území, je potřeba vymežit, co je vlastně venkov a dle jakých kritérií se venkovský prostor v České republice člení.

Pojem venkov není lehké zcela jednoznačně vymežit. Autoři, zabývající se venkovským prostorem a jeho charakteristikami, např. Binek a kol. (2007) nebo Perlín (2010), se neshodují na jednotné definici. K potížím při vymežování venkova přispívá i překrývání pojmu „venkovský“ region (prostor, území) s pojmy, jako jsou „periferní“ (okrajový, obvodový), „marginální“ (okrajový, mezní) nebo „rurální“ (venkovský, zemědělský, rolnický) region. Ještě v 60. a 70. letech 20. století se dalo hovořit o venkovském území jako o relativně homogenním typu území, které je charakteristické nízkou hustotou zalidnění a vysokým podílem zaměstnanců v zemědělství (Majerová, 2008). Jak uvádí Svobodová a kol. (2011), v současné době již tento obraz venkova neplatí a setkáváme se s diferencovanou strukturou různě rozvinutých venkovských území, která plní množství rozdílných funkcí. Důležité je správně stanovit, za jakým účelem je venkovský prostor vymežován a k tomu zvolit vhodné hledisko – např. dle urbanistických, architektonických, sociálních, ekonomických či historických charakteristik.

K vymezení venkovského prostoru se obecně používají dva druhy přístupů. První, spíše technický (administrativní), se soustřeďuje na jednu či pouze několik charakteristik a je často využíván pro potřeby regionální politiky. Druhý přístup vychází z co nejvíce komplexního pohledu na území a zkoumá nejen kvantitativní, ale i kvalitativní znaky sídelní, hospodářské, sociální a krajinné oblasti. Jasně zařazení území do venkovského prostoru komplikuje obtížnost stanovení hraničních limitů a stále větší prolínání městských a venkovských charakteristik a vznik přechodných oblastí (Binek a kol., 2007). Příkladem technického, kvantitativního vymezení, je vymezení venkova **dle OECD** v dokumentu *Tourism Strategies and Rural Development* (1994) – ta používá jako jediné kritérium hustotu zalidnění a venkovské oblasti vymezuje ve dvou úrovních. Na lokální úrovni jsou jako venkov označeny sídla s hustotou obyvatel menší než **150 obyv./km²**. Na úrovni regionální jsou vymezena území, která jsou:

- *výrazně městská* – méně než 15 % obyvatel žije ve venkovských obcích,
- *významně venkovská* s podílem obyvatel ve venkovských obcích mezi 15–20 %,
- *převážně venkovská* s podílem obyvatel žijícím ve venkovských obcích vyšším než 50 %.

Jak uvádí Perlín (2010), aplikace tohoto vymezení v rámci České republiky má za následek přílišnou generalizaci a do venkovského prostoru tak byly zařazeny i obce,

kteřé zjevně nemají venkovský charakter. Ve výsledku pak byly za převážně a významně venkovské regiony označeny všechny kraje ČR s výjimkou hlavního města Prahy. Z tohoto důvodu byly hraniční limity pro Českou republiku sníženy na hodnotu **100 obyv./km²**.

Další kvantitativní metoda, založená na statistických údajích, pochází od organizace **EUROSTAT**, a je založena na stupni urbanizace. Rozděluje regiony do 3 skupin (Binek a kol., 2007):

- *hustě zalidněné zóny* (hustota zalidnění vyšší než 500 obyv./km² a celková populace regionu je nejméně 50 000 obyvatel),
- *přechodné zóny* (hustota zalidnění regionu min. 100 obyv./km²),
- *řídce zalidněné zóny* (ostatní regiony, které nejsou klasifikovány jako hustě či přechodně zalidněné zóny).

Nejčastěji využívanou kvantitativní metodou, kterou pro statistické účely a hodnocení aplikuje i Český statistický úřad, je kritérium počtu obyvatel sídla (obce). ČSÚ za venkovský prostor považuje všechny **obce s velikostí do 2 000 obyvatel**, a dále obce s velikostí do 3 000 obyvatel, které mají hustotu zalidnění menší než 150 obyv./km². Avšak v Zákoně o obcích č. 128/2000 Sb.¹ se setkáme s hraniční hodnotou 3 000 obyvatel pro vymezení venkovské obce. S hranicí 3 000 obyvatel souhlasí i Binek a kol. (2007), kteří míní, že by omezení venkovského prostoru jen na obce do 2000 obyvatel vytvářelo umělou konstrukci nesouvislých výseků území. Tvrdí, že právě obce ve velikostní kategorii 2 000–3 000 obyvatel tvoří významné subjekty ovlivňující charakter venkovského prostoru. Naopak Perlín (2010) je zastáncem dvoutisícové hranice.

Národní strategický plán rozvoje venkova České republiky na období 2007–2013, ze kterého vychází i *Program rozvoje venkova*, se také přiklání k definici venkovského prostoru jako obcí s méně než 2 000 obyvateli. Dále však Program rozvoje venkova blíže kategorizuje venkov do **malých subregionálních jednotek**. Jedná se o jednotky, které tvoří obec o 1 000 až 3 000 obyvatelích, se základní občanskou vybaveností (škola, zdravotní středisko, pošta, atd.) a její nejbližší spádové území. Pomocí takto definovaných jednotek bylo vymezeno souvislejší území tří typů (Program rozvoje venkova 2007–2013):

¹Zákon o obcích č. 128/2000 Sb., §3 (1) říká: „Obec, která má alespoň 3 000 obyvatel, je městem, pokud tak na návrh obce stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády.“

- *příměstský venkov* – venkovské obce v rámci městských aglomerací, resp. úzce vymezených urbanizovaných území (s více než 50 000 obyvateli), které jsou ovlivněny suburbanizací a zaznamenávají výrazný nárůst své populace,
- *odlehlý venkov* – zejména tzv. periferní území – území s nepříznivými sociálně-ekonomickými charakteristikami obyvatelstva, řídké obydlené území, izolované od spádových měst a hlavních dopravních sítí,
- *mezilehlý venkov* – zbývající území ČR, průměrně rozvinuté venkovské oblasti ve větší vzdálenosti od velkých sídelních center, ale s dobrým dopravním spojením, ve kterých se nachází rekreační potenciál pro zázemí městských oblastí.

4.5 Venkovská turistika vs. rozvoj venkova

4.5.1 Význam venkovské turistiky pro rozvoj venkova

Venkovský prostor v České republice tvoří území 5 734 obcí, což představuje až 79 % celkové rozlohy státu, na které žije 30 % obyvatel republiky (ČSÚ, 2009)². Proto by koncepcím a strategiím pro rozvoj venkova měla být věnována značná pozornost.

Jak podotýká Stříbrná (2005), rozvoj venkovské turistiky není snadné kvantifikovat, jelikož je jen málo dostupných statistických dat, které jsou potřebné k jasnému oddělení tohoto produktu od ostatních produktů cestovního ruchu. S tímto tvrzením souhlasí i Roberts a Hall (2001), kteří odhadují, že venkovská turistika globálně tvoří až 20 % podílu všech turistických aktivit. Jak ale vzápětí upřesňují, pro tento odhad bohužel neexistují žádné přesné systematické zdroje dat, které by ji mohly potvrdit. To potvrzuje i Konečný (2013), který uvádí, že tento problém má kořeny v samotné podstatě otázky, co je považováno a definováno jako venkovský cestovní ruch (viz problematika nejednoznačného vymezení).

V českých podmínkách tvoří jediné statisticky měřitelné údaje data o počtu a návštěvnosti *hromadných ubytovacích zařízení* (HUZ), který shromažďuje Český statistický úřad. Tyto data poskytují informace o tom, kolik HUZ a jejich jednotlivé kategorie se v obci nachází a údaje o jejich návštěvnosti. Problémem je, že se již nedozvíme ubytovací kapacitu tohoto objektu a není možné tedy ověřit, zda tyto objekty naplňují ideu venkovského turismu (Konečný, 2013).

Dle Svobodové a kol. (2001), rozvoj venkovského turismu umožňuje synergii s celkovým rozvojem venkova a navazuje na sebe další ekonomické aktivity, čímž

²ČSÚ, (2009). *Postavení venkova v krajích ČR*. [online]. [cit. 2016-10-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/postaveni_venkova_v_krajich_cr

pomáhá generovat nová pracovní místa v jiných hospodářských oblastech. Dle jejich slov zvyšují návštěvníci venkova jeho kupní sílu a mohou tak umožnit ekonomickou rentabilitu a lepší vybavenost venkova. Jak dále tvrdí, „*cestovní ruch může přinést větší finanční prostředky na obnovu a údržbu venkovského přírodního a kulturního dědictví. Oblasti s rozvíjejícím se venkovským cestovním ruchem mají i větší pozitivní image a mohou být atraktivnější pro obyvatele.*“

Podobný názor zastává i Roberts a Hall (2001), kteří tvrdí, že venkovský cestovní ruch nesmí být chápán jen jako jeden uzavřený sektor a je potřeba ho integrovat s rozvojovými iniciativami místních komunit. Proto je nutná vzájemná kooperace a partnerství mezi místními podnikateli, regionálními orgány, zástupci veřejné správy a samosprávy a aktivní přístup místního obyvatelstva.

Konkrétní význam a přínos venkovské turistiky pro rozvoj venkova vidí Ryglová (2009) v těchto bodech:

- napomáhá k obnově a rozvoji venkovského prostoru,
- zmírňuje důsledky nepříliš efektivní zemědělské výroby,
- generuje nové pracovní příležitosti a napomáhá tak ke stabilizaci obyvatelstva na venkově,
- stimuluje nové podnikatelské aktivity, rozvoj malého a středního podnikání,
- růst ekonomické i sociokulturní úrovně obcí,
- přináší do obcí a malých měst rozvojový kapitál,
- rozvoj infrastruktury,
- doprovodný zdroj příjmů jak pro zemědělce, obce, tak i pro daný region.

Z uvedeného výčtu vyplývá, že venkovský cestovní ruch nabízí rozměr nejen ekonomický, ale i sociální a environmentální.

Konkrétní dopady venkovského turismu z roviny ekonomické, environmentální nebo sociální na okolní prostředí, a to jak z pozitivního, tak negativního pohledu, jsou blíže popsány v následující podkapitole.

4.5.2 Pozitivní a negativní dopady venkovského cestovního ruchu

Vliv na okolní prostředí, ať už pozitivní nebo negativní, má každá lidská aktivita. Autoři, kteří se zabývají dopady cestovního ruchu, včetně venkovského turismu, na okolní prostředí a rozvoj venkova, si uvědomují jeho pozitivní i negativní účinky (Hall a Page, 2006, Page a Conell, 2006; Lordkipanidze, 2002; Kolektiv autorů VŠE, 2007; Pourová, 2000, Moravec a kol., 2006; Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011; aj.).

Venkovský cestovní ruch je přímo závislý na stavu a kvalitě krajiny a okolní přírody. Biologická rozmanitost, funkce ekosystémů, přírodní zdroje a neobnovitelné kulturní dědictví a jiné aspekty mohou být vážně ohroženy nekontrolovatelným rozvojem venkovského cestovního ruchu. Proto udržitelnost jak *ekonomická*, *sociální* a *environmentální* jsou klíčovými faktory pro konkurenceschopnost turistických destinací a dobré životní podmínky jejich obyvatel, jakož i pro vytváření pracovních příležitostí a ochranu přírodních a kulturních atraktivit (Šimková, 2004).

Ekonomické dopady

Jak již bylo uvedeno v předcházejícím textu, venkovský turismus může sloužit jako nástroj k diversifikaci ekonomiky ve venkovských oblastech. Může otevřít nové trhy pro místní produkty a služby, poskytnout nové zdroje příjmů zemědělce a může podnítit vznik nových obchodů (podniků). I venkovský turismus má však jako podnikatelská aktivita svá negativa. Výstižné shrnutí ekonomických dopadů venkovského turismu nabízí např. Lordkipanidze (2002) v publikaci *Enhancing Entrepreneurship in Rural Tourism for Sustainable Regional Development* – výčet uveden v tabulce 3.

Tabulka 3 Ekonomické (pozitivní vs. negativní) dopady venkovského turismu

Pozitivní	Negativní
Příspěvek do státních příjmů.	Únik peněz (pouze malá část útrat turistů, jakožto přímých zisků, se dostane do místní ekonomiky) a nárůst cen.
Vytváření zaměstnanosti - snižuje nezaměstnanost vytvářením nových pracovních míst na venkově	Ekonomická závislost místní společnosti na turismu
Podpora investic do infrastruktury	Cena infrastruktury
Příspěvek do místních ekonomik - finanční zdroje pro vybavenost obcí, - vytváří pro obce dodatečný odbyt zemědělských výrobků – stimul pro rozšíření výroby	Sezónní charakter pracovních příležitostí - ekonomické problémy pro destinace, které jsou závislé na sezónním turismu, - špatné pracovní podmínky pro zaměstnance mimo sezónu

Zdroj: Lordkipanidze, (2002)

Environmentální dopady

Většina negativních environmentálních dopadů cestovního ruchu obecně, a tedy i venkovského turismu, je spojena s výstavbou turistické infrastruktury (HUZ, restaurace, obchody, sportoviště, stezky apod.). Na druhou stranu však rozvoj venkovského turismu může přispívat i k ochraně životního prostředí, a to zvyšováním povědomí o jeho hodnotách. Mezi přínosy, které rozvoj venkovského turismu přináší, můžeme zařadit například využívání přírodních atraktivit v dané lokalitě a snaze o jejich zachování a udržování, zachování původního rázu krajiny v obci a okolí, obnova a rekonstrukce nevyužívaných budov a ploch (např. rekonstrukce bývalých

hospodářských statků, farem, zemědělských usedlostí aj), restaurování a ochrana historických budov a míst aj. Ve spojitosti s dopadem turismu na životní prostředí je tu však i mnoho negativních stránek. Ty stěžejní uvádí Kolektiv autorů VŠE (2007):

- znečištění vody plynoucí ze špatně řízeného hospodaření s kanalizačními vodami a s pevnými odpady z ubytovacích zařízení a jejich vybavenosti.
- znečištění vzduchu plynoucí z nadměrného využívání automobilů turisty,
- zvýšená úroveň hlukového pozadí plynoucí z hlučných turistických aktivit a také z automobilů turistů,
- znečištění krajiny turisty a vandalismus - ztráta historických a kulturních hodnot,
- ekologické rozvrácení přírodních oblastí a rušení života v přírodě turisty,
- destrukce vegetace a změna chování divokých zvířat,
- narušování života v přírodě v hlavní turistické sezóně,
- neregulovaný lov zvěře a rybaření.

Sociokulturní dopady

Co se týče sociokulturních výhod, venkovský turismus a turismus všeobecně poskytuje společenský kontakt mezi místními lidmi a návštěvníky a rostoucí povědomí o hodnotě kulturního, historického i přírodního dědictví a potřebě jeho ochrany mezi místními lidmi i návštěvníky. Posiluje identitu a jednotu společnosti v destinaci a pomáhá většímu využití (a tedy životaschopnosti) místní infrastruktury, dopravy a ostatních služeb. Sociální dopady rozvoje turismu v dané lokalitě lze na dle Kolektivu autorů VŠE (2007), Archera (2005) nebo Ryglové (2011) shrnout následovně:

Tabulka 4 Sociokulturní (pozitivní a negativní) dopady venkovského turismu

Pozitivní	Negativní
Zvyšuje úroveň vybavenosti venkovských obcí → zvyšování kvality života v obcích, zlepšení image obce ke směru k turistům.	Vizuální znečištění – špatně naplánované projekty vybavenosti, architektonicky nezdařilé umístění turistických zařízení, používání reklamy atd.
Oživuje a udržuje folklórní tradice, tradiční řemeslnou výrobu a lidové zvyklosti.	Výměna tradičních výrobků za produkty žádané turisty. Změna tradičních forem umění pro uspokojení poptávky turistů.
Přispívá k využívání kulturního a historického potenciálu území.	Výstavba nových objektů v netradičních architektonických stylech, narušení kulturního rázu.
Stabilizuje osídlení venkova.	Může vést k sociálním konfliktům.
Pomáhá funkčně obnovovat vesnické osídlení.	Poškozování architektonických a historických památek.
Rozproštění cestovního ruchu do větších územních celků.	Přecenění únosné kapacity dané lokality návštěvníky a turisty.
Průnik nových myšlenek a iniciativ do venkovské společnosti.	Změna životního stylu a hodnot místních obyvatel.

5 Finanční podpora cestovního ruchu prostřednictvím fondů Evropské unie a národních programů

5.1 Programové období 2007–2013

Pro využití finančních zdrojů EU v letech 2007–2013 bylo v ČR určeno celkem 26 operačních programů v rámci strukturálních fondů, které se dále dělí na tematické a regionální (cíl Konvergence), programy pro Prahu (cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost) a programy spadající pod cíl Evropská územní spolupráce. Celková alokace finančních zdrojů z EU do ČR činila 26,69 mld. EUR, tedy cca 752,70 mld. Kč (Strukturální fondy, 2013). Strukturální fondy se zaměřují na podporu *investičních* projektů, především týkajících se infrastruktury, např. dopravní infrastruktury (výstavba silnic a železnic), dále na ochranu životního prostředí, podporu malých středních podniků, rekonstrukci kulturních památek, výsadbu a obnovu regenerační zeleně apod. (Budík, 2009). Podpora cestovního ruchu, potažmo venkovského turismu, agroturismu a ostatních forem „šetrné“ turistiky byla prováděna především skrze Regionální operační programy (celkem 7), Integrovaný operační program a zejména pomocí Programu rozvoje venkova.

5.1.1 Regionální operační programy

Dle údajů Ministerstva pro místní rozvoj České republiky bylo hlavním zdrojem podpory cestovního ruchu na našem území 7 Regionálních operačních programů (ROP). Celkově bylo v ROP alokováno na cestovní ruch cca 981,9 mil EUR. Programy měly pro podporu cestovního ruchu určenou většinou jednu prioritní osu, která zastřešovala širší spektrum oblastí a aktivit – od vybudování a obnovy infrastruktury cestovního ruchu, přes rekonstrukci kulturních památek až po podporu marketingu.

Společným cílem všech regionálních OP v oblasti cestovního ruchu je (a) zvýšení atraktivity daného regionu soudržnosti pro cestovní ruch (návštěvníky, turisty, podnikatele, rezidenty), (b) zajištění koordinovaného a integrovaného rozvoje CR a rekreace na území regionu, (c) prohloubení spolupráce veřejného a soukromého sektoru a dalších subjektů působících v cestovním ruchu, (d) regenerace kulturně-historických památek regionálního a lokálního významu, (e) zlepšení stavu a vybavenosti regionu základní a doplňkovou infrastrukturou CR a rekreace, (f) zvýšení kvality a rozšíření nabídky služeb CR, (g) zvýšení zaměstnanosti ve službách CR aj. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR: ROP, [online]).

5.1.2 Program rozvoje venkova 2007–2013

Program rozvoje venkova (PRV) je finančním nástrojem Společné zemědělské politiky EU a spadá pod Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EZFRV). Tento fond

patřil jak v minulém programovém období 2007–2013, tak i v tom současném 2014–2020 u všech členských zemí Evropské unie mezi jedny z nejdůležitějších finančních nástrojů podpory komplexního rozvoje venkova (detailnější rozbor vztahu PRV, SZP A EZFRV viz kap. 5.1). Řídícím orgánem PRV je Ministerstvo zemědělství ČR, zprostředkujícím subjektem Státní zemědělský intervenční fond (SZIF).

Struktura programu se dělí do 4 os, z čehož cestovní ruch je podporován prostřednictvím osy III: Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova. V rámci této osy v opatření 1.3 *Podpora cestovního ruchu* bylo na projekty alokováno celkem 144, 8 mil. EUR, které směřovaly na podporu vybudování rekreační infrastruktury a rekreačních zařízení, zajištění služeb pro pěší turistiku, budování pěších tras, vinařských stezek, hipostepek a v neposlední řadě na výstavbu či rekonstrukci malokapacitních ubytovacích, stravovacích zařízení a sportovně-rekreačních ploch (eAgri.cz, [online]).

Bližší rozbor Programu rozvoje venkova a jeho podmínek je uveden v kapitole 7.2.

5.1.3 Integrovaný operační program (IOP)

IOP se zaměřuje na řešení společných regionálních problémů v oblasti infrastruktury pro veřejnou správu, veřejné služby a územního rozvoje. Jako hlavní směry podpory lze jmenovat např. rozvoj informačních technologií ve veřejné správě, zlepšování infrastruktury pro oblast sociálních služeb, veřejného zdraví, služeb zaměstnanosti a služeb v oblasti bezpečnosti, podporu cestovního ruchu, kulturního dědictví či zlepšování prostředí na sídlištích.

IOP je členěn na 6 prioritních os. Podpora cestovního ruchu je zahrnuta v rámci prioritní osy 4 *Národní podpora cestovního ruchu* a zahrnuje např.:

- zavedení národního informačního portálu,
- zavádění a informační podpora národních a mezinárodních standardů ve službách ČR (zahrnující zejména certifikace, manuály, metodiky),
- podpora marketingu na národní úrovni a tvorby zdrojových databází,
- prezentace a propagace kulturního a přírodního bohatství, kulturního průmyslu a služeb s využitím pro cestovní ruch na národní úrovni,
- podpora prezentace ČR jako destinace cestovního ruchu.

Dále je cestovní ruch vymezen i prioritní osou 5 – oblastí podpory 5.1 *Národní podpora využití potenciálu kulturního dědictví*, kde mezi podporované aktivity patřila zejména revitalizace souboru vybraných památek, zdokonalování infrastruktury pro moderní

kulturní služby nebo budování a modernizace národních metodických center pro vybrané oblasti kulturního dědictví (IOP, 2011, [online]).

V rámci prioritní osy 4 bylo podpořeno celkem 82 projektů v celkové sumě téměř 1,7 mld. Kč, v prioritní ose 5. pak 25 projektů za bezmála 6,8 mld. Kč³. Celkově tedy bylo z IOP podpořeno 107 projektů v oblasti cestovního ruchu národního a nadregionálního významu a celková alokovaná částka na tyto projekty činila 8,5 mld. Kč (MMR ČR, [online]).

5.2 Programové období 2014–2020

Fondy Evropské unie mají pomocí finanční podpory členským státům maximálně možným způsobem přispívat k naplňování strategie EU 2020 – „Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění“, což je dlouhodobá vize rozvoje Evropské unie. Pro lepší využití těchto fondů ve prospěch strategie EU 2020 vypracoval každý členský stát tzv. **Dohodu o partnerství**, která podléhá posouzení a schválení Evropskou komisí. Dohoda o partnerství představuje základní zastřešující dokument pro čerpání finančních prostředků z Evropských strukturálních a investičních fondů (ESI fondy) v programovém období 2014–2020. K jejímu naplňování pak přispívají jednotlivé programy (Evropská komise, 2015).

Oproti minulému programovému období 2007–2013 došlo v systému čerpání finančních prostředků z EU k několika změnám. K těm nejvíce zásadním patří zejména (Evropské strukturální a investiční fondy, [online]):

- snížení počtu programů v rámci ČR (snížení počtu tematických OP, ustanovení jednoho Integrovaného regionálního operačního programu namísto 7 ROP),
- rozšířené fungování monitorovacího systému (zjednodušení administrativy),
- nastavení systému předběžných podmínek (v oblasti veřejné podpory, veřejných zakázek, nediskriminace, rovných příležitostí aj.),
- vyšší měřitelnost přínosu podpořených operací (důraz na plnění stanovených indikátorů).

5.2.1 Integrovaný regionální operační program (IROP)

V rámci snižování náročnosti administrace jednotlivých projektů došlo v novém programovém období ke znatelné redukci počtu programů v ČR – ze sedmi regionálních operačních programů (ROP) a Integrovaného operačního programu (IOP) v období 2007–2013 se stal IROP. Tento program si klade za cíl zlepšení kvality života obyvatel

³Údaje k 1. 6. 2016 – tabulka Přehled projektů IOP 2007–2013, Dostupné z: <http://www.dotaceeu.cz/cs/Informace-o-cerpani/Seznamy-prijemcu>

ČR formou podpory rozvoje konkurenceschopnosti, infrastruktury, veřejné správy, vzdělávání či sociální integrace. Podpora z IROP je územně směřována do všech krajů České republiky, kromě hlavního města Prahy (ta má vyčleněn vlastní operační program).

Tematické cíle IROP 2014–2020 jsou naplňovány pomocí pěti prioritních os (IROP, [online]):

PO 1: Konkurenceschopné, dostupné a bezpečné regiony

PO 2: Zkvalitnění veřejných služeb a podmínek života pro obyvatele regionů

PO 3: Dobrá správa území a zefektivnění veřejných institucí

PO 4: Komunitně vedený místní rozvoj

PO 5: Technická pomoc

Podpora cestovního ruchu je v IROP zakotvena v investiční prioritě 6c: *Zachování, ochrana, propagace a rozvoj přírodního a kulturního dědictví* prioritní osy 3. Tato priorita bude naplňována pomocí specifického cíle 3.1: **Zefektivnění prezentace, posílení ochrany a rozvoje kulturního dědictví**. Cílem je zachovat, ochránit a rozvíjet potenciál kulturního dědictví a využít ho k vyváženému rozvoji území s pozitivními dopady na místní či regionální zaměstnanost a konkurenceschopnost. Předmětem podpory je zejména revitalizace souboru vybraných památek zapsaných na Seznamu světového dědictví UNESCO či na indikativním seznamu UNESCO. Může se jednat například o zámky, památky lidového stavitelství, památky v městských či venkovských památkových rezervacích, ale i historické zahrady a parky (Programový dokument IROP, 2015).

Podpora je zahrnuta i v rámci prioritní osy 4: **Komunitně vedený místní rozvoj**. Tato osa v sobě integruje vybrané cíle ze všech předchozích prioritních os IROP (tedy např. i uvedený SC 3.1) s tím specifickým, že se zaměřuje na realizaci projektů, které budou mít zřetelný dopad na venkovské oblasti a budou přispívat k vytváření pracovních příležitostí, rozvoji místní ekonomiky, infrastruktury a občanské vybavenosti ve venkovských oblastech. Projekty jsou realizovány na úrovni MAS (Místních akčních skupin) a jejich strategických plánů.

5.2.2 Program rozvoje venkova 2014 – 2020

Cílem programu v tomto období je obnova, zachování a zlepšení ekosystémů závislých na zemědělství, a to zejména prostřednictvím agro-environmentálních opatření, dále investice pro konkurenceschopnost a inovace zemědělských podniků, podpora vstupu mladých lidí do zemědělství nebo krajinná infrastruktura.

Program dále podporuje diverzifikaci ekonomických aktivit ve venkovském prostoru, komunitně vedený místní rozvoj (metoda LEADER), která přispívá k lepšímu zacílení podpory na místní potřeby daného venkovského území a rozvoji spolupráce aktérů na místní úrovni. Horizontální prioritou je předávání znalostí a inovací formou vzdělávacích aktivit a poradenstvím a spolupráce v oblasti zemědělství a lesnictví. Celkově bude do Programu rozvoje venkova přerozděleno 3,5 mld. EUR (96 mld. Kč) – z toho 2,3 mld. EUR (62 mld. Kč) z unijních zdrojů a 1,2 mld. EUR (34 mld. Kč) z rozpočtu ČR (SZIF, 2013, Program rozvoje venkova 2014–2020).

Základními programovými dokumenty jsou *Společný strategický rámec* (SSR) a *Dohoda o partnerství*. Cíle PRV 2014–2020 jsou v souladu se strategií Evropa 2020 a jsou podrobněji vyjádřeny prostřednictvím šesti priorit platných pro celou EU. Poslední šestá priorita Podpora sociálního začleňování, snižování chudoby a hospodářského rozvoje ve venkovských oblastech, je zároveň prioritou, která pod sebou zahrnuje i podporu cestovního ruchu, a to skrze opatření M06 **Rozvoj zemědělských podniků a podnikatelské činnosti**, které je dále konkretizováno pomocí operace **6.4.2 Podpora agroturistiky**. V rámci této operace jsou podporovány investice na diverzifikaci činností pro zemědělské subjekty v oblasti agroturistiky vedoucí k zajištění diverzifikace příjmů, vytváření pracovních míst i pro nekvalifikované pracovní síly, k podpoře širšího využití zemědělských farem a využití venkovských brownfields. Celkově je na prioritu 6 vyčleněno 7,26 % objemu prostředků PRV, tj. 250 mil. EUR (téměř 7 miliard Kč). Na operaci 6.4.2 Podpora agroturistiky z toho připadá **26 mil. EUR** (SZIF, 2013 Program rozvoje venkova 2014–2020).

5.3 Podpora rozvoje venkova a cestovního ruchu na venkově na národní a krajské úrovni

Cestovní ruch je podporován i finančními příspěvky ze státního rozpočtu. Na národní úrovni je tato oblast v gesci Ministerstva pro místní rozvoj, které spravuje Národní program podpory cestovního ruchu 2010–2016 a v novém programovém období Národní program podpory cestovního ruchu v regionech 2016–2020. Na úrovni jednotlivých krajů fungují dotační programy či granty, které se přímo či nepřímo vztahují na rozvoj cestovního ruchu v daném území.

5.3.1 Národní program podpory cestovního ruchu

Národní program podpory cestovního ruchu (2010–2016) je finanční nástroj Ministerstva pro místní rozvoj ČR, který se efektivně snaží přispívat k rozvoji sociálního cestovního ruchu. Tento cíl je naplňován pomocí podprogramu **Cestování dostupné všem**, který podporuje zpřístupnění atraktivit cestovního ruchu, vytvoření

navigačních a informačních systémů pro sluchově a zrakově postižené účastníky cestovního ruchu nebo vybudování odpočívadel, center služeb pro turisty a hygienického zázemí pro pěší, cyklisty a zejména handicapované turisty (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, [online]). V novém programovém období 2016–2020 se nově program specializuje na více cílových skupin cestovního ruchu v jednotlivých regionech, než jak tomu bylo v předešlém období. Cílem v novém dotačním období je zvýšení potenciálu a konkurenceschopnosti regionů, usnadnění pohybu návštěvníků v destinacích, rozvoj základní a doprovodné infrastruktury cestovního ruchu, rozvoj kvality služeb a v neposlední řadě podpora socioekonomických přínosů cestovního ruchu. Dotační titul je opět spolufinancován z prostředků státního rozpočtu a nově se rozděluje do dvou podprogramů –(1) Rozvoj základní a doprovodné infrastruktury cestovního ruchu a (2) Marketingové aktivity v cestovním ruchu (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, [online]).

5.3.2 Strategické dokumenty a dotační programy na krajské až lokální úrovni

Na krajské/lokální úrovni je oblast cestovního ruchu podporována nejrůznějšími strategickými dokumenty – nejčastěji v rámci komplexních strategií a programů rozvoje kraje, popř. mikroregionů a obcí. Mezi jednotlivými kraji existují rozdíly ve formě a obsahu jednotlivých dokumentů a strategií, všechny kraje však zpracovávají Programy rozvoje kraje, většinou i konkrétně pro oblast cestovního ruchu. Logická návaznost programů a strategií je demonstrována na příkladu Libereckého kraje:

Liberecký kraj má zpracovaný střednědobý strategický dokument **Program rozvoje Libereckého kraje 2014–2020**, v rámci kterého je stanoven strategický cíl E – „Udržitelný rozvoj území a občanské společnosti“ a opatření E3 „Rozvoj venkovských oblastí“, které zahrnuje dílčí cíle jako např. stabilizaci venkovského obyvatelstva, podporu rozvoje lokální ekonomiky s využitím místního potenciálu, podporu mezisektorové spolupráce a komunikace na venkově aj. Dále je vypracován i samostatný dokument **Program rozvoje cestovního ruchu Libereckého kraje 2014–2020**, který obsahuje analytickou část s charakteristikou cestovního ruchu v kraji a návrhovou část obsahující navržené rozvojové strategie a akční plán cestovního ruchu Libereckého kraje.

Každý kraj má dále vypsány vlastní dotační tituly na podporu regionálního rozvoje a venkova či rozvoj cestovního ruchu.

5.4 Srovnání podpory v minulém a současném programovém období

Jak vyplývá z předešlého textu, v ukončeném minulém programovém období 2007–2013 byl cestovní ruch v ČR podporován hned několika programy: především z Programu rozvoje venkova (opatření 1.3 Podpora cestovního ruchu) a prostřednictvím všech 7 ROP, dále částečně Integrovaným operačním programem a také pomocí národního dotačního titulu v gesci Ministerstva pro místní rozvoj ČR. V období 2007–2013 bylo například jen z Programu rozvoje venkova v oblasti cestovního ruchu podpořeno téměř 500 projektů, na které byla investována částka v celkovém objemu **3 081 mil. Kč**.⁴

V novém programovém období 2014–2020 je podpora cestovního ruchu ukotvena opět v Programu rozvoje venkova, avšak pouze částečně – oproti minulému dotačnímu období byla oblast cestovního ruchu zúžena a konkretizována na podporu agroturistiky. Nově tak do programu nespadá např. úprava či výstavba naučných stezek, hipostezek nebo cyklostezek, či stravovacích a volnočasových zařízení jako samostatný předmět projektu. Na kolik dosáhne finanční podpora cestovního ruchu s pomocí PRV v nastávajících letech je prozatím otázkou, neboť první výzvy k předkládání projektů v rámci PRV, opatření „Podpora agroturistiky“ se teprve rozbíhají.

Bývalé programy IOP a 7 ROP byly kvůli zjednodušení administrace a optimalizaci postupů nově sloučeny do jediného Integrovaného regionálního operačního programu (IROP), který však ve svých cílech a prioritách již konkrétně nezahrnuje rozvoj cestovního ruchu. Investiční priorita je zde konkretizována a orientována specificky na ochranu a rozvoj kulturního dědictví – především pak na revitalizaci národních kulturních památek, muzeí, galerií, knihoven aj. Nejsou tak již podporovány turistická, ubytovací či volnočasová zařízení, jako tomu bylo v období 2007–2013. Lze tedy konstatovat, že s novým programovým obdobím přichází i značné omezení podpory cestovního ruchu, který tak bude de facto podporován pouze okrajově.

⁴Ministerstvo zemědělství, *Výroční zpráva o implementaci Programu rozvoje venkova 2007 – 2013 za rok 2014*, [online], cit.[2016-02-29]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/420527/Vyrocnizprava_za_rok_2014.pdf

6 Řešené území

Pro srovnání a zhodnocení rozvoje venkovské turistiky prostřednictvím Programu rozvoje venkova byly vybrány 4 kraje České republiky – Plzeňský, Karlovarský, Ústecký a Liberecký. Následující kapitoly přináší základní charakteristické údaje, vymezení venkovského prostoru v každém z krajů, zhodnocení potenciálu pro rozvoj cestovního ruchu a stručný ohled do historie venkova a vývoje venkovského turismu ve sledovaných krajích.

6.1 Charakteristika jednotlivých krajů

Následující tabulka shrnuje základní statistiky – počet obyvatel k 31. 12. 2016, rozlohu, počet okresů, počet ORP, hustotu osídlení a podíl zemědělské půdy – za všechny analyzované kraje.

Tabulka 5 Základní statistické údaje jednotlivých krajů

Kraj	Počet obyvatel	Rozloha [km ²]	Počet okresů	Počet ORP	Hustota zalidnění [os/km ²]	Podíl zemědělské půdy [%]
Plzeňský	578 194	7 561	7	15	76	50
Karlovarský	296 976	3 314	3	7	90	34
Ústecký	821 732	5 335	7	16	154	52
Liberecký	440 308	3 163	4	10	139	44

Zdroj: Český statistický úřad, údaje k 31. 12. 2016

Ze zkoumaných čtyř územních jednotek je co do rozlohy největší **Plzeňský kraj**, který však vykazuje nejnižší hodnoty hustoty zalidnění na km² a se 76 obyvateli na km² tak je třetím nejméně osídleným krajem ČR. Nejnižší hustoty zalidnění v Plzeňském kraji dosahují okresy Tachov (hustota 38,7 obyv./km²) a Klatovy (45,6 obyv./km²). S počtem obyvatel 821 732 k 31. 12. 2016 se mezi nejlidnatější kraj ze zkoumaného souboru řadí **kraj Ústecký** – ten také výrazně převyšuje republikový průměr hustoty zalidnění, který se pohybuje v hodnotách okolo 133 obyvatel na km² a je tak po hlavním městě Praze, Moravskoslezském a Jihomoravském kraji čtvrtou nejzalidněnější oblastí. Nejmeně osídlena podkrušnohorská hnědouhelná pánev, méně pak oblast Krušných hor a okresy Louny a Litoměřice, kde se vyskytují především menší venkovská sídla. **Liberecký kraj** tvoří pouze 4,0 % území celé České republiky a s výjimkou hlavního města Prahy se tak se svými 3 163 km² řadí k nejmenším v republice. Hustota zalidnění 139 obyvatel na km² v Libereckém kraji mírně převyšuje republikový průměr a vysoká je zejména v okresech Jablonec nad Nisou a Liberec. Oba jmenované okresy a s nimi také Česká Lípa jsou výrazně urbanizované, podíl obyvatelstva bydlícího ve městech překračuje

hranici 80 %. Celý Liberecký kraj patří k silně urbanizovaným územím (podobně jako Karlovarský a Ústecký kraj), ve městech žije 79 % populace (v rámci celé ČR 71 %). **Karlovarský kraj** je s rozlohou 3 314 km² druhým nejmenším krajem, zaujímá pouze 4,2 % území ČR. Člení se pouze na 3 okresy – chebský, karlovarský a sokolovský. Nejrozsáhlejší z okresů je karlovarský (46 % rozlohy kraje) s nejvyšším počtem obcí (54) a největším podílem žijících obyvatel v kraji (39,1 %). K 31. 12. 2016 žilo v obcích Karlovarského kraje celkem 296 976 obyvatel, což představuje 2,8 % obyvatel České republiky.

Nejvyšší podíl zemědělské půdy má z analyzovaných krajů kraj Ústecký – půdní fond zaujímá 52 % celkové rozlohy kraje. Intenzivní zemědělské hospodaření je soustředěno do nížinných oblastí kolem řek Labe a Ohře. V podhorských a horských oblastech převažuje zemědělství extenzivního charakteru (pastva). Klimatické podmínky Českého středohoří jsou vhodné pro pěstování ovoce. I Plzeňský kraj disponuje poměrně příznivými podmínkami pro zemědělství (50 % kraje tvoří zemědělská půda), lesnictví na území kraje je produkováno především v horských oblastech Šumavy a Českého lesa. Nejméně zemědělské půdy (málo orné půdy, převládající podzolové a horské půdy) se nachází v Karlovarském kraji kvůli svému spíše urbanistickému charakteru.

6.2 Vymezení venkovského prostoru ve sledovaných krajích

Pro účely zhodnocení vlivu a rozvoje venkovského turismu na území Plzeňského, Karlovarského, Ústeckého a Libereckého kraje je nejprve potřeba uvést vymezení venkovského prostoru na tomto území. Jednotné vymezení pro účely mezikrajského srovnání bylo stanoveno na základě metodiky ČSÚ následovně: „*Venkovským prostorem jsou všechny obce s velikostí do 2 000 obyvatel a dále obce s velikostí do 3 000 obyvatel, které mají hustotu zalidnění menší než 150 obyvatel/km², pokud nejsou sídlem alespoň správního obvodu obce s rozšířenou působností.*“ (ČSÚ, 2009). Grafické znázornění venkovského vs. městského prostoru v analyzovaných krajích nabízí obrázek v příloze č. 1.

Tabulka 6 Vymezení venkovského prostoru (VP) ve sledovaných krajích

Kraj	Obcí celkem	Počet obcí ve VP	v [%]	Počet obyvatel v obcích VP	v [%]	Rozloha venkov. obcí (km ²)	Podíl VP na celkové rozloze kraje
Plzeňský	501	400	80	152 537	27	5 638	75 %
Karlovarský	132	111	84	75 266	25	2 386	72 %
Ústecký	354	311	88	183 915	22	4 003	75 %
Liberecký	215	183	85	104 685	24	2 048	65 %

Zdroj: ČSÚ, Postavení venkova v krajích ČR, 2009,[online]

Karlovarský kraj má nejnižší počet venkovských obcí v ČR, Liberecký kraj je pak na druhém místě, nejpočetněji je zde zastoupena skupina obcí s 500 – 999 obyvateli. Pro srovnání – nejvyšší počet venkovských obcí ze všech krajů České republiky v absolutním vyjádření má Středočeský kraj (1 069) a na celkovém počtu obcí venkovského prostoru v České republice se podílí až 18,6 %. Nejvýraznější bipolaritu vykazuje Plzeňský kraj, kde je velmi výrazný rozdíl mezi centrem (jádrem) a venkovskými oblastmi, které pokrývají většinu území kraje. Nejméně osídlená území se nachází na severu, západě, jihu a jihovýchodě kraje. Velmi nízká hustota osídlení přináší v těchto územích problémy s dostupností služeb i pracovních příležitostí. Z tohoto pohledu je výjimečné Sušicko, které je v průměru velmi řídko osídlené, i když jeho centrem je město s více než 11 tisíci obyvateli.

Program rozvoje Libereckého kraje rozdělil venkovské obce do 3 kategorií, a to na základě hodnocení rekreačního venkova z pohledu podílu chataření a chalupaření nebo z pohledu pobytové turistiky v hromadných ubytovacích zařízeních. Venkovské obce v kraji tak byly rozděleny do 3 skupin od mírně turistických obcí (121), středně turistických obcí (50) až po silně turistické obce (12). Z hlediska kategorizace venkovských obcí dle PRV se řadí 45 obcí do suburbanizované oblasti (příměstský venkov), 8 obcí do periferní oblasti (odlehlý venkov) a 131 obcí mezi mezilehlý venkov (Program rozvoje Libereckého kraje 2014–2020, [online]).

6.2.1 Historické souvislosti vývoje venkova ve sledovaném území

Český venkov byl formován v dlouhém, staletí trvajícím vývoji a postupně se přeměňoval od původní dominantní zemědělské funkce k současné mnohem větší variabilitě funkcí. S postupnou industrializací společnosti ztratil venkov svou dominantní zemědělskou funkci a s rozvojem výroby a průmyslu docházelo k odlivu obyvatelstva z venkova do měst (proces urbanizace). V Česku lze toto období datovat od poslední čtvrtiny 19. století. do 2. světové války (Bínek a kol., 2007).

Do venkovské sounáležitosti, způsobu života a vývoje venkovských oblastí, zejména v prostoru uvedených 4 krajů, velmi zasáhly *odsuny obyvatelstva z pohraničí* – nejprve českých obyvatel ze Sudet na počátku 2. sv. války (1938) a poté násilný odsun německého obyvatelstva z pohraničí po skončení války mezi lety 1945–1947. Dle Perlína (2010) se tento odsun týkal až 1/3 území ČR a dotkl se v rozmezí 2,5 – 3,5 mil. obyvatel původního předválečného Československa. Odsun také znamenal naprostou změnu vlastnických vztahů, dokonalé vysídlení venkova v Sudetech, velký propad zemědělství i průmyslové výroby a dlouhodobý pokles počtu obyvatelstva v pohraničních okresech (zejména v okresech Cheb, Sokolov a Tachov). Jen ze samotného Libereckého kraje bylo podle odhadů odsunuto asi 455 tisíc obyvatel.

Drastický úbytek obyvatelstva v Sudetech nemohla vyrovnat ani snaha o poválečné dosídlení pohraničí (řada měst tak má i dnes nižší počet obyvatel než ve třicátých letech, např. Jablonec nad Nisou). Noví obyvatelé navíc často přicházeli do oblastí využití (mnohdy i nelegálně) snadno dostupný majetek po Němcích, neměli vztah k místnímu prostředí a chyběli jim zkušenosti s venkovským způsobem života a hospodařením.

Další velmi výraznou změnu do celkového způsobu života obyvatelstva na venkově vnesla intenzivně prosazovaná idea kolektivizace a společného družstevního hospodářství v letech 1948–1953. Její zavedení způsobilo výrazné ekonomické a společenské zásahy do venkovského způsobu života. Kolektivizace byla prováděna velmi razantně vůči všem, kteří neměli zájem vstupovat do zemědělských družstev, což byli zejména velcí zemědělci. Noví, sotva usazení obyvatelé sudetského venkova, kteří dosídlili tyto oblasti po roce 1945, tak znovu přišli o svoji právě zahájenou zemědělskou činnost. Perlín (2010) však uvádí, že z čistě ekonomického pohledu (bez ohledu na negativní dopady v jiných sférách), byla kolektivizace úspěšná, neboť se v krátkém období zvýšily rozlohy obdělávaných ploch a pomocí těžké techniky se vysoce zvýšila produktivita práce na venkově. Od 50. let 20. století nastává poměrně stabilní období ve vývoji českého venkova, postupně se stabilizují sociální a ekonomické vztahy na vesnici, nadále se zvyšuje produktivita práce v zemědělské výrobě, které je pod plnou kontrolou státu. V této době dochází k vyliďňování obcí, odchodu mladých generací, a v obcích zůstávají převážně starší obyvatelé s nízkým sociálním statutem a vzděláním (Lapka, Gottlieb, 2000).

V 70. letech 20. století dochází na venkově ke dvěma protichůdným trendům, a to jednak ke vzniku střediskové soustavy na českém venkově a koncentraci aktivit do tzv. střediskových obcí, ale zároveň také k intenzivnějšímu využití rekreačních objektů v nejmenších sídlech a v nových sídelních lokalitách a v tomto období se prosazuje fenomén rekreace formou chalupaření a chataření. Chataření se koncentrovalo do blízkého okolí měst, chalupaření je situováno v nejmenších vesnicích, kde se využívá uvolňovaného bytového fondu (po odchodu mladé generace do měst v 50. letech). Především chalupáři se tak zasloužili o více či méně úspěšnou záchranu celé řady starších venkovských objektů, které by nenávratně zanikly nebo neopravitelně zchátraly. Na druhou stranu celá řada přestaveb rekreačních chalup byla provedena velmi nešetrně (Perlín, 2010).

Po společenských a politických změnách docházelo i na českém venkově po roce 1990 k mnoha změnám, zejména ke změně vlastnických vztahů a v roce 1991 proběhla transformace zemědělských družstev. Průběh transformace však vedl k tomu, že většina zemědělských podniků byla zachována a podniky tak navázaly na velké JZD. Podíl soukromě hospodařících zemědělců či obnova typických rodinných farem zůstala

neprosazena (Binek a kol., 2007). V posledních letech se však podíl menších rodinných farem a drobných podnikatelů v zemědělství začíná výrazněji zvyšovat.

S ohledem na tento historický vývoj venkovského prostoru v českých zemích a na základě politických událostí minulého století i aktuálních sociálně ekonomických ukazatelů vymezil Perlín (2010) několik typů venkova v ČR: suburbánní zónu, venkov v bohatých zemědělských oblastech (Polabí, Poohří, Moravské úvaly, jihovýchodní část Moravy), bohaté Sudety, chudé Sudety, vnitřní periferie (Střední Čechy, středo-jihočeské pomezí až po Českomoravskou vrchovinu) a moravsko-slovenské pomezí. Venkovský prostor v Plzeňském, Karlovarském, Ústeckém a Libereckém kraji lze zahrnout do oblasti tzv. bohatých a chudých Sudet.

Bohaté Sudety se rozkládají od Ašského výběžku přes Karlovarsko, severočeskou konurbaci, oblast Českého středohoří, Liberecko, krkonošské a orlické podhůří až po začátek Jesenicka. Pro tuto oblast je charakteristická velmi rychlá industrializace v podobě lehkého průmyslu a s ní spojená velmi intenzivní urbanizace. Původní zemědělská výroba tak zde rychle ztrácela svůj význam. Dosídlení Sudet v kombinaci se socialistickou industrializací bylo v tomto regionu relativně úspěšné a dopomohlo tak k rychlému industriálnímu rozvoji území. Ve specifickém postavení se v tomto regionu objevilo původní německé osídlení v prostoru Českého středohoří, tedy v oblasti od východního okraje okresu Louny až po okres Česká Lípa. V této oblasti původního německého obyvatelstva byla zemědělská výroba vždy velmi významná a celá oblast sloužila jako zdroj pracovních sil pro rozvíjející se industriální výrobu v sousedních průmyslových oblastech. Neexistence mikroregionálních a lokálních center vedla k pouze částečně úspěšnému dosídlení Českého Středohoří a k zániku celé řady sídel.

Oblast **Chudých Sudet** se rozkládá podél jihozápadní, jižní a jihovýchodní hranice Česka, zahrnuje tak i většinu území dnešního Plzeňského kraje a část Karlovarského kraje. Na rozdíl od Bohatých Sudet se většina této oblasti nachází v rurálním prostředí. Po odsunu německého obyvatelstva došlo pouze k částečnému dosídlení oblasti, které probíhalo velmi pozvolna kvůli malé tradici průmyslové výroby v menších městech a hornatému terénu. Totální ztráta sociální sounáležitosti se po odsunu Němců projevila v ničení nebo záměrném chátrání a neudržování celé řady kulturních památek a původního venkovského osídlení. Část památek byla trvale nebo částečně přeměněna ve vojenské základny (např. klášter premonstrátů v Teplé u Mariánských Lázní). Díky omezenému rozvoji celé oblasti a absenci velkých průmyslových závodů je však celá oblast velmi cenná z hlediska přírodního prostředí, podél celé délky hranic se rozkládá NP či CHKO, které jsou vhodné pro rekreační a turistické využití. Neexistence sídel v bývalém hraničním pásmu a naopak velmi hustá a kvalitní síť bývalých vojenských komunikací nyní velmi napomáhá rozvoji cykloturistiky (Perlín, 2010).

6.3 Předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu ve sledovaných krajích

V následující tabulce je uvedeno procentuální zastoupení krajiny typické pro zkoumané kraje, a to z hlediska funkčně-prostorového využití území pro cestovní ruch dle kategorizace Vystoupila a kol. (2006). Venkovská krajina s minimálními předpoklady pro cestovní ruch zahrnuje obce s rekreačním podílem ploch pouze 20 – 37,9 %, venkovská krajina s průměrnými předpoklady obce s podílem rekreačních ploch mezi 38 až 56,9 % a venkovská krajina s velmi příznivými předpoklady pro cestovní ruch obce s podílem rekreačních ploch od 57 % a více. Obce s podílem rekreačních ploch vyšším než 75 % jsou povětšinou horské oblasti s velmi dobrými přírodními podmínkami.

Tabulka 7 Funkčně-prostorové využití území ve sledovaných krajích

Typ krajiny	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký
Venkovská krajina s průměrnými předpoklady pro CR	40 %	X	10 %	X
Venkovská krajina s velmi příznivými předpoklady pro CR	34 %	45 %	19 %	47 %
Venkovská krajina s minimálními předpoklady pro CR	X	X	27 %	X
Horská krajina	20 %	38 %	15 %	34 %
Urbanizované území	5 %	7,5 %	15 %	9 %

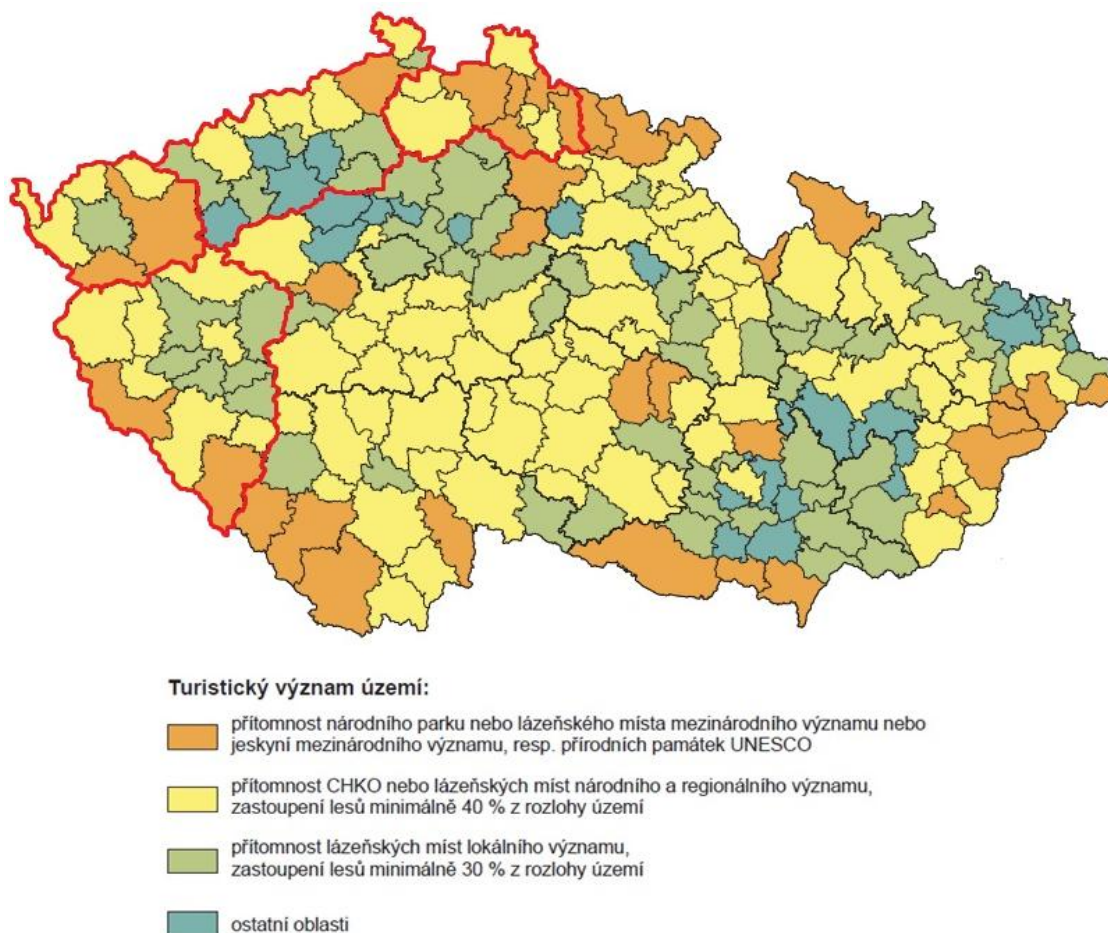
Zdroj: Vystoupil a kol. (2006)

Jak je z tabulky patrné, nejlepší podmínky co se týká funkčně-prostorových předpokladů pro využití území pro cestovní ruch, má mezi sledovanými kraji **Liberecký kraj** (až 47 % území tvoří venkovská krajina s velmi příznivými předpoklady pro CR) – Liberecký kraj se s touto příznivou strukturou také řadí i celkově na 1. místo mezi kraji ČR. Horská krajina zabírá 34 % území, atraktivní velkoplošné pískovcové útvary zde zaujímají téměř 9 % území kraje, zatímco urbanizované prostory zde tvoří pouze 9 % území kraje. Naopak nejhorších hodnot dosahuje kraj Ústecký, kde převažuje venkovská krajina s minimálními předpoklady (27 %) a urbanizované prostory zaujímají více než 15 % rozlohy území kraje (což je 3. nejvyšší hodnota po Praze a Moravskoslezském kraji). Touto funkčně-prostorovou strukturou se Ústecký kraj řadí jen mezi méně přírodně atraktivní mezi kraji ČR. Plzeňský kraj se strukturou řadí spíše mezi průměrné v rámci srovnání ostatních krajů ČR (ve 40 % území převládá krajina s průměrnými předpoklady pro CR). Druhým nejlépe hodnoceným krajem (za Libereckým) v rámci ČR je **Karlovarský kraj**, kde je typická venkovská krajina s velmi příznivými předpoklady (45 % rozlohy kraje) a vysoký podíl má i horská krajina (38 %).

6.3.1 Lokalizační předpoklady

6.3.1.1 Přírodní předpoklady

Dle Vystoupila a kol. (2006) patří mezi hodnotící kritéria přírodních atraktivit území přítomnost národních parků (NP), chráněných krajinných oblastí (CHKO), významných jeskyní, struktura využití území, lázeňská místa a přítomnost památek UNESCO. Kategorizace území z hlediska přírodní atraktivity je vizualizovaná pomocí následující mapy (obrázek 2).

Obrázek 2 Přírodní atraktivita území, zdroj: Vystoupil a kol. (2006)

Území **Libereckého kraje** patří z přírodovědeckého hlediska k velmi významným regionům a vyznačuje se velkou pestroostí přírodních ekosystémů, vysokou koncentrací chráněných území a botanicky a zoologicky významných lokalit. Téměř 10% podíl na rozloze Libereckého kraje má **Krkonošský národní park**, který je našim nejstarším národním parkem. Hlavním předmětem ochrany v KRNAPu je zachování jedinečné horské krajinné scenérie s pozůstatky čtvrtohorního zalednění a bohatá rozmanitost rostlinstva. Krkonoše byly v roce 1992 zahrnuty i do mezinárodní sítě biosférických rezervací UNESCO. Vysoké procento zabírají v Libereckém kraji i CHKO, kterých je zde celkem 5 – České středohoří, Jizerské hory, Lužické hory, Český ráj a Kokořínsko.

V kraji se dále nachází 8 národních přírodních rezervací (NPR), 9 národních přírodních památek (NPP), 36 přírodních rezervací (PR), 73 přírodních památek (PP) a 3 přírodní parky (Maloskalsko, Ještěd a Peklo). K nejvyhledávanějším a pro cestovní ruch významným lokalitám zde patří PR Hruboskalsko, Klokočské skály a NPP Suché skály (významná skalní města a útvary součástí CHKO Jizerské hory), NPR Rašeliniště Jizerky a Jizerskohorské bučiny (mimořádně cenný lesní komplex původního bukového lesa), PP Bílé kameny (skalní skupina modelovaná pevninským ledovcem), NPP Zlatý vrch (odkryté čedičové sloupce) či Panská skála („kamenné varhany“). Velkou dominantou kraje je hora Ještěd s přírodní památkou Terasy Ještědu nebo jeskyně se vzácnou krápníkovou výzdobou v blízkosti Semil (Vystoupil a kol., 2006). Specifické postavení zaujímá území bývalého vojenského výcvikového prostoru Ralsko, kde se zachovaly rozsáhlé lesní komplexy nenarušené žádným osídlením. Liberecký kraj se tak díky těmto atraktivitám řadí k regionům s nejlepšími předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu, jak je patrné i z mapy, kde výskyt oranžové barvy – tedy nejlepšího bodového hodnocení – je zaznamenán až u poloviny okresů.

Na území **Ústeckého kraje** se rozkládá **NP České Švýcarsko**, o rozloze 7 900 ha a zabírající 6,6 % plochy kraje. V kraji se nachází i 3 chráněné krajinné oblasti – CHKO České Středohoří (toto chráněné krajinné území je botanicky nejbohatším územím v ČR), CHKO Labské pískovce a část CHKO Lužické hory. Oblast Českého středohoří, rozkládající se na ploše přibližně 1 300 km², patří svým krajinným rázům mezi nejsvéraznější a zároveň nejkrásnější pohoří v Čechách. Sopečný původ vtiskl horám charakteristické tvary, jako jsou kupy (Říp) či kužele (Milešovka). Oblastí protéká řeka Labe, která na své cestě Středohořím vytváří krásné údolí nazvané Brána Čech (Porta Bohemica). V Ústeckém kraji se dále nachází 173 maloplošných chráněných území, která celkově zaujímají plochu přes 8,8 tis. ha. Za zmínku stojí zejména NPR Milešovka, Raná, Sedlo či NPP Borečský vrch (ojedinělé projevy postvulkanické činnosti). V NP České Švýcarsko nalezneme známou národní přírodní památku Pravčická brána, což je největší skalní most ve střední Evropě. Oblast Litoměřicka je známá jako Zahrada Čech, nachází se zde památná hora Říp (Vystoupil, 2007). Navzdory přírodnímu potenciálu kraje, přítomnosti lázeňských středisek (Teplíce, Dubí, Mšené Lázně) a externím předpokladům pro rozvoj cestovního ruchu, není tento kraj příliš turisticky oblíben. Důvodem je zejména rozsáhlé poškození krajiny a dále také pověst kraje jako regionu těžby, energetiky a chemie se zdevastovaným životním prostředím (Statistická ročenka Ústeckého kraje 2015, [online]).

Karlovarský kraj patří mezi nejvýznamnější v oblasti lázeňství v České republice. Podle kvalifikovaných odhadů se lázeňství podílí cca 10 – 15 % na HDP Karlovarského kraje. Na jeho území se nachází naše nejznámější lázně Karlovy Vary, dále Mariánské Lázně, Františkovy Lázně, Lázně Kynžvart a Jáchymov. Území Karlovarského kraje je

v evropském měřítku ojedinělé počtem vývěřů minerálních vod a plynů a pestrostí jejich chemického složení. Spolu s léčivými prameny je kraj bohatý i na přírodní minerální vody, z nichž nejznámější je Mattoni. Hranice s Německem je lemována Krušnými horami, na tomto území leží i jejich nejvyšší hora Klínovec. Až 43,1 % plochy kraje je pokryto lesy, pětinu území pokrývá CHKO Slavkovský les. Součástí tohoto CHKO jsou například NPR Kladské rašeliny, NPP Křížky, Svatošské skály či přírodní rezervace Smrad'och. Velká část krajiny v Karlovarském kraji je krajinou kulturní, poznamenanou (v kladném slova smyslu) historickými zásahy člověka (Statistická ročenka Karlovarského kraje 2015, [online]).

Nejdůležitějším chráněným územím v **Plzeňském kraji** je **NP Šumava**, jehož část do kraje zasahuje – zejména v ORP Sušice. V kraji jsou dále 4 CHKO – Šumava, Český les, Slavkovský les a Křivoklátsko. Ze 196 maloplošných chráněných území je vyhlášeno 5 NPP, 6 NPR, 96 PP a 89 PR. K turisticky nejzajímavějším patří Černé a Čertovo jezero (ledovcová jezera patřící k největším v ČR). Počtem 24 přírodních parků (14,2 % rozlohy kraje) náleží Plzeňskému kraji 1. místo mezi regiony ČR. Silnými stránkami kraje jsou vedle výhodné polohy a rozmanitých přírodních podmínek (např. Podbrdsko a Zbirožsko, neboli ekoregion Zelená střecha Evropy) zejména relativně vysoká kvalita životního prostředí a nízká hustota osídlení (Vystoupil, 2007).

6.3.1.2 Kulturně-historické předpoklady

Kulturní a historickou hodnotu **Plzeňského kraje** dokládají zejména historická jádra měst Plzeň, Domažlice a Horšovský Týn, která byla vyhlášena městskými památkovými rezervacemi. Za zmínku stojí také 5 vesnických památkových rezervací (Dobříš, Černice, Koterov, Božkov a Ostrovec) a 44 vesnických památkových rezervací. Zajímavé z hlediska venkovského cestovního ruchu jsou i skanzeny – např. skanzen lidové architektury Klatovska v Chanovicích, skanzen v Kašperských horách, klášterní statky a množství dochovaných památek lidové a sakrální architektury, např. jedinečné doklady barokního stavitelství architektů J. B. A. Santiniho (gotické baroko) a K. I. Dienzenhofera (vrcholné baroko). Bohatost a historii Plzeňského kraje dotváří také množství zámků, (zejména Kozel, Horšovský Týnec), hradů (Švihov, Velhartice), zřícenin (Přimda, Rabí, Kašperk) nebo církevních staveb (kostel sv. Bartoloměje v Plzni, benediktinský klášter a poutní místo v Kladrubech). Se zajímavými prvky lidové architektury se můžeme setkat i v oblastech Šumavy (domy s polovalbovou střechou, klasické roubenice se zvoničkou ve štítu). Typické dřevěné a zděné usedlosti se nachází na mnoha místech kraje – okázalé zděné statky je možné spatřit v Koterově a Černicích, roubené stavby na severním Plzeňsku (Dýšina, Jarov) a Rokycansku (Vejvanov a Dobříšy), hrázděné domy německého stylu jsou k spatření na Tachovsku (Vystoupil, 2007).

Zcela ojedinělou oblastí celého kraje je region Chodsko. Právě v oblastech Chodska se v některých vesnicích dodnes dochovala typická lidová roubená a zděná architektura (Trhanov, Kozinův statek v Újezdě). Na Chodsku jsou stále ještě velmi živé venkovské lidové tradice a zvyky – chodské kroje a chodské nářečí. Přežívá i specifická chodská muzika, pro kterou jsou typické dudy. Tradice se udržují zejména v okolí Domažlic, kde se také pořádají každoroční tradiční srpnové Chodské slavnosti a Vavřínecká pouť. K vyhledávaným akcím patří i další folklorní festivaly – Mezinárodní folklorní festival v Plzni, Národopisná slavnost na Výhledech, přehlídka dechových hudeb v Klatovech nebo Mezinárodní folklorní festival Klatovy (Statistická ročenka Plzeňského kraje 2015, [online]).

V rámci **Karlovarského kraje** lze z kulturních a historických památek v území vyzdvihnout zejména historická jádra měst Cheb, Františkovy Lázně a Loket, která byla vyhlášena městskými památkovými rezervacemi. Venkovské prostředí je zastoupeno dvěma vesnickými památkovými rezervacemi – Nový Drahov a Doubrava, kde jsou ve stejnojmenném skanzenu dostupné ukázky tradiční typické chebské lidové architektury s nejstarším dochovaným hrázděným statkem v ČR z roku 1751. V kraji se nachází desítky zámků (nejznámější Kynžvart, Bečov nad Teplou s unikátním relikviářem svatého Maura), zřícenin (Cheb, Hartenberg) a tvrzí a hradů (Loket, Cheb). Další významné technické památky v kraji jsou spjaty s lázeňstvím a patří mezi ně např. Kolonáda v Mariánských lázních (Vystoupil, 2007). V souvislosti s lázeňským cestovním ruchem je na území Karlovarského kraje i dostatečná nabídka kulturních zařízení, které jsou doplněny nabídkou lázeňských symfonických orchestrů a několika festivalů, z nichž nejznámější je Mezinárodní filmový festival Karlovy Vary. Z dalších kulturních a sportovních akcí jsou to například Loketské kulturní léto, Valdštejnské slavnosti v Chebu, karlovarský folklorní festival, Chopinův festival Mariánské Lázně a Kanoé Mattoni (Statistická ročenka Karlovarského kraje 2015, [online]).

Kulturně-historický potenciál **Ústeckého kraje** tvoří zejména 5 městských památkových rezervací (Kadaň, Žatec, Litoměřice, Terezín, Ústěk), dále řada městských památkových zón a 3 vesnické památkové rezervace na Litoměřicku (Zubrnice, Starý Týn a Rumburk). Vesnickou kulturu Ústecka zastupuje Muzeum lidové architektury Zubrnice, ve kterém se nachází nejmladší skanzen v ČR. Z nejnavštěvovanějších hradů lze uvést Vodní hrad Budyně nad Ohří či Sřekov, mezi zámky vynikají Krásný Dvůr, barokní zámek Duchcov, Ploskovice a Libochovice. Románská rotunda sv. Jiří a sv. Vojtěcha na hoře Říp, gotický kostel v Mostě nebo kláštery v Oseku a Doksanech řadíme mezi nejvýznamnější církevní památky kraje (Vystoupil, 2007). Okolí Lounska je známé jako nejúrodnější chmelařská oblast v ČR s věhlasnou odrůdou žateckého červeňáku; tradice pěstování chmele zde přetrvává více než 700 let (Statistická ročenka Ústeckého kraje 2015, [online]).

Tak jak je **Liberecký kraj** bohatý na přírodní atraktivitu, tak v něm nalezneme i hojný počet kulturně-historických památek, které se nachází spíše ve venkovském prostředí – i proto nemá Liberecký kraj jako jediný kraj na území ČR vyhlášenou ani jednu městskou památkovou rezervaci. V kraji se však nachází 8 vesnických památkových rezervací a 10 vesnických památkových zón. Venkovskou kulturu a tradice dokládá velký počet dochovaných památek roubené architektury, např. na Bičíkově, Boučkově nebo Dlaskově statku v Pojizeří. Tradiční řemeslná a manufakturní výroba v regionu se odráží také v pestrosti technických památek – zejména textilní a sklářské výroby (Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, sklářská muzea v Novém Boru a Železném Brodu). Turisticky velmi atraktivní jsou hrady Libereckého kraje, zejména Bezděz a Kost, dále i zámky Sychrov, nebo romantická zřícenina Trosky. (Statistická ročenka Libereckého kraje 2015, [online]). Z tradičních lidových slavností má na Liberecku stále silnou tradici pořádání masopustů.

6.3.2 Realizační předpoklady

Realizační podmínky vyjadřují spektrum činností a služeb, jimiž je nutné doplnit existující lokalizační předpoklady. Někdy se pro realizační předpoklady používá i termín materiálně-technická základna a řadí se mezi ně tyto prvky (Hall a Page, 2006):

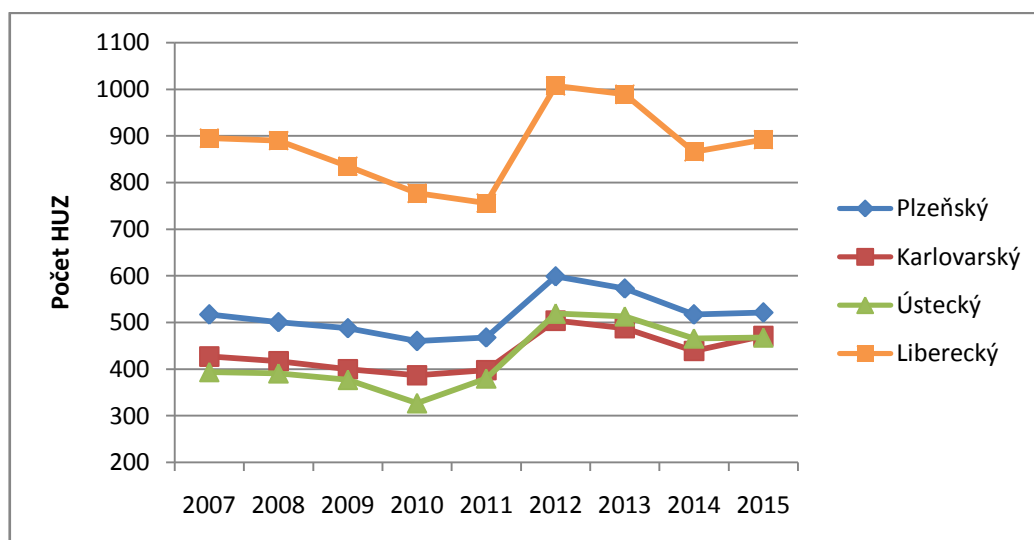
- Obecná infrastruktura
 - zajištění dostupnosti turistických destinací (veřejná doprava, letecká, železniční doprava atd.),
 - napojení destinace na rozvody technických sítí (elektrina, vodovod a další technické sítě, telekomunikace).
- Turistická infrastruktura
 - stravovací zařízení,
 - ubytovací zařízení (penziony, hotely, kempy, chaty a chalupy aj.).
- Sportovní a zábavná zařízení
 - sportovní infrastruktura (pěší stezky, cyklostezky, sjezdovky, lanovky).
- Jiné turistické služby
 - zprostředkovací služby (cestovní kanceláře a operátoři),
 - organizační (marketing, průvodcovské služby, turistická informační centra).

Z uvedené typologie je patrné, že realizační předpoklady lze rozdělit na ty, které jsou ke službám jak turistům a návštěvníkům, tak místním obyvatelům – jako např. veřejná doprava, infrastruktura, a ty, které slouží výhradně potřebám cestovního ruchu (např. cestovní kanceláře, turistická informační centra, vleky a lanovky atd.

Jinou kategorizaci realizačních předpokladů nabízí Vystoupil (2007), který rozlišuje základní a doprovodnou infrastrukturu cestovního ruchu. Mezi základní infrastrukturu řadí zejména hromadná ubytovací zařízení (HUZ). HUZ jsou zařízení s minimálně pěti pokoji a zároveň deseti lůžky, která poskytují přechodné ubytování hostům za účelem dovolené, lázeňské péče, služební cesty, školení, pobytu dětí ve škole v přírodě, v letních a zimních táborech. Mezi HUZ patří hotely, penziony, turistické ubytovny, chatové osady, kempy a ostatní ubytovací zařízení (ČSÚ, [online]). Z hlediska funkční struktury nabídky cestovního ruchu v ČR připadá asi 45 % lůžkové kapacity na střediska městského a kulturně-poznávacího cestovního ruchu, 16-17 % na střediska letní rekreace u vody, 19-20 % na střediska horského cestovního ruchu, 8 % kapacity na lázeňská střediska a na ostatní střediska cestovního ruchu, většinou ve venkovském prostředí, připadá 10 % kapacit ubytovacích zařízení ČR (Vystoupil a kol. (2006).

6.3.2.1 Nabídka ubytovacích kapacit (HUZ)

Následující graf zachycuje vývoj počtu HUZ ve sledovaných krajích mezi lety 2007–2015, tedy v letech realizace projektů z Programu rozvoje venkova 2007–2013. Absolutně nejvyšší počet HUZ se nachází v **Libereckém kraji** (z hlediska počtu lůžek je na 3. místě mezi kraji ČR), v roce 2015 dosahoval celkový počet až 892 objektů. Průměrné ubytovací zařízení má cca 28 lůžek, zatímco v úhrnu ČR 38,8 lůžek (v Praze je to 74,8 lůžek). Je to dáno zejména menšími rekreačními zařízeními, zejména v okolí Máchova jezera, Jizerských hor, Krkonoš a velkým počtem subjektů individuálního ubytování (s průměrnou velikostí 8 lůžek) v horských střediscích a okresních městech. Druhý v počtu HUZ je Plzeňský kraj, který se ale pohybuje v rozmezí 500 – 600 HUZ a za Libereckým tak zaostává až o tři stovky objektů. Karlovarský a Ústecký kraj mají téměř shodný počet objektů, který ve sledované časové ose kolísá v rozmezí 350 – 500 HUZ.

Obrázek 3 Vývoj počtu HUZ v jednotlivých krajích v letech 2007–2015, vlastní zpracování dle ČSÚ

I přes úpravu metodiky ČSÚ⁵ lze sledovat klesající trend počtu HUZ, největší pokles je patrný mezi lety 2012 a 2014, v roce 2015 došlo k mírnému nárůstu počtu registrovaných HUZ ve všech sledovaných krajích, celkově se ale v ČR počet HUZ nijak dramaticky nezvyšuje a spíše dochází ke změně struktury a změně kvality ubytovacích kapacit ve formě rekonstrukcí a rozšiřování a zkvalitňování nabídky služeb.

Detailnější pohled na rozložení HUZ do venkovského a městského prostoru poskytuje tabulka 8. Z té vyplývá, že největší počet lůžek na venkovský prostor připadá na Liberecký kraj. V Karlovarském kraji se nachází v průměru téměř 27 lůžek/1 km² v městském prostoru, především v tradičních lázeňských oblastech – v Karlových Varech, Mariánských či Františkových Lázních.

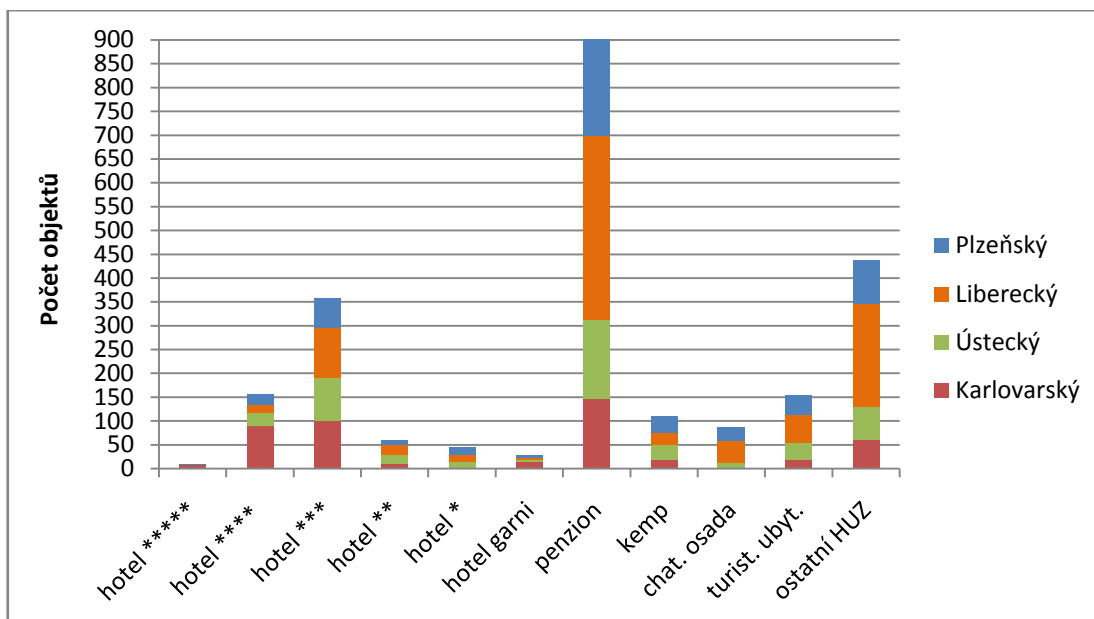
Tabulka 8 Kapacita HUZ ve venkovském vs. městském prostoru v roce 2012

Kraj	počet lůžek na 1 km ²							
	v HUZ celkem		v hotelech a penzionech		v kempech, chatových osadách a turistických ubytovnách		ostatní HUZ	
	V	M	V	M	V	M	V	M
Plzeňský	2,8	7,5	1,2	4,4	0,8	1,5	0,8	1,7
Karlovarský	1,9	26,9	1	18,3	0,3	1,1	0,5	7,4
Ústecký	2,4	7,7	1	4,2	0,9	1,6	0,5	1,9
Liberecký	10,3	22,3	5,9	11,3	1,5	7	2,9	4

Zdroj: ČSÚ, 2012 [online]

Následující graf zachycuje kategorizaci HUZ v krajích v rozdělení na hotely pěti-hvězdičkové až jedno-hvězdičkové, penziony, kempy, chatové osady, turistické ubytovny a ostatní HUZ. Do kategorie ostatní jsou zařazeny např. léčebné lázně, rekreační zařízení, ubytování apartmánového typu a jiná ubytovací zařízení, která vyčleňují lůžkovou kapacitu pro cestovní ruch (např. domovy mládeže, podnikové ubytovny aj.). Nejvíce je zastoupena kategorie penzionů, těch je ve všech čtyřech krajích téměř 900, z toho největší procento nalezneme v Libereckém kraji, nachází se zde až 390 penzionů. Nejmenší počet penzionů je registrovaných v Karlovarském kraji, kde převládají luxusnější typy ubytování, zejména v kategorii čtyř a pěti-hvězdičkových hotelů. Je to dáno zejména orientací Karlovarského kraje na lázeňský turismus a nabídku wellness, která je poskytována v rámci luxusnějších ubytovacích resortů.

⁵ Pozn. V roce 2012 dochází v rámci projektu „Zkvalitnění informací o vybraných sektorech ČR“ pod záštitou Ministerstva pro místní rozvoj ČR k revizi a aktualizaci Registru hromadných ubytovacích zařízení vedeného Českým statistickým úřadem. Proto patrný nárůst HUZ v obrázku 2 mezi lety 2011 a 2012 je spíše metodický a je způsoben právě touto aktualizací.

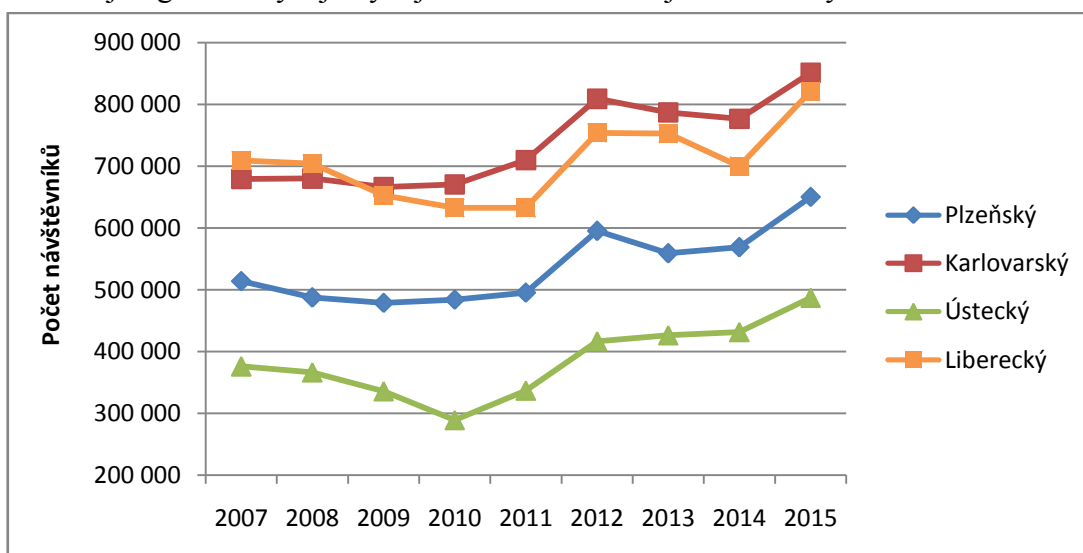

Obrázek 4 Rozložení HUZ dle kategorií v jednotlivých krajích v roce 2015, vlastní zpracování dle ČSÚ

Pohled na územní rozložení současné sítě HUZ např. Libereckého kraje ukazuje jejich velmi výraznou územní koncentraci, a to zejména do oblasti Jizerských hor a Krkonoš (např. ve 12 střediscích je soustředěno více než 23 600 lůžek v ubytovacích zařízeních, tj. téměř 46 % lůžkové kapacity Libereckého kraje).

6.3.2.2 Návštěvnost krajů

Následující graf zachycuje vývoj návštěvnosti v krajích mezi lety 2007 až 2015.

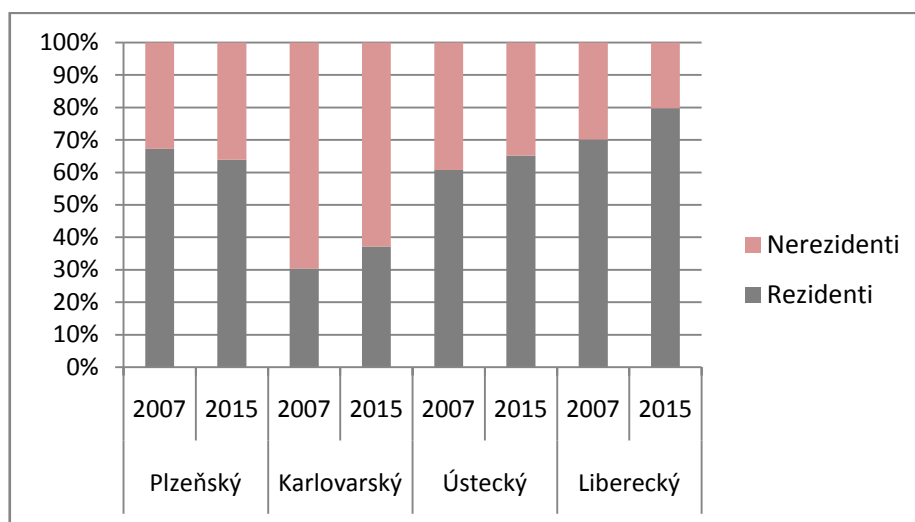

Obrázek 5 Vývoj návštěvnosti jednotlivých krajů v letech 2007–2015, vlastní zpracování dle ČSÚ

Ve všech sledovaných krajích lze vysledovat podobný vývoj trendu, a to zejména propad návštěvnosti mezi lety 2007 až 2010. Tato skutečnost je přímým dopadem hospodářské recese, která měla největší dopad na českou ekonomiku v roce 2009.

Nejvíce návštěvníků vykazuje Karlovarský kraj, jedná se ale zejména o příjezdový cestovní ruch, jak dokazuje i následující graf (obr. 6) s rozdělením turistů na rezidenty a nerezidenty. Podobných hodnot, avšak s daleko větším podílem domácího cestovního ruchu, dosahuje Liberecký kraj. Nejméně turistů navštíví Ústecký kraj, zde byl taky nejznatelnější propad návštěvnosti v roce 2010, kdy návštěvnost klesla i pod 300 tisíc návštěvníků za rok. V posledních letech, zejména od roku 2014, návštěvnost ve všech krajích opět stoupá.

Poslední obrázek této podkapitoly zachycuje podíl rezidentů a nerezidentů v rámci celkového počtu návštěvníků jednotlivých krajů ve srovnání v letech 2007 a 2015. Rezidentem je dle definice ČSÚ označována osoba, která má trvalý (stálý) pobyt v České republice. Nerezident je pak osoba, která trvale žije v jiné zemi (včetně občanů ČR trvale žijících v cizině). Jak je z obrázku 6 patrné, největší podíl nerezidentů – cizinců – na celkové návštěvnosti lze sledovat v Karlovarském kraji. Zde bylo v roce 2007 až 70 % návštěvníků nerezidentů. Téměř polovinu ze skupiny nerezidentů tvoří návštěvníci z Německa, dále jsou ve větším procentu zastoupeni turisté z Ruska (15 %), Nizozemí (3 %), Ukrajiny (1,7 %), Rakouska (1,3 %) či Francie (1,1 %). Z neevropských zemí mají na návštěvnosti Karlovarského kraje největší podíl turisté z Tchaj-wanu (3,8 %), Číny (3,3 %), Izraele (1,7 %), Jižní Korey (1,5 %) a z USA (1,3 %)⁶. V ostatních krajích převládá spíše podíl domácích návštěvníků, ti mají největší převahu v Libereckém kraji, kde podíl rezidentů na celkové návštěvnosti kraje tvoří až 80 %.

Obrázek 6 Podíl rezidentů a nerezidentů ve sledovaných krajích v letech 2007 a 2015

⁶Údaje za rok 2015 – zdroj: ČSÚ, *Počet hostů v hromadných ubytovacích zařízeních podle zemí v Karlovarském kraji*. [online]. [cit. 2017-01-10]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/cru_cr

6.4 Zhodnocení venkovského cestovního ruchu ve sledovaných krajích

V posledních letech se zejména v **Plzeňském kraji** začala rozvíjet *agroturistika*. Nachází se zde řada samot, venkovských sídel a statků nabízejících ubytování spolu s ochutnávkami domácích produktů (mléko, tvaroh, sýry, vejce, atd.). Mezi nejznámější farmy patří farma Hedecko v Břežanech, farma Dubeč na Nepomucku, Ranč Havraní Kámen v Rabštějně nad Střelou, Ranč Puma v Nové Vsi u Konstantinových Lázních. *Ekoagroturismus* je zastoupen v podobě několika ekofarem – ekofarma v Čivčicích (barokní statek specializovaný na chov skotu), ekofarma Rybník, nacházející se na rozhraní Šumavy a Českého lesa (chov skotu, ovcí, koní a drobného zvířectva jako jsou nutrie, pštrosi, divoká prasata), dále ekologická farma „Ranč Fantasie“ v Kolinci u Klatov, kde mohou návštěvníci vyzkoušet jízdu se psím spřežením, rafting nebo jízdu na koni. Na ekologickou výchovu se zaměřuje Statek Hyperion v Černotíně (skanzen lidové architektury). Na Plzeňsku má svou tradici i *chataření*, zejména v okolí Plzně, podél řeky Berounky a v okolí vodní nádrže Hracholusky, *chalupaření* pak převažuje na Šumavě (Program rozvoje Plzeňského kraje 2014+, [online]).

V celém Pošumaví (okolí Nepomuku, Kasejovic) jsou vhodné podmínky pro *hipoturistiku*. Nachází se zde řada specializovaných farem (např. Farma huculských koní Olšovka – jeden z úspěšně podpořených projektů PRV 2007–2013). Na Kdyňsku byla vytvořena speciální hipostezka s mnoha záchytnými body na farmách a rančích s ohradami pro koně, krytými přístřešky a odpočívadly pro jezdce, informačními tabulemi a mapami. Stezka vede od hraničního přechodu Prášily přes Velhartice, Klatovy a Kdyně až na hraniční přechod Všeruby. Hipoturistika se rozvíjí i v okolí Stříbra (PonnyFarm Kladruby) či okolo Plzně (Zámecký statek Býkov u Hromnic, Hřebčín v Štichovicích, Darovanský dvůr).

Vyznavačům *pěší turistiky* poskytuje Plzeňský kraj více než 4 000 km značených tras propojující přírodní a historické atraktivity kraje. Nej hustěji jsou tyto trasy rozmístěny na Šumavě a v okolí větších měst. K rozvoji *cykloturistiky* přispívá bohatě rozvětvená síť cyklostezek o délce zhruba 3 000 km, nejvíce opět v okolí Šumavy. Mezi nejvýznamnější cyklotrasy patří nadnárodní trasa Regensburg – Plzeň – Praha, cyklotrasa Přátelství z Vohenstrassu do Stříbra či Šumavská dálková trasa z Deggendorfu do Dobřan. Další zajímavou trasou je naučná okružní cyklotrasa „Farmářská stezka“, vedoucí po okolí Sušice přes krajinu přírodního parku Kochánov (Program rozvoje Plzeňského kraje 2014+, [online]).

Ačkoliv je **Karlovarský kraj** především místem léčivých pramenů a historických lázeňských měst, i zde je již rozšířená nabídka služeb venkovské turistiky. Množství

přírodních krás a zajímavostí, různorodost krajiny a rozsáhlé lesy, zejména v okolí Slavkovského lesa, činí z kraje vhodné místo pro *agroturistiku a ekoturistiku*. Z nabídky agroturistických farem lze jmenovat např. Agroturistické centrum Aghitour u Nejdku, Ekofarmu Arnika v Horním Slavkově, Biofarmu Belina na okraji Slavkovského lesa, Ekologickou farmu Kozodoj u Karlových Varů, Agroturistický areál Pegas v Děpoltovicích, Ranch Eldorado u Chebu či Hipostanici Freecounty v Tatrovicích.

V kraji jsou také vhodné podmínky pro *pěší turistiku*, nalezneme zde mnoho kvalitně značených naučných tras a stezek, z těch nejznámějších a nejpopulárnějších např. Naučnou stezku Kladská, Andělská hora – Kyselka, Poohří, Lubsko, Smrad'och, Božídarské rašeliniště či Nové Hamry. Vyznavačům *cykloturistiky* nabízí Karlovarský kraj téměř 2 000 km cyklistických tras, s hlavní páteří cyklotrasou podél Ohře. Trasa páteřní cyklostezky je dlouhá 110 km a je vedena údolím řeky Ohře od hranic s Německem až po hranici s Ústeckým krajem (Program rozvoje cestovního ruchu a lázeňství v Karlovarském kraji, [online]).

Ústecký kraj má velmi příznivé podmínky pro rozvoj *agroturistiky*. V posledních letech roste počet zemědělských podnikatelů, nabízejících služby agroturistiky. Nejvíce zemědělských podnikatelů je v tradičních zemědělských oblastech Lounska-Litoměřicka, zatímco relativně málo jich sídlí na Děčínsku a v Krušnohoří, kde jsou podmínky pro tradiční zemědělství mnohem méně příznivé. Vhodné podmínky pro agroturistiku nabízí např. farma Letní stráž v Boleticích na Děčínsku, farma ve Velkém Chvojně nebo v Březí u Malečova.

Nejméně rozvinutým regionem Ústeckého kraje z hlediska vybavenosti pro cestovní ruch je Poohří. Neatraktivnější oblasti v regionu jsou Žatecko, Kadaň, vodácká a cyklistická trasa Ohře a vodní nádrž Nechranice. Tento region má předpoklady pro poznávací a zejména gastronomický CR (vč. pivní a chmelařské turistiky) a různé formy venkovské turistiky, zejména pro vodáckou turistiku či *cykloturistiku*. Region Českého středohoří a Podřipska poskytují výborné podmínky pro *venkovskou turistiku*, zejména pro pěší turistiku a cykloturistiku i vinařskou turistiku, a dále pro horolezectví a poznávací turistiku. I přes tyto vhodné podmínky vykazují oba regiony vysoce nevyužitý potenciál pro cestovní ruch (Strategie rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji, 2015).

Liberecký kraj, který je členěn celkově do 7 turistických oblastí (České středohoří, Lužické hory a Ještědský hřbet, Máchův kraj, Frýdlantsko, Jizerské hory, Krkonoše a Podkrkonoší, Český ráj), má velmi vhodné podmínky pro *pěší turistiku*, je pokryt hustou sítí dobře značených turistických cest. Ty jsou vytvořeny zejména v turisticky atraktivních oblastech, k nimž patří zejména horské a podhorské oblasti, dále okolí

skalních měst, CHKO a přírodních parků. Pro značnou část území kraje, zejména pro horské a podhorské oblasti Lužických hor, Českého středohoří, Jizerských hor, Podještědí, Krkonoš a Podkrkonoší, je typické především *chalupaření* (Program rozvoje cestovního ruchu Libereckého kraje, 2014).

Na Liberecku se úspěšně rozvíjí i *hipoturistika*. První koňskou stezkou na Liberecku je trasa z Jablonce nad Jizerou do Albrechtic u Tanvaldu, která měří 25 kilometrů. Na Českolipsku navazují stezky na hustou síť tras v sousedním Německu. Jednotlivé hipostezky jsou spojeny stanicemi, které fungují jako agrofarmy a poskytují tak ustájení koní, ubytování, jezdeckou školu, vyjížďky na koních, hipoterapie aj. *Agroturistické farmy* se nachází ve všech regionech Libereckého kraje, nejčastěji však v podhorských oblastech, např. Čikvásky u Semil, Machnín u Liberce, Albrechtice v Jizerských horách, další v Raspenavě, Doksech, Heřmanicích v Podještědí nebo Pasekách nad Jizerou. V kraji také přibývá také nabídka *ekofarem* a center zaměřených na ekologickou výchovu (např. v Oldřichově Hájích, Sedmihorkách). Ekofarmy v Pěnčíně u Jablonce, Horní Branné, Plavech nebo Roztokách u Jilemnice nabízejí svým návštěvníkům ukázky tradičních řemesel, ochutnávku a prodej bio produktů, možnost zapojit se do běžných prací na farmě (Katalog cestovního ruchu Libereckého kraje, [online]).

7 Podpora cestovního ruchu prostřednictvím Programu rozvoje venkova

7.1 Vztah Společné zemědělské politiky EU, EZFRV a PRV

Společná zemědělská politika (dále jen SZP; v anglické verzi známá pod zkratkou CAP – Common Agricultural Policy) je nejstarší politikou EU, respektive Evropských společenství. Římské smlouvy z roku 1957 stanovily pro zemědělství několik základních cílů, které byly následně stvrzeny i Lisabonskou smlouvou. Tyto cíle jsou definovány následovně (eAgri, [online]):

- zvýšení produktivity zemědělství pomocí technického rozvoje a optimálního využití výrobních faktorů, zejména pracovní síly,
- zajištění spravedlivé životní úrovně zemědělského obyvatelstva zejména zvyšováním individuálních výdělků zemědělců,
- stabilizace trhů,
- pravidelné zásobování zemědělskými výrobky,
- zajištění přiměřené ceny pro spotřebitele.

Podpora cestovního ruchu na venkově byla v minulosti zajišťována prostřednictvím různých nástrojů. Prvním z nich byl **program SAPARD** neboli Speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova, určený speciálně kandidátským zemím na vstup do EU. Tyto země mohli čerpat finanční prostředky z tohoto programu v období 2000–2006. Cílem programu SAPARD bylo přispět k zavádění práva Evropského společenství v oblasti společné zemědělské politiky a řešit specifické problémy spojené s trvale udržitelnými změnami v sektoru zemědělství a ve venkovských oblastech kandidátských zemí (strukturalni-fondy.cz, [online]).

Po vstupu České republiky do Evropské Unie v roce 2004 bylo možné využít v programovém období 2004–2006 na rozvoj cestovního ruchu na venkově finanční prostředky z **Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství**. Tento program spadl pod bývalý Evropský zemědělský orientační a záruční fond (EAGGF) a zároveň Finanční nástroj pro podporu rybolovu (FIFG).

Reforma společné zemědělské politiky (SZP) z let 2003 a 2004 klade důraz na rozvoj venkova zavedením jednotného finančního a programového nástroje: **Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova** „EZFRV“ (v anglické verzi EAFRD – European Agricultural Fund for Rural Development). Prostředky z EZFRV slouží ke zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví, zlepšení životního prostředí a krajiny a mají za cíl zvýšit kvalitu života ve venkovských oblastech a podpořit diverzifikaci hospodářství na venkově. Z tohoto fondu jsou v rámci České republiky od

roku 2007 přerozdělovány finance na rozvoj venkova prostřednictvím **Programu rozvoje venkova**, jehož řídicím orgánem je Ministerstvo zemědělství ČR a zprostředkujícím subjektem Státní zemědělský intervenční fond (SZIF). Česká republika měla na základě rozhodnutí Evropské komise v září 2006 vyčleněno pro období 2007–2013 na rozvoj venkova 2,8 miliardy EUR (cca 80 miliard Kč). Mimo tyto prostředky poskytnuté z fondu EZFRV, bylo vyhrazeno přibližně 20 miliard Kč z národních zdrojů (Kolektiv autorů VŠ, 2007).

7.2 Program rozvoje venkova 2007–2013 – III. Osa

Program rozvoje venkova v letech 2007–2013 byl zpracován v souladu s nařízením Rady (ES) č. 1698/2005 a prováděcími pravidly této normy. Program vychází z *Národního strategického plánu rozvoje venkova ČR* na období 2007–2013 a dále blíže specifikuje strategie definované plánem v jednotlivých osách. Struktura PRV byla v programovém období 2007–2013 rozdělena do 4 hlavních os (Program rozvoje venkova ČR 2007-2013, [online]):

I. Osa: Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví

II. Osa: Zlepšení životního prostředí a krajiny

III. Osa: Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova

IV. Osa: Leader

Podpora cestovního ruchu na venkově spadá pod **III. Osu: Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova**. Relativní váha Osy III. na celkové finanční alokaci EZFRV do PRV činí necelých 17 %. Celkový rozpočet na období 2007–2013 u Osy III. byl vyčíslen na 641, 8 mil. EUR, z toho bylo k 31. 12. 2013 (ukončení programu) celkem 454, 6 mil. EUR proplaceno (71 % rozpočtu). Finanční podporu na cestovní ruch bylo možné získat i v rámci Osy IV.: Leader, která však byla omezena pouze na místní akční skupiny (MAS).

Osa III. PRV se dále člení na tři priority a ty dále na jednotlivá opatření. Tato diplomová práce se zaměřuje na analýzu projektů spadajících pod priority 1. Diverzifikace hospodářství venkova, konkrétně pod opatření **1.3 Podpora cestovního ruchu**. Opatření 1.3 navazuje na opatření 2.2 programu SAPARD a opatření 2.1.5. Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství.

Opatření 1.3 PRV rozvíjí aktivity zaměřené na podporu cestovního ruchu na venkově, a to zejména ve spojení s využitím přírodního a kulturního potenciálu v oblasti. Opatření podporovalo vytváření nových pracovních míst a diverzifikaci aktivit na venkově, čímž měla být zajištěna vyšší příjmová úroveň obyvatelstva na venkově. Podpora byla směřována na rozvoj venkovské turistiky, zejména v oblasti využití

potenciálu zemědělských farem v agroturistice. Opatření se dále dělí na 2 záměry (SZIF, 2007):

Záměr a)

V rámci záměru a) byla dotace určena na vybudování rekreační infrastruktury a rekreačních zařízení, zajištění služeb pro pěší turistiku, vodáctví, budování a značení pěších tras, vinařských stezek, odpočinkových míst, hiposteze a na nákup a výsadba doprovodné zeleně.

Záměr b)

V rámci záměru b) byla podporována zejména výstavba malokapacitních ubytovacích a stravovacích zařízení, půjčoven sportovního vybavení a objektů a ploch pro sportovně rekreační využití.

Stejně jako v případě záměru a) je podpora poskytována formou přímé nenávratné dotace a její maximální výše je rozdělena dle typu žadatele na malé, střední a velké podniky a dále do sedmi skupin podle regionů soudržnosti NUTS 2. Minimální výdaje byly stanoveny na 50 000,- Kč na projekt, maximální pak na 10 000 000,- Kč na jeden projekt (MZE ČR, 2012).

Podmínkou přidělení dotace v rámci PRV opatření 1.3 je realizace projektu pouze v **obcích do 2 000 obyvatel** na území celé České republiky.

Příjemcem podpory může být zemědělský podnikatel – fyzická/právní osoba, nezemědělský podnikatel pouze pokud činnost zahajuje, nebo má kratší než dvouletou historii, neziskové organizace (včetně zájmových sdružení a spolků) s právní subjektivitou (tyto pouze v záměru a). (SZIF, 2007)

Další podmínky pro poskytnutí podpory (MZE ČR, 2012):

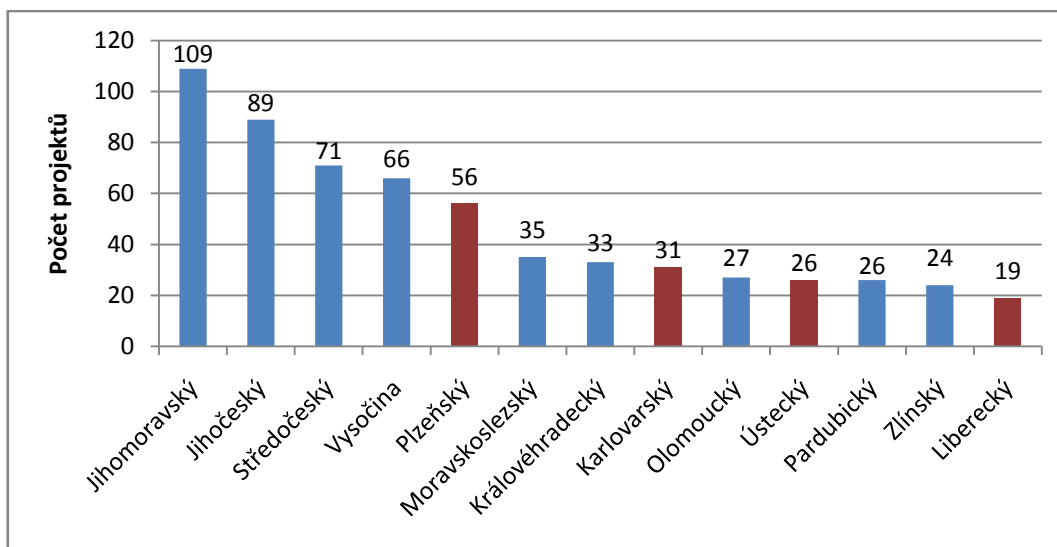
- podpora je poskytnuta na základě předloženého projektu v souladu s platnou legislativou,
- pro každý schválený projekt se může použít pouze jeden zdroj financování EU,
- projekt byl posouzen z hlediska vlivu na životní prostředí (pokud tak vyžaduje zákonč.100/2001 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí),
- nejedná se o ekonomickou aktivitu,
- rekreační zařízení koupaliště a plovárny pro veřejné využití, vč. odpovídajícího zázemí, hřiště, jízdárny a jiná rekreační zařízení) musí být průkazně přístupná veřejnosti.

8 Analýza podpořených projektů ve vybraných krajích v rámci PRV 2007–2013, Osy III. Opatření 1.3 Podpora cestovního ruchu

Hlavním tématem této stěžejní kapitoly je analýza souboru schválených a podpořených projektů z Programu rozvoje venkova, Osy III. a Opatření 1.3 Podpora cestovního ruchu za celé programové období 2007–2013 v hodnocených krajích – Plzeňském, Karlovarském, Ústeckém a Libereckém. Nejprve je celý soubor zhodnocen ve srovnání s ostatními kraji ČR a v mezikrajském porovnání. V další části je pracováno s relevantními projekty, zahrnutými do detailní analýzy, které bylo možné dohledat a u kterých byla potvrzena jejich funkčnost. Tyto projekty byly hodnoceny dle různých charakteristik (např. místo realizace, typ žadatele, předmět projektu aj.).

8.1 Postavení analyzovaných krajů mezi ostatními kraji ČR

Ve všech krajích ČR bylo v programovém období 2007–2013 z PRV opatření 1.3 Podpora cestovního ruchu schváleno celkem **612 projektů** v záměru b) s finanční podporou přesahující 2 mld. Kč. Postavení Plzeňského, Karlovarského, Ústeckého a Libereckého kraje ve srovnání s ostatními kraji ČR je znázorněno na obrázku 7.

Obrázek 7 Projekty PRV 2007–2013 z opatření 1.3, záměr b) – srovnání krajů ČR

Z grafu je patrné, že absolutně největší počet projektů byl podpořen na území Jihomoravského kraje. Analyzovaný Plzeňský kraj se v počtu projektů umístil na 5. příčce s 56 projekty. Finanční alokace v tomto kraji (165,5 mil. Kč) tvoří jen 8 % z celkového součtu alokovaných finančních prostředků. Liberecký kraj zaujímá dokonce poslední místo v počtu realizovaných projektů – za celé období 2007–2013 zde bylo schváleno jen 19 projektů. Karlovarský i Ústecký kraj s počtem 31 a 26 projektů také patří spíše mezi méně úspěšné kraje.

8.2 Souhrnný soubor projektů z hodnocených krajů – Plzeňský, Karlovarský, Ústecký, Liberecký

Z Programu rozvoje venkova bylo v programovém období 2007–2013 z Osy III., Opatření 1.3 Podpora cestovního ruchu v uvedených čtyřech krajích podpořeno celkem **132 projektů** v záměru b), který se týká výstavby a rekonstrukce malokapacitních ubytovacích a stravovacích zařízení, půjčoven sportovního vybavení a objektů a ploch pro sportovně rekreační využití (více o podmínkách viz kapitola 7.2). Projekty byly schvalovány v rámci šesti výběrových kol (druhého, čtvrtého, sedmého, desátého, třináctého a sedmnáctého kola) a celková výše finanční podpory činila téměř **414 milionů Kč**. Konkrétní rozdělení projektů do jednotlivých kol i sledovaných krajů a také výši poskytnuté podpory shrnuje následující tabulka.

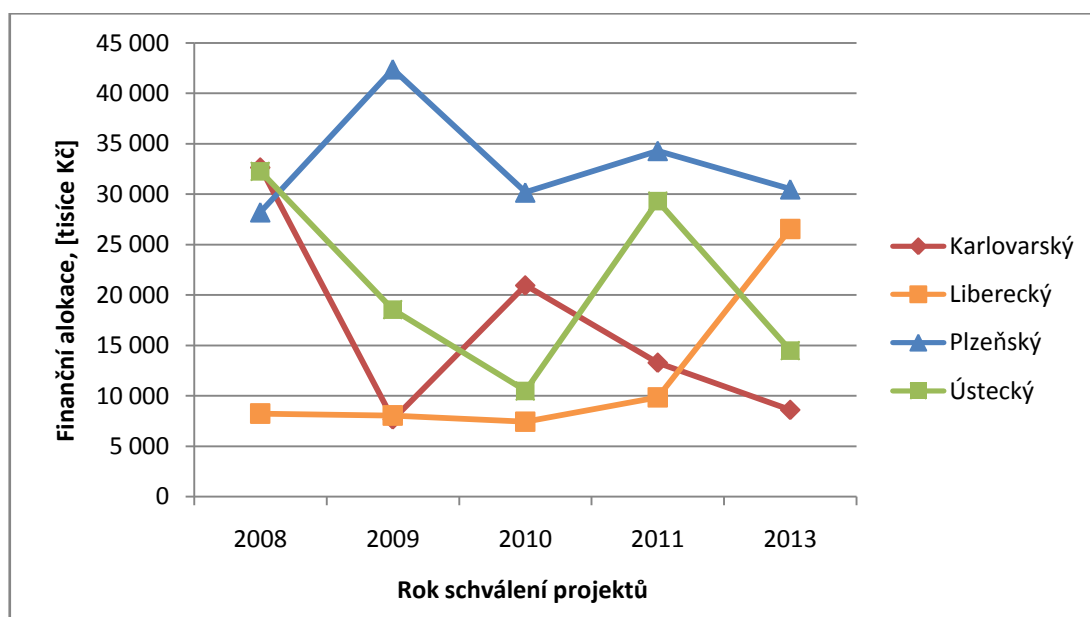
Tabulka 9 Rozdělení projektů do jednotlivých výběrových kol s celkovou výší podpory

Kraj	Počet projektů v kole						Celkem projektů	Výše podpory (mil. Kč)
	2.	4.	7.	10.	13.	17.		
Plzeňský	4	12	10	8	10	12	56	165,5
Karlovarský	9	5	3	7	3	4	31	83,1
Ústecký	3	6	5	2	6	4	26	105,1
Liberecký	2	2	3	2	3	7	19	60,1
Celkem	18	25	21	19	22	27	132	413,8

Z uvedené tabulky je jasně patrné, že nejvíce projektů bylo schváleno v rámci posledního, tedy sedmnáctého výběrového kola, které probíhalo na konci programového období v roce 2013. Na druhou stranu lze konstatovat, že rozdělení projektů do jednotlivých kol je vcelku vyrovnané. Nejvíce projektů za celé období 2007–2013 bylo schváleno na území Plzeňského kraje, až 42 % všech projektů ze zkoumaného souboru. Do tohoto kraje také směřovala nejvyšší míra podpory – více než 165 milionů Kč. I přes to, že Ústecký kraj se řadí až na třetí místo (dále za Karlovarským krajem) co se počtu projektů týká, finanční podpora zde přesahuje 105 mil. Kč a z hlediska finanční podpory je tak na druhém místě. Ve srovnání s Plzeňským krajem, kde je lokalizováno o více než polovinu projektů více, lze usoudit, že v Ústeckém kraji byly realizovány rozsáhlejší a finančně náročnější projekty (v Plzeňském kraji činí průměrná podpora na jeden projekt 2,9 mil. Kč, v Ústeckém až 4 mil. Kč, což je i nejvíce ze zkoumaného souboru). Naopak nejméně projektů bylo uskutečněno v Libereckém kraji, kde za čtyřleté období bylo realizováno pouze 19 projektů v záměru b) PRV s nejnižší finanční podporou, a to 60,1 mil. Kč.

Následující obrázek 8 detailněji zachycuje finanční alokaci v jednotlivých krajích v rozdělení na daný rok schválení projektů. Rozložení finanční podpory je u všech sledovaných krajů velmi rozdílné. U Plzeňského a Karlovarského kraje můžeme

sledovat protichůdný trend – např. v roce 2009 (sedmém výběrovém kole) byly v Plzeňském kraji schváleny projekty s celkovou výší podpory přesahující 42 mil Kč, což je nejvíce za celé programové období ve všech sledovaných krajích. Naopak na Karlovarsku bylo v témž roce alokováno jen 7,6 milionů korun (tedy nejméně za celé období ve všech krajích). V Ústeckém kraji tvořila až 58 % objemu celkové podpory finanční alokace na projekty schválené v letech 2008 a 2011 – v rámci čtvrtého a třináctého výběrového kola. U Libereckého kraje bylo nejvíce finančních prostředků (téměř 45 % z celkových 60 mil. Kč) vynaloženo na projekty schválené v posledním sedmnáctém kole, které proběhlo v roce 2013. Jako jediný vykazoval Liberecký kraj rostoucí trend v posledním výběrovém kole.

Obrázek 8 Finanční alokace v analyzovaných krajích v jednotlivých letech schválení projektů

V tabulce 10 jsou projekty rozděleny mezi nejvýrazněji podpořené ORP v rámci jednotlivých krajů. Nejvyšší počet projektů byl lokalizován v Plzeňském kraji v okrese Klatovy – ORP Sušice. Tento region je dle Vystoupila a kol. (2006), jak je uvedeno v teoretické části práce, lokalitou s vysokým potenciálem pro rozvoj cestovního ruchu a krajinou s mnoha přírodními atraktivitami, zejména díky přítomnosti NP Šumava. Dále bylo shodně po 7 projektech podpořeno okolí Nepomuku a ORP Stříbro. Na Ústecku nebyl žádný z okresů, resp. ORP podpořen výrazněji nežli ty ostatní. Nejvíce projektů se realizovalo shodně v ORP Chomutov, Louny a Lovosice. Na Karlovarsku má výraznější převahu podpora v okolí krajského lázeňského střediska s mezinárodním významem – Karlových Varů (celkem 10 projektů). Na Liberecku převažovaly podpořené projekty v ORP Jilemnice a ORP Česká Lípa. Bližší rozbor projektů v rozdělení na místo realizace a nejvíce podpořené okresy a ORP bude následovat v dalších kapitolách, které již pracují s dohledaným a relevantním souborem projektů.

Tabulka 10 Nejvíce projektů v rozdělení do ORP daných krajů

Kraj	ORP	Počet projektů
Plzeňský	Sušice	16
	Nepomuk	7
	Stříbro	7
Ústecký	Chomutov	4
	Louny	4
	Lovosice	4
Karlovarský	Karlovy Vary	10
	Ostrov	8
	Cheb	6
Liberecký	Česká Lípa	6
	Jilemnice	5

8.3 Projekty zahrnuté do detailního hodnocení

V následující tabulce 11 je zobrazen počet projektů (celkem 30), které byly vyřazeny z detailnější analýzy, neboť je nebylo žádným možným způsobem dohledat nebo tyto projekty nebyly ani zrealizovány. Mezi jeden takový projekt se řadí např. kontroverzní projekt na Plzeňsku v obci Prášily (ORP Sušice). Výstavba Penzionu Relax Prášily, jehož iniciátorem a žadatelem o podporu ve výši 5,5 mil. Kč byl vlivný plzeňský právník a politik, byla označována za černou stavbu Šumavy, neboť se nacházela již v ochranném pásmu NP Šumava. Stavba – relaxační wellness centrum – ve finále dalece přesáhla rozměrů uvedených ve stavebním povolení, navíc zde probíhaly spory s obcí o dotčený pozemek. Obec Prášily spor nakonec vyhrála a toto nedokončené soukromé relaxační wellness centrum bylo v roce 2015 srovnáno se zemí (iDnes, Plzeňský kraj, 2015, [online]).

Tabulka 11 Výběr relevantních projektů zahrnutých do detailní analýzy

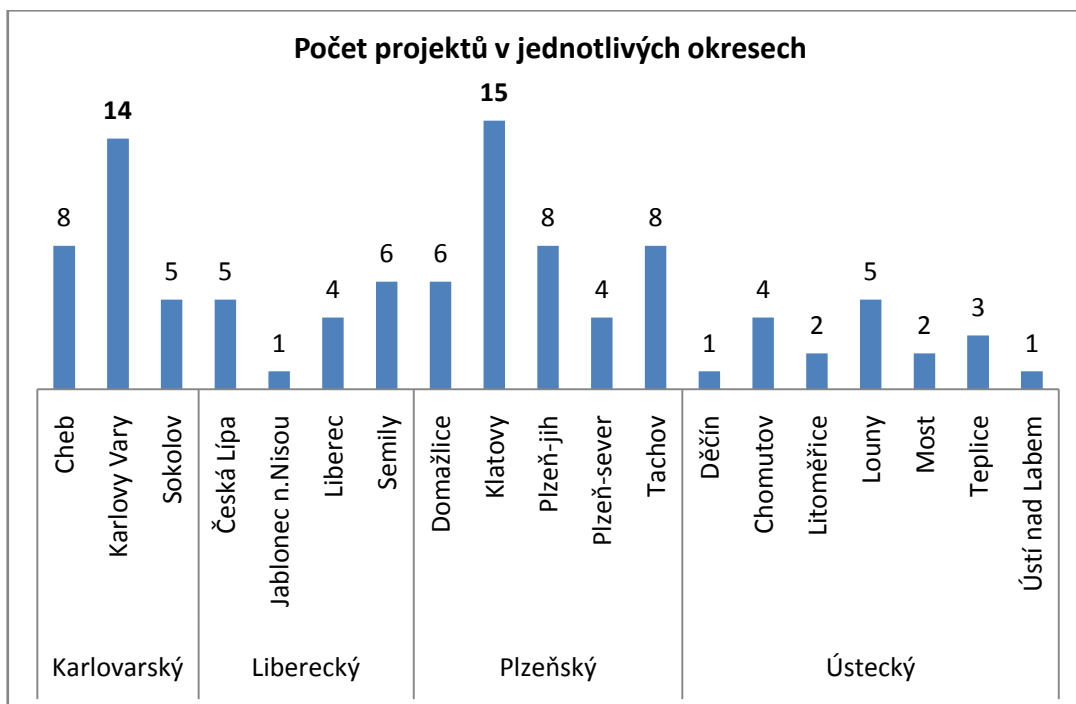
Kraj	Nedohledané projekty	Projekty pro detailní analýzu	Finanční alokace (mil. Kč)
Plzeňský	15	41	114,2
Karlovarský	4	27	73,0
Ústecký	8	18	71,3
Liberecký	3	16	51,7
Celkem	30	102	310,2

Celkově je tedy po vyfiltrování nerealizovaných či nedohledaných projektů do detailnějšího hodnocení zařazeno **102 projektů**. Ty byly jednotlivě dohledány a byla mimo jiné ověřena jejich funkčnost. V následujícím textu jsou tyto projekty podrobeny analýze z hlediska místa realizace, struktury žadatelů (rozdělení na FO/PO), předmětu

projektu se zaměřením na kategorii výstavby (nová stavba, rekonstrukce, přestavba zemědělského objektu atd.) a typ ubytování.

8.3.1 Místo realizace

Prvotní zhodnocení projektů je provedeno z hlediska místa realizace v rozdělení na jednotlivé okresy Plzeňského, Karlovarského, Ústeckého a Libereckého kraje. Grafické rozložení projektů nabízí následující obrázek 9.

Obrázek 9 Rozdělení projektů dle místa realizace – okresy

Projekty byly realizovány ve všech okresech hodnocených krajů, vyjma okresu Plzeň – město, jelikož celý tento okres nespadá do venkovského prostoru a nesplňuje ani podmínku realizace projektů v obcích s max. počtem 2 000 obyvatel. Nejvíce projektů je lokalizováno v Plzeňském kraji v okrese Klatovy (celkem 15 projektů) a v Karlovarském kraji v okrese Karlovy Vary (14 projektů). V obou okresech bylo realizováno i více projektů ve stejné obci – např. na Karlovarsku v obci Boží Dar a na Klatovsku např. v Petrovicích u Sušice či obci Modrava (po 2 projektech). Nejméně projektů – pouze po jednom projektu v každém okrese – je umístěno v okrese Jablonec nad Nisou v Libereckém kraji (obec Bedřichov), v Ústeckém kraji pak v okrese Děčín (obec Jetřichovice) a Ústí nad Labem (obec Velké Chvojno). V Libereckém kraji je nejvíce projektů umístěno v okrese Semily (6), v Ústeckém v okrese Louny (5).

Nejvýrazněji podpořené ORP

Dle tabulky 12 lze určit, do kterých obcí s rozšířenou působností (ORP) bylo umístěno nejvíce projektů a jaká zde byla celková výše finanční podpory. Nejvíce projektů (celkem 11) bylo realizováno v **ORP Sušice** v Plzeňském kraji. Toto území má velmi vhodné podmínky pro rozvoj cestovního ruchu, jeho plochu z více než 55 % zaujímají lesy a z velké části do něj zasahuje NP a CHKO Šumava. Celá Šumava díky svým četným turistickým a cykloturistickým stezkám nabízí výborné podmínky pro letní i zimní rekreaci, pro sjezdové i běžecké lyžování je zde mnoho upravovaných sjezdovek a běžeckých tras. V **ORP Stříbro**, kde bylo podpořeno celkem 7 projektů, se nachází i město Konstantinovy Lázně, kde bylo také lokalizováno několik projektů. Další výrazněji podpořenou oblastí v Plzeňském kraji je **Domažlicko** – Chodsko, kde se dodnes zachovaly bohaté lidové tradice a folklór (specifické kroje, nářečí, zvyky, písně, keramika aj.). Významnou přírodní dominantou je zde Český les.

Tabulka 12 Nejvíce projektů v jednotlivých ORP sledovaných krajů

Kraj	ORP	Počet projektů	Celková výše podpory (mil. Kč)
Plzeňský	Sušice	11	35,2
	Stříbro	7	19,8
	Domažlice	6	17,2
	Nepomuk	5	6,8
Karlovarský	Karlovy Vary	8	18,3
	Cheb	6	17,9
	Ostrov	6	17,3
Ústecký	Chomutov	3	17,8
	Louny	3	10,8
Liberecký	Česká Lípa	5	12,1
	Jilemnice	5	17,1

Karlovarský kraj, zejména nejvíce podpořené **ORP Karlovy Vary**, těží z mezinárodní věhlasnosti mezi lázněmi a je tak každoročně hlavním lákadlem tisíce turistů, zejména zahraničních. Mezi Karlovými Vary a dalšími světoznámými západočeskými lázněmi (Mariánské a Františkovy Lázně) se rozprostírá CHKO Slavkovský les, oblast s osobitým krajinným rázem, která je celá protkána sítí dobře značených turistických cest a která návštěvníky zavede v zimě i v létě do atraktivních míst přírody. Podpořené projekty v **ORP Ostrov** využívají atraktivní horské krajiny s přítomností Krušných hor.

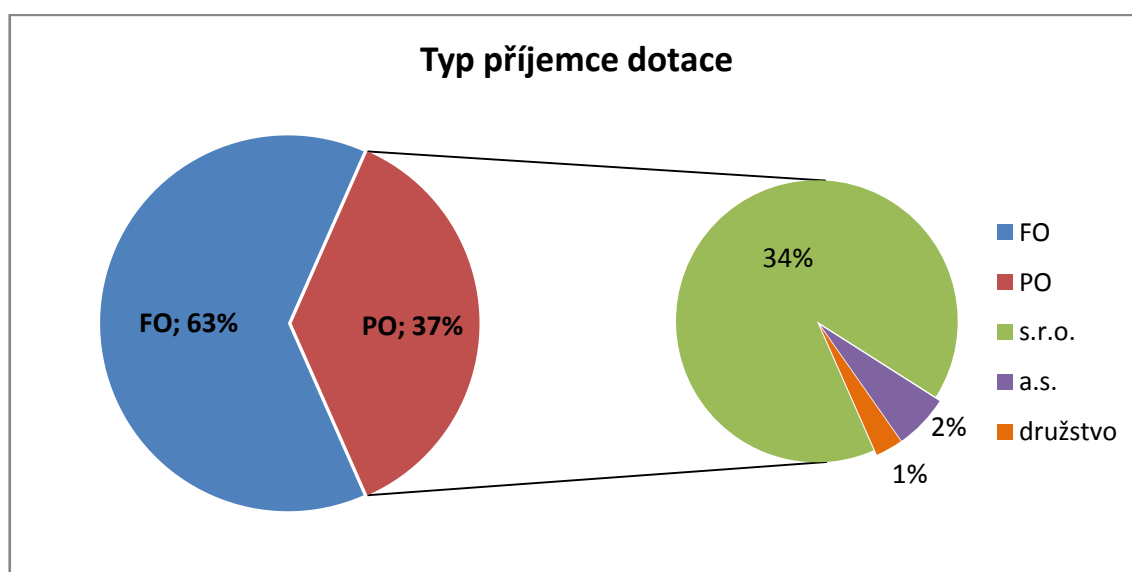
Na Ústecku byly projekty rozprostřeny vcelku vyrovnaně, většinou v každém ORP po 1-2 projektech. Pouze ORP Chomutov a Louny měly shodně zastoupeny každý 3 projekty.

Na Liberecku byla podpora výraznější zejména na východě území na **Jilemnicku**, které využívá zejména přítomnosti Krkonoš. Na západě území je výrazněji podpořeno **ORP Česká Lípa**, které využívá napojení na přírodní atraktivitu území jako je Máchův kraj, Doksi, hrad Bezděz aj.

8.3.2 Typ příjemce

Níže uvedený graf (obr. 10) vystihuje strukturu příjemců dotace. Mezi žadateli se vyskytují jak fyzické osoby – zemědělský podnikatel, tak právnické osoby. Až v 63 % z hodnocených 102 projektů byla příjemcem podpory fyzická osoba, ve zbývajících 37 % případech se jednalo o žadatele registrovaného jako právnická osoba (v absolutních číslech celkem 32 PO). Některé fyzické osoby žádaly i opakovaně, ve většině případů ve dvou navazujících kolech (projekt rozdělen na 2 etapy), v jednom případě uspěl stejný žadatel dokonce ve 4 kolech – jednalo se o výstavbu rodinného penzionu s rekreačním areálem Dvůr Stráň v obci Sadov v ORP Karlovy Vary.

Mezi právnickými osobami převažovaly zejména společnosti s ručením omezeným – celkem žádalo 29 s.r.o., tj. 90 % všech právnických osob. Mezi žadateli z řad právnických osob se dále vyskytovaly 2 akciové společnosti, obě v Plzeňském kraji – Pošumavské zemědělství a.s. v ORP Domažlice, které celkem ve 2 kolech (10. a 17. kole) žádalo o podporu na rekonstrukci apartmánů – víceúčelového zařízení v Chodské Lhotě a akciová společnost 21. a.s., která realizovala v obci Myslovice v ORP Klatovy rekonstrukci soukromého zámku pro ubytovací a restaurační účely. Posledním zástupcem kategorie právnické osoby je jediné družstvo v Plzeňském kraji (ORP Sušice), konkrétně se jedná se o Obchodní družstvo Soběšice, které podalo žádost na rekonstrukci ubytování – Hotelu Soběšice – ve výši 4,6 mil. Kč.

Obrázek 10 Struktura žadatelů – souhrn

Následující tabulka uvádí rozdělení typu příjemce dotace mezi jednotlivé sledované kraje. Nejvíce žadatelů – fyzických osob (celkem 24) je pochopitelně v kraji Plzeňském, kde je i nejvyšší počet realizovaných projektů vůbec. Vyšší počet příjemců dotace z kategorie právnických osob nežli z kategorie zemědělských podnikatelů se vyskytuje v pouze Ústeckém kraji.

Tabulka 13 Struktura žadatelů v rozdělení do sledovaných krajů

KRAJ	FO	PO s.r.o.	PO a.s.	PO družstvo
Plzeňský	24	6	2	1
Karlovarský	14	8	-	-
Ústecký	8	9	-	-
Liberecký	9	6	-	-

8.3.3 Předmět projektu

Další kategorií pro analýzu projektů bylo jejich rozdělení dle předmětu realizace. Projekty jsou členěny do 6 kategorií, a to následovně:

- ubytování – postavení nového,
- ubytování – rekonstrukce,
- ubytování – přestavba zemědělského (hospodářského) objektu,
- vybudování zázemí pro sportovní aktivity, půjčovny sportovního zařízení,
- jezdeckví – hipoturistika,
- stravování – restaurace.

Ubytovací kapacity – ať již nová výstavba, rekonstrukce a modernizace stávajícího zařízení či přestavba zemědělského (hospodářského) objektu pro ubytovací účely – byly předmětem **80 projektů** z celkových 102 hodnocených (**78 %** souboru). Dále se celkem 10 projektů zaměřovalo na vybudování doprovodného zázemí a infrastruktury pro sportovní aktivity – zejména šlo o realizaci víceúčelových sportovních zařízení nebo půjčoven sportovních potřeb (treková/horská kola, brusle, lyže, běžky, lodě, nordicwalking hole aj.). Nejvíce projektů s tímto předmětem bylo uskutečněno v Ústeckém kraji (4). Až v 11 případech byla hlavním předmětem projektu hipoturistika – u většiny projektů se jednalo o výstavbu nové jízdárny pro koně, haly pro výcvik koní či dovybavení areálu jezdeckými potřebami. Nejvíce projektů podporujících hipoturistiku je lokalizováno v Plzeňském kraji (55 %). Pouze v jediném případě bylo samostatným předmětem projektu vybudování stravovacího zařízení – restaurace. Tímto zařízením byl na Karlovarsku Steak House v obci Stanovice (ORP Karlovy Vary) – žadatel Ekofarma Statek Hlinky si otevřela restauraci s nabídkou masa a produktů z vlastního BIO chovu, na kterou dostala dotace ve výši 3,5 mil. Kč.

Tabulka 14 Rozdělené projektů dle předmětu projektu

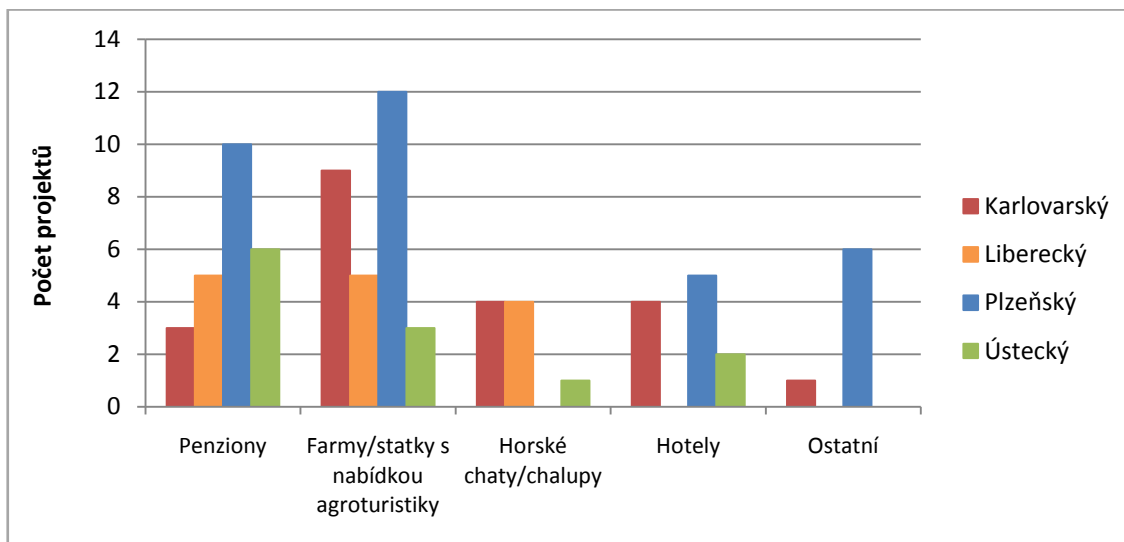
Předmět projektu / Kraj	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Celkem
Ubytování – postavení nového	8	2	1	2	13
Ubytování – rekonstrukce	16	11	7	4	38
Ubytování – přestavba zemědělského objektu	9	8	4	8	29
Zázemí pro sportovní aktivity – hřiště, víceúčelová sportoviště, půjčovny sportovních potřeb	2	3	4	1	10
Hipoturistika – jízďárny, stáje, vybavení pro hipoturistiku	6	2	2	1	11
Stravovací zařízení (restaurace)	-	1	-	-	1

Vzhledem k tomu, že kategorie „ubytování“ tvoří většinu hodnocených projektů, je vhodné ji dále strukturovat dle typu ubytovacího zařízení, a to konkrétně na:

- penziony,
- hotely,
- farmy/statky s nabídkou agroturistiky,
- horské chalupy a chaty,
- ostatní (turistické ubytovny, kempy, víceúčelová ubytovací zařízení).

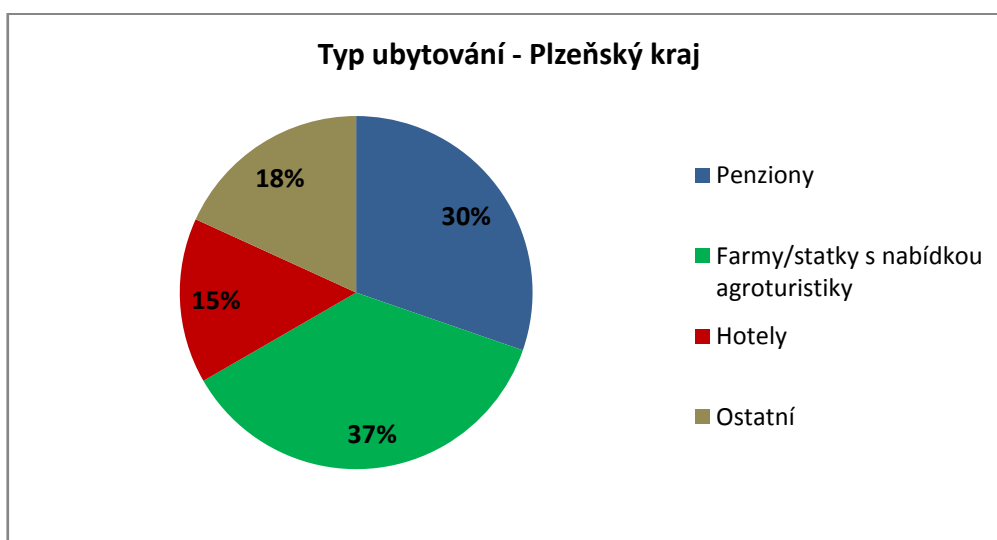
Jak vyplývá z níže uvedeného grafu (obr. 11), nejvíce byla zastoupena kategorie **farem a statků** s nabídkou agroturistiky (celkem 29 projektů z 80 spadajících do kategorie „ubytování“, tj. **37 %**), nejvyšší počet realizovaných projektů v této skupině je v Plzeňském (12 projektů) a dále v Karlovarském kraji (9 projektů). Druhou nejčastější kategorií jsou **penziony (30 %)**, s převahou opět v Plzeňském kraji, nejméně jich bylo realizováno na Karlovarsku. Nemalé zastoupení mají i hotely (14 %), které jsou umístěny ve všech krajích vyjma Libereckého. Horské chaty a chalupy měly ze zkoumaného souboru nejvyšší počet v Karlovarském kraji, shodně po 2 projektech v ORP Kraslice a 2 v ORP Ostrov, a také v Libereckém kraji (všechny projekty v okrese Semily, ORP Jilemnice). Projekty na Karlovarsku využívají výhodné polohy přímo v Krušných horách, v okolí známého Božího daru či ski resortu Bublava. To, že jsou horské chalupy a chaty v tomto kraji nejvíce zastoupené koresponduje i s faktem, že Karlovarský kraj má dle kapitoly 6.3 nejvyšší zastoupení horské krajiny (až 38 % plochy území) s vysokým potenciálem pro využití v cestovním ruchu. V Libereckém kraji na Jilemnicku je patrná návaznost a turistické využití západní části Krkonoš. Kategorii „ostatní“ zastupovaly zejména kempy, turistické ubytovny a jiná víceúčelová ubytovací zařízení a nejvíce byla tato skupina zastoupena v Plzeňském kraji, jeden projekt se uskutečnil v kraji Karlovarském, v ostatních dvou analyzovaných

krajích se tato ubytovací skupina nevyskytovala. Bližší rozbor jednotlivých kategorií ubytování v rozdělení do sledovaných krajů bude předmětem následujícího textu.

Obrázek 11 Srovnání kategorií ubytování v jednotlivých krajích

V rámci hodnocení **Plzeňského kraje** spadalo nejvíce projektů do skupiny farem s nabídkou agroturistiky – 37 % z 33 projektů Plzeňska v kategorii „ubytování“. Druhou nejpočetnější skupinou jsou zde **penziony** – 10 projektů z 33 (30 %). Převaha realizace penzionů je v okrese Klatovy (6 projektů), zejména v okolí Sušice, jelikož toto území těží z přítomnosti významného přírodního lákadla – NP Šumava, a proto je zde soustředěno i nejvíce ubytovacích kapacit. Další 3 penziony se nachází v okrese Tachov. Kapacita lůžek je velmi nerovnoměrná, od malých rodinných penzionů do 10 lůžek, až po větší penziony s kapacitou až do 50 lůžek. Celkově bylo na kategorii penzionů v Plzeňském kraji alokováno 25,2 mil. Kč.

Obrázek 12 Projekty v Plzeňském kraji dle kategorie ubytování

Dále byl v 5 případech (15 % projektů ze skupiny ubytování) výstupem projektu **hotel** – 2 zcela nově vystavené, další 3 projekty byly určeny na rekonstrukci/modernizaci. Nový hotel vznikl na Tachovsku, v obci Kostelec – golfový a wellness resort Alfrédov zaměřující se na konání konferencí, firemních akcí, svateb a jiných hromadných akcí, s kapacitou až 105 lůžek. Nejedná se tedy o malokapacitní ubytování naplňující ideu venkovského turismu. Výstavba probíhala ve dvou etapách (4. a 7. výběrové kolo PRV v letech 2007–2008) a celková finanční alokace na tento resort činila přes 9 mil. Kč. Další 3 hotely jsou lokalizovány v okrese Klatovy – 2 na Sušicku (nový wellness Hotel Modrava s kapacitou až 60 lůžek a Hotel Soběšice s kapacitou 45 lůžek) a jeden v ORP Klatovy (Wellness a sport hotel JAS Děpoltovice, 25 lůžek). I když počet hotelů je poloviční oproti projektům zahrnující penziony, celková finanční alokace v těchto kategoriích se lišila pouze o 1 milion Kč.

Na Plzeňsku spadalo také nejvíce projektů do skupiny „ostatní“ – jednalo se konkrétně o 1 turistickou ubytovnu v ORP Kralovice (Netčiny), 1 kemp na Sušicku (kemp Vojetice v Petrovicích u Sušice) a v dalších případech se jednalo o víceúčelová ubytovací zařízení / apartmány se sportovním zařízením (2 na Domažlicku, 1 v ORP Nepomuk a 1 v ORP Stříbro). Kategorie horských chat či chalup se na Plzeňsku nevyškytovala, což je i vzhledem k přírodním charakteristikám a geografickému členění kraje logické.

Tabulka 15 Počet projektů – kategorie ubytování a finanční alokace v Plzeňském kraji

Kategorie ubytování	Počet projektů	Finanční podpora [mil. Kč]	(Nejčastější) místo realizace [ORP]
Penziony	10	25,2	Sušice, Stříbro
Farmy/statky s nabídkou agroturistiky	12	37,1	Sušice, Domažlice
Horské chaty/chalupy	-	-	-
Hotely	5	24,8	Stříbro, Sušice
Ostatní (turistické ubytovny, kempy)	6	10,6	Domažlice

V **Karlovarském kraji** bylo realizováno celkově 21 projektů, jejichž předmětem byly ubytovací kapacity, nejvíce z toho byla zastoupena kategorie farem s nabídkou agroturistiky. Na tyto projekty bylo alokováno dohromady 65,4 milionů Kč, což tvoří téměř 90 % objemu finanční podpory určené na všechny projekty v tomto kraji.

Tabulka 16 Počet projektů – kategorie ubytování a finanční alokace v Karlovarském kraji

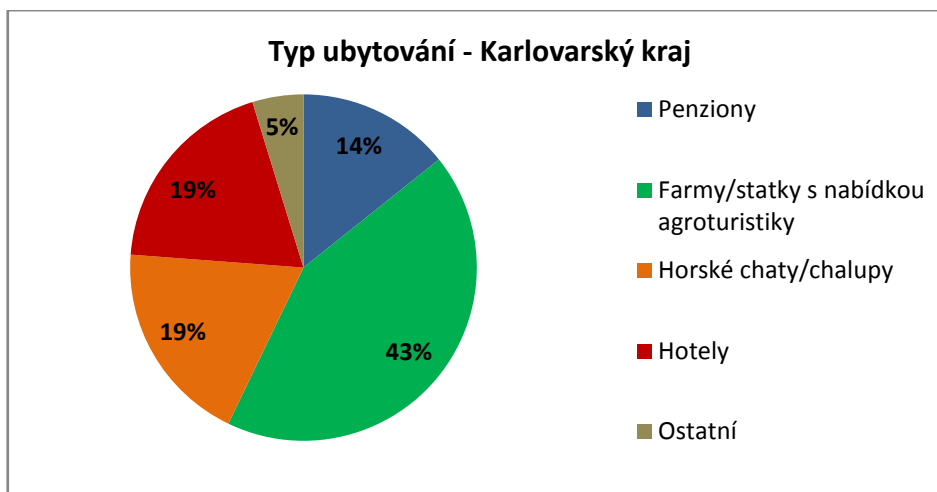
Kategorie ubytování	Počet projektů	Finanční podpora [mil. Kč]	(Nejčastější) místo realizace [ORP]
Penziony	3	12,7	Karlovy Vary
Farmy/statky s nabídkou agroturistiky	9	27,5	Cheb, Karlovy Vary
Horské chaty/chalupy	4	9,9	Kraslice, Ostrov
Hotely	4	11,0	Cheb
Ostatní (turistické ubytovny, kempy, víceúčelové ubytovací zařízení)	1	4,4	Sokolov

Z obrázku 13 lze vysledovat procentuální zastoupení jednotlivých kategorií ubytování. V největší míře (43 %) se zde vyskytovaly **farmy a statky** s nabídkou agroturistiky. Z celkem 9 projektů směřovaly 4 do okresu Cheb (2 ORP Cheb a 2 ORP Aš), 2 do okresu Karlovy Vary a poslední byl realizován na Sokolovsku. Výše podpory na tuto kategorii ubytování činila 27,5 mil. Kč.

Jak již bylo uvedeno v předešlém textu, na Karlovarsku je také spolu s Libereckým krajem největší výskyt kategorie **horských chat a chalup** – ty využívají výhodné polohy v podhůří Krušných hor – na Kraslicku např. Horská chata Barbora či Horský penzion Bublava, nacházející se přímo na sjezdovce, 2 horské chalupy jsou umístěny v Božím Daru, nejvýše položeném městě v České republice (v nadm. výšce 1 020 m).

Další 4 projekty spadaly do kategorie **hotelů** – v jednom případě šlo o týž objekt, rozdělen na dvě etapy: Hotel u Špejcharu v obci Nový Kostel na Chebsku. Majitelé restaurovali areál polorozpadlé chebské zemědělské usedlosti na hotel s nabídkou wellness, pobytových balíčků, pro příležitosti konání konferencí a svateb s kapacitou přes 30 lůžek. Další hotel se nachází opět na Chebsku, v obci Poustka – jedná se o rodinný hotel Saaberg*** s vlastním vinným sklepem a wellness nabídkou. Poslední hotel, tentokrát v okrese Karlovy Vary, se nachází v obci Sadov.

Na Sokolovsku bylo předmětem jednoho projektu (kategorie „ostatní“) víceúčelové ubytovací zařízení – apartmánové domy v obci Bublava, zde se nachází i nejzápadnější ski areál v Krušných horách.

Obrázek 13 Projekty v Karlovarském kraji dle kategorie ubytování

V **Ústeckém kraji** bylo realizováno nejméně projektů v kategorii ubytování mezi všemi sledovanými kraji (jen 15 %). Na ubytovací zařízení v tomto kraji bylo vynaloženo celkem 55,5 mil. Kč, což je ve srovnání např. s Karlovarským krajem, kde byl realizován téměř dvojnásobek projektů v hodnotě 65 mil. Kč, vcelku vysoká částka. Tento fakt řadí projekty na Ústecku mezi finančně nejnáročnější, jak již bylo uvedeno v kapitole 8.2. Průměrně tak zde bylo na jedno ubytovací zařízení alokováno více než 4,6 mil. Kč.

Tabulka 17 Počet projektů – kategorie ubytování a finanční alokace v Ústeckém kraji

Kategorie ubytování	Počet projektů	Finanční podpora [mil. Kč]	(Nejčastější) místo realizace [ORP]
Penziony	6	28,4	Chomutov
Farmy/statky s nabídkou agroturistiky	3	11,3	Most, Roudnice, Louny
Horské chaty/chalupy	1	4,3	Děčín
Hotely	2	11,5	Teplice, Žatec
Ostatní (turistické ubytovny, kempy)	-	-	-

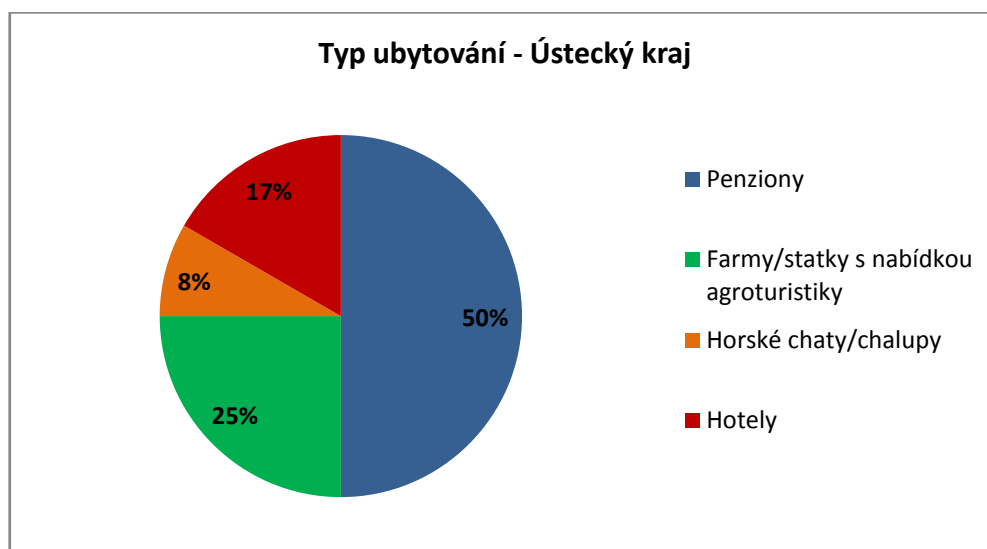
Nejčetněji zastoupenou kategorií ubytování jsou **penziony** – celkem 6 projektů (50 % z kategorie ubytování), z nichž 3 se nachází v okrese i ORP Chomutov. V jednom případě je žadatelem stejná fyzická osoba a jde o projekt rozdělený do dvou etap (roky 2008 a 2009). Projekt se týkal rekonstrukce penzionu Zámeček Kalek s kapacitou 15 lůžek a celkově na něj byla udělena dotace ve výši 11,8 mil. Kč, což z něj činí nejdražší projekt na Ústecku. Penzion se nachází v Krušných horách a jeho součástí je jedna zajímavost – k dispozici je zde originální finská grillkota se sobími kožešinami. Třetím projektem na Chomutovsku byla v obci Málkov rekonstrukce penzionu Zelený ranč v rozsahu 6 mil. Kč. Další penzion se nachází na úpatí Krušných

hor (penzion Beseda) na Teplicku a bylo na něj přiděleno 4,5 mil. Kč. Poslední penzion „Černodolský mlýn“ je lokalizován v okrese Litoměřice a na jeho rekonstrukci byla udělena dotace 5 mil. Kč.

Celkem u 3 projektů byly předmětem ubytovací kapacity na farmě/statku, bližší rozbor jednotlivých farem je uveden v následující kapitole.

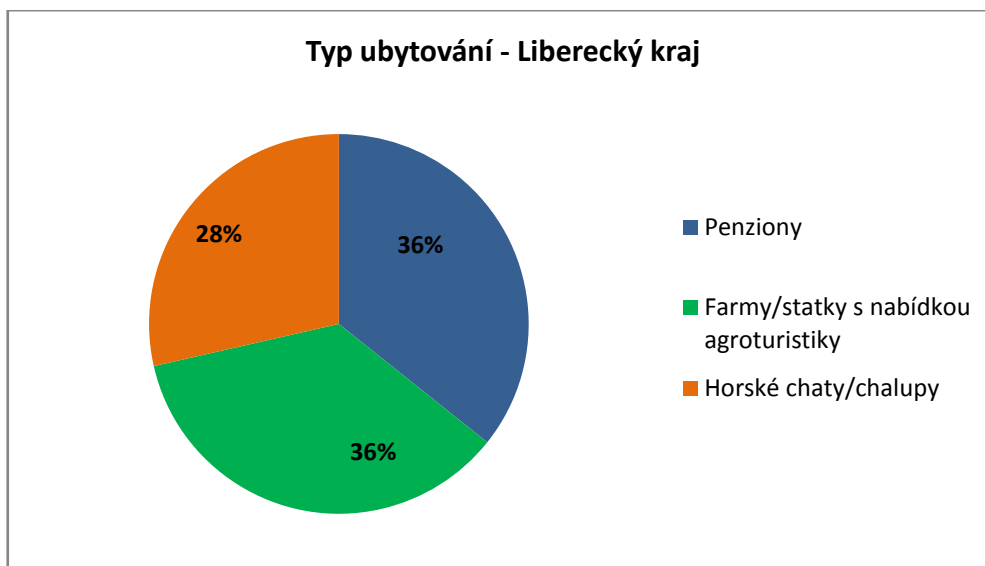
Hotely měly na Ústecku zastoupení v okrese Teplice a Louny. Na Teplicku bylo téměř 6 mil. Kč přiděleno na rekonstrukci hotelu Santén v hraniční obci Moldava v Krušných horách. Druhým projektem v této kategorii byl hotel a golfový resort na Žatecku, v obci Bitozeves s dotací 5,5 mil. Kč.

Na území NP České Švýcarsko, v obci Jetřichovice v ORP Děčín, byla v posledním, 17. výběrovém kole podpořena rekonstrukce jedné horské usedlosti (roubeného horského statku) s ubytovací kapacitou 19 lůžek.

Obrázek 14 Projekty v Ústeckém kraji dle kategorie ubytování

V **Libereckém kraji** byly v kategorii ubytování zastoupeny jen 3 skupiny, a to penziony (5 projektů), farmy a statky (5 projektů) a horské chaty a chalupy (4 projekty). Nejčastější kategorií zde byla přestavba zemědělského objektu (8), dále pak rekonstrukce stávajícího ubytování (4 projekty) a ve 2 případech se jednalo o novou výstavbu ubytovacích kapacit.

Obrázek 15 Projektů v Libereckém kraji dle kategorie ubytování

Celkem 2 **penziony** se nachází v ORP Česká Lípa – nově zrekonstruovaný penzion Kvítkov s kapacitou 28 lůžek a Penzion Ždírecký Dvůr. Druhý uvedený penzion byl zrekonstruován ze staré roubené usedlosti, která byla prohlášena za kulturní památku. Oba se nachází v těsné blízkosti Máchova jezera a využívají tak turisticky a přírodně zajímavou krajinu romantického rázu s množstvím lesů a rybníků. Máchův kraj patří s rozlohou přes 860 km² k největší turistické oblasti kraje a patří mezi vyhledávané atraktivity letní turistiky. Další penzion „Na Skále“ se nachází v Bělé (ORP Semily) a leží v podhůří Krkonoš, v nabídce má i půjčovnu zimního vybavení. Malý rodinný penzion Čertova huť v Bedřichově v Jizerských horách (ORP Jablonec nad Nisou) byl nově postaven v roce 2013 a se nachází přímo u sjezdovky. V nejsevernější části Libereckého kraje – na Frýdlantsku – byl v roce 2013 rekonstruován Penzion Zámecký dvůr Černousy za 5,7 mil. Kč. U těchto projektů lze spatřovat silnou návaznost na největší atraktivity letní a zimní rekreace, které kraj nabízí.

Všechny projekty v kategorii „**horské chaty**“ se nachází v okrese Semily, v ORP Jilemnice, které pokrývá celá západní část Krkonoš. Ve Vítkovcích bylo na rekonstrukci Horské chaty Hubertky alokováno v roce 2011 (13. kolo) téměř 5,5 mil. Kč. Tato chata vede vlastní lyžařskou školu, půjčovnu sportovního vybavení (zejména zimního – lyže, běžky aj.) a nabízí rozmanité outdoorové programy. Druhá chata – klasická roubená chalupa „Roubenka Vilík“ v Horní Branné dostala v rámci posledního, 17. výběrového kola v roce 2013, dotaci ve výši 4,6 mil. Kč. V tomto případě se však jednalo o novou výstavbu. V Horní Branné, vesnici nacházející se na úpatí Krkonoš, se nachází i Chata pod Hájkem, která byla podpořena ve dvou kolech (4. a 17. výběrovém kole PRV). Chalupa nabízí ubytování pro max. 20 osob a v jejím okolí je spousta běžeckých tratí, cyklistických i pěších stezek.

Největší zastoupení měly v Libereckém kraji rekonstrukce zemědělských objektů, v kategorii ubytování farmy a statky (5 projektů s celkovou finanční alokací 21,1 mil. Kč). Detailnější rozbor jednotlivých farem a jejich nabídky v rámci agroturistiky je uveden v následující kapitole 8.4.

Tabulka 18 Počet projektů – kategorie ubytování a finanční alokace v Libereckém kraji

Kategorie ubytování	Počet projektů	Finanční podpora [mil. Kč]	Nejčastější místo realizace [ORP]
Penziony	5	14,5	Česká Lípa
Farmy/statky s nabídkou agroturistiky	5	21,1	Jilemnice, Frýdlant, Česká Lípa
Horské chaty/chalupy	4	11,2	Jilemnice
Hotely	-	-	-
Ostatní (turistické ubytovny, kempy)	-	-	-

8.4 Podpora rozvoje agroturistiky a ekoagroturistiky

Jak vyplývá z teoretické části diplomové práce, agroturistika se na našem území až do počátku 90. let 20. století příliš nerozvíjela, neboť zde v 50. letech proběhla zemědělská kolektivizace, která snahy o rozvoj turistiky na venkově mezi jednotlivými malými farmáři a zemědělci naprosto znemožnila a ve velkém vedla k minimalizaci malých rodinných farem, které byly postupně znárodněny do větších státních zemědělských družstev. Až po roce 1989 a následné transformaci zemědělství, potažmo celé ekonomiky, se začal opět obnovovat trend malých farmářů a zemědělců, kteří postupně přidávali mezi svou zemědělskou činnost i aktivity související s cestovním ruchem na venkově a začali tak nabízet ubytování a zážitky na farmě ve formě agroturistiky. V posledních letech obliba této alternativní formy cestovního ruchu neustále stoupá, i když zdaleka nedosahuje takové popularity, jako je tomu např. ve Francii, Německu, Velké Británii či Irsku, kde má faremní turistika (jak je zde mnohdy agroturistika chápána) daleko větší zastoupení. Avšak i díky podpoře z programů jako je Program rozvoje venkova, se agroturistika dostává do širšího povědomí a těší se zvýšené oblibě i u nás, jak vyplývá i z následujícího hodnocení.

Z celkového souboru 102 hodnocených projektů podporovalo rozvoj agroturistiky a ekoagroturistiky **29 projektů**, tedy zhruba **28 %**. Tyto projekty byly dále rozděleny dle toho, zda uvedené farmy hospodaří v eko režimu, tedy v souladu s ekologickými principy hospodaření, které kromě produkce biopotravin přispívá také k lepším životním podmínkám chovaných zvířat a k ochraně a šetrnějšímu využívání životního prostředí. Garantem pro dodržování pravidel ekologického zemědělství je Ministerstvo zemědělství ČR. Dále v ČR funguje např. PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců, který je jediným celostátním sdružením ekozemědělců, zpracovatelů a prodejců

biopotravin. Svaz spolupracuje s Ministerstvem zemědělství a dbá na to, aby v ČR fungovala transparentní a nezávislá kontrola ekologického zemědělství.

Na projekty zahrnující farmy a ekofarmy a podporu (eko)agroturistiky bylo v souhrnu alokováno **92 milionů Kč**. Tato částka tvoří jen necelých **30 %** z celkových 310,2 mil. Kč rozdělených mezi 102 projekty. Téměř ve všech případech, vyjma Ústeckého kraje, kde bylo také podpořeno nejméně projektů v oblasti agroturistiky (pouze 3 projekty), převažovaly farmy s ekologickým režimem hospodaření.

Tabulka 19 Podpora agroturistiky v jednotlivých krajích – počet projektů a finanční podpora

Kraj	Farmy	Výše podpory [mil. Kč]	EKO-farmy	Výše podpory [mil. Kč]	Celková podpora [mil. Kč]
Plzeňský	5	16,1	7	21,0	37,1
Karlovarský	4	10,2	5	17,4	27,6
Ústecký	2	6,8	1	4,5	11,3
Liberecký	1	2,9	4	13,1	16,0
CELKEM	12	36,0	17	62,2	92,0

Z tabulky 19 lze vysledovat převahu farem a ekofarem podpořených v rámci PRV 2007–2013 na území **Plzeňského kraje** (celkem 13 projektů = téměř 50 % všech projektů farem/ekofarem) s celkovou finanční alokací 37,1 mil. Kč. Nejvíce farem bylo podpořeno v okrese **Klatovy** (zejména v okolí ORP Sušice) a v okrese **Plzeň-jih** (ORP Nepomuk). Převaha projektů na Sušicku je dána velkým přírodním potenciálem, a to zejména díky přítomnosti Šumavy. Celá tato oblast je velmi cenná z hlediska přírodního prostředí, podél celé délky hranic se rozkládá NP Šumava či jiná CHKO, které jsou velmi vhodné pro rekreační a turistické využití. Navíc dle kapitoly 6.3 patří více než 34 % území Plzeňského kraje do kategorie venkovské krajiny s velmi příznivými podmínkami pro rozvoj cestovního ruchu.

Další projekty byly realizovány v okresech Domažlice, Tachov a Plzeň-sever. Celková finanční podpora agroturistiky a ekoagroturistiky na Plzeňsku dosáhla 37,1 mil Kč (tedy zhruba 38 % z celkového finančního objemu určeného na tuto hodnocenou kategorii). U většiny projektů byla hlavním předmětem přestavba zemědělského objektu nebo rekonstrukce ubytovacího zařízení jako součást farmy/statku. Ve dvou případech se jednalo o novou výstavbu – na Nepomucku (Plzeň-jih) bylo postaveno nové agroturistické ubytování jako součást **Sochorova statku**, který splňuje kritéria ekologického zemědělství. Projekt byl schválen v rámci 13. výběrového kola v roce 2011. Další novou výstavbou byly ubytovací kapacity v rámci **Ekofarmy Svinná** v Čachrově na Klatovsku. Projekt dostal v 7. výběrovém kole dotaci 5,3 mil. Kč. Farma je členem Svazu ekologických zemědělců PRO-BIO a zaměřuje se na bio produkci

zejména jehněčího, skopového a hovězího masa. Na Tachovsku, v obci Konstantinovy Lázně, byla s dotací 5 mil Kč podpořena v roce 2011 **farma Krasíkův dvůr** – rozsáhlý zemědělský areál, který býval v historii knížecím poplužním dvorem zahrnujícím pivovar, maštale, kravíny, kovárnu, zahradnictví, stodolu, špejchar a další stavby. Všechny budovy a vybavení statku však byly v průběhu kolektivizační éry zdevastovány provozem strojně-traktorové stanice státního statku. V současné době se farma zaměřuje na chov koní s provozem jízdárny, chov faremní zvěře a provoz sýrárny (specializace na kozí sýry) a vlastní mýdlárny.

Na Sušicku v obci Velhartice funguje **Farma Zelený** s chovem mléčného a masného skotu, která nabízí agroturistické zážitky v podobě přímého zapojení návštěvníka do běžného denního chodu farmy (krmení zvěře, sušení sena aj.). Farma nabízí ubytování (s kapacitou jen 12 lůžek) v rámci zrekonstruovaného statku z 18. století, který ani po citlivé přestavbě neztratil typický ráz šumavských venkovských stavení.

Rozvoj agroturistiky a ekoagroturistiky v Plzeňském kraji lze hodnotit jako lehce nadprůměrný ve srovnání s ostatními kraji České republiky. Zemědělci zde využívají velkého přírodního potenciálu a přírodních atraktivit území, které je vhodné i pro rozvoj šetrných forem cestovního ruchu jako je např. hipoturistika, cykloturistika či pěší turistika.

V **Karlovarském kraji** bylo podpořeno 9 projektů zařazených do kategorie agroturistiky a ekoagroturistiky. Celkem bylo do tohoto kraje v programovém období 2007–2013 z PRV na farmy a ekofarmy alokováno přes 27 mil. Kč. Všechny podpořené farmy nepřesahovaly ubytovací kapacitu 20 lůžek, naplňovaly tak hlavní podstatu a ideu venkovské turistiky a malokapacitního ubytování v prostředí farmy. Převahu farem vykazuje okres **Cheb** (1 farma a 2 ekofarmy) a okres **Karlovy Vary** (2 farmy a 2 ekofarmy). Mezi podpořenou farmu, která se zaměřuje na ekochovy masného skotu, koní, ovcí a drůbeže, patří např. **Ekofarma Polná** v Hazlově na Chebsku (ORP Aš), člen PRO-BIO svazu a držitel certifikátu KEZ (Kontrola Ekologického Zemědělství). Farma pro své návštěvníky nabízí celý agroturistický program – možnost podílet se na každodenním chodu farmy, krmení a ošetřování zvířat, sekání dříví, možnost rybolovu či vyjížďky na koni. Farma v Hazlově byla podpořena dokonce ve dvou výběrových kolech, v roce 2010 a druhá etapa v roce 2013, celkem jí tak byla udělena dotace ve výši 7,6 mil. Kč. Dalšími podpořenými farmami na Chebsku jsou Farma Nebanice, zaměřující se především na chov koní kde byly rekonstrukcí části zemědělské usedlosti vybudovány nové ubytovací kapacity a farma EFB Ekofarma Brtná s certifikovanými produkty ekologického zemědělství.

V ORP Karlovy Vary, ve Žlutici, byl podpořen projekt rozvoje agroturistiky na kozi a hipo farmě Šmíd, která se zaměřuje na chov koz a výrobu kožích produktů (sýry) a na pořádání dětských táborů u koní. V ORP Ostrov byly realizovány 2 projekty – oprava farmy Horského statku Abertamy pro potřeby agroturistiky (farma provozuje exkurze do vlastní sýrárny, má nabídku svých bio produktů, které využívá i v provozu své vlastní restaurace) a přestavba objektu na Rodinné farmě Karilo pro agroturistiku.

Jediný projekt mimo uvedené dva okresy je lokalizován v okrese Sokolov, v Královském Poříčí. Předmětem projektu bylo vybudování ubytovacích kapacit na **Statku Bernard**, původním významném hospodářském dvoře, který byl vybudován v tradičním chebském stylu hrázděných staveb roku 1922. Komplex budov zahrnoval kromě obytných a správních objektů stáje pro koně a dobytek, kůlny, stodoly, mlékárnu a kurníky. Díky rekonstrukci mohlo na statku Bernard vzniknout centrum tradičních řemesel, které se stalo se svou nabídkou ukázek živých tradičních řemesel významným regionálním cílem turistů.

V **Ústeckém kraji** byly podpořeny pouze 3 farmy, z toho 1 v EKO režimu. Každá se nachází v jiném okrese. Na Lounsku, v obci Raná, byl v roce 2011 ve 13. výběrovém kole PRV podpořen projekt **farmy Oblík** s finanční podporou ve výši 4,5 mil. Kč a celkovou ubytovací kapacitou 20 lůžek. Tato farma, ležící na rozhraní přírodní rezervace Oblík (čedičový soliterní masiv, ze kterého je krásný výhled na celé České středohoří), se zabývá ekologickým chovem skotu, ovcí a koz, produkcí biomléka, domácích bio jogurtů, sýrů a dalších produktů, které získaly v roce 2014 ocenění „Regionální potravina“. Dále farma obhospodařuje vlastní vinici a ovocné sady. Farma Oblík nabízí bohatý autentický agroturistický program, kdy si návštěvníci mohou během pastevní sezóny (cca od května do října) vyzkoušet každodenní aktivity spojené sprací bači, např. technologii chovu ovcí, dojení, základní péči o zvířata, krmení, pastvu, zpracování mléka, výrobu sýrů aj.

Na Mostecku, v obci Braňany, byla v roce 2007 schválena podpora ve výši téměř 6 mil. Kč na rekonstrukci bývalé zemědělské usedlosti **Selský dvůr**, kde byly vybudovány ubytovací kapacity (25 lůžek) a restaurace v prostředí historického statku. Na statku chovají zejména koně mnoha plemen, osly, kozy a ovce či zakrslá prasata a nabízí výuku jízdy na koni, jízdu v kočárech a koňských spřeženích. Na Dvoře se dále konají různé kulturní akce, jako např. Dny koní, Historické slavnosti či „*Den na vsi*“, který je ukázkou původních vesnických řemesel a venkovských her.

Poslední podpořenou farmou v Ústeckém kraji v okrese Litoměřice – ORP Roudnice nad Labem je **Podřipská farma** rodiny Šebkových, podpořená v roce 2009 dotací dosahující necelý 1 mil. Kč. Statek patří mezi tradiční zemědělské usedlosti s dlouhou

historií, která sahá až do konce 19. století. Farma se nachází se přímo u řeky Labe, nedaleko památné hory Říp a zabývá se jak rostlinnou, tak živočišnou výrobou a chovem koní. Rodina zde vede i faremní obchod s vlastními domácími produkty z farmy a ručními výrobky. V okolí jsou vhodné podmínky pro cykloturistiku, neboť tudy prochází Labská cyklistická stezka, která je součástí komplexu cyklostezek v rámci Českého středohoří.

V posledním hodnoceném území – v **Libereckém kraji** – bylo podpořeno celkem 5 projektů, jejichž předmětem byla přestavba zemědělského objektu pro účely agroturistiky. Většina podpořených farem na Liberecku hospodaří v ekologickém režimu. Dvakrát během programového období 2007–2013 PRV byl podpořen **statek Dolní Oldřív** v ORP Frýdlant v obci Bulovka na úpatí Jizerských hor, s celkovou finanční podporou téměř 11 mil. Kč. Dolní Oldřív bývala lenním statkem a původ statku lze datovat až do 14. století. Dosud je zde patrný příkop, který kdysi býval naplněný vodou a který obepíná plochu zhruba kruhového půdorysu. Na ní stávala věžovitá tvrz, z níž se však bohužel nic nezachovalo. V dnešní době se na statku věnují zejména chovu skotu, ovcí, vodní drůbeže a koní.

Na Jilemnicku byla v roce 2009 podpořena přestavba **Horské zemědělské usedlosti „Na Zvonici“**. Tato usedlost stojí na základech původního selského stavení, které bylo postaveno mezi prvními domy v obci Paseky nad Jizerou, a leží na jižním svahu obce s výhledem na západní Krkonoše a sousední horské obce. Ekologické zemědělství je zaměřeno na chov ovcí plemene Romney, hlavním produktem chovu jsou plemenní berani a bio jehněčí maso. Autentické ubytování s kapacitou 30 lůžek je zde umístěno na kovárně. Toto ubytování odpovídá požadavkům Evropského centra pro ekoagroturistiku (ECEAT) a podporuje tak šetrnou venkovskou turistiku. V okolí Pasek je bohatá síť běžeckých tratí napojených na další běžecké magistrály a je zde dobré napojení na všechny značené turistické a cykloturistické trasy Jizerských hor a Krkonoš.

Poslední dvě podpořené farmy se nachází v okrese (i ORP) Česká Lípa, v prvním případě v obci Kvítkov byla podpořeny ubytovací kapacity (kapacita 22 lůžek) na ekologické **farmě Holany**, která se specializuje na bio chov skotu plemene Limousine. Farma je energeticky soběstačná díky výrobě bioplynu. **Farma Vrchovary**, nabízející rozmanitý agroturistický program a specializující se na chov koní a skotu, leží v atraktivní krajině blízko Máchova jezera a hradu Bezděz. Byla úspěšně podpořena v roce 2011 dotací ve výši 2,9 mil. Kč, k ubytování nabízí celkem 10 lůžek.

Závěrem lze konstatovat, že lokalizace jednotlivých farem a ekofarek koresponduje s tvrzeními uvedenými v teoretické části práce a to především proto, že se nachází v klidné, přírodně zachovalé, vysoce atraktivní a ekologicky stabilní krajině, která vykazuje jen malé zásahy a narušení od člověka. Uvedené farmy a statky jsou umístěny v lokalitách velmi atraktivních pro cestovní ruch, s vysokým potenciálem pro jeho další rozvoj. Zemědělci tak využívají přírodních krás, které jim kraj nabízí – od maloplošných chráněných území až po větší CHKO a NP. Dalším pozitivním zjištěným údajem je fakt, že většina podpořených farem hospodaří v souladu s podmínkami ekologického zemědělství a produkuje tak vysoce kvalitní BIO produkty.

Co se týká místa realizace a zařazení jednotlivých farem a statků do venkovského prostoru a velikostní kategorie obcí dle počtu obyvatel, většina je umístěna ve venkovských obcích ve velikostní kategorii 500 – 999 obyvatel (10 projektů), dále je shodně po 8 projektech zastoupena velikostní kategorie venkovských obcí do 499 obyvatel a obcí s počtem obyvatel v rozmezí od 1 000 do 1 499. V obcích, které měly nad 1 500 obyvatel, byly lokalizovány jen 3 projekty, všechny se nachází v Karlovarském kraji – 2 x v obci Hazlov (ORP Aš) s počtem obyvatel 1 558 a ve Žlutici (ORP Karlovy Vary), která téměř 2 tisíce obyvatel⁷. Žádná obec realizace však nepřesáhla hraniční hodnotu 2 000 obyvatel, která je podmínkou pro udělení dotace z Programu rozvoje venkova. Nejmenší obce, kde jsou projekty lokalizovány, se nachází v Libereckém kraji, průměrná velikost obce zde dosahuje 194 obyvatel. Bližší rozdělení jednotlivých velikostních kategorií obcí a počet projektů v těchto obcích nabízí následující tabulka.

Tabulka 20 Rozdělení projektů farem a ekofarek do velikostních tříd obcí realizace

Velikostní kategorie obcí	Plzeňský kraj	Karlovarský kraj	Ústecký kraj	Liberecký kraj	CELKEM
0 – 499	2	1	2	3	8
500 – 999	6	2	-	2	10
1 000 – 1 499	4	3	1	-	8
1 500 a více	-	3	-	-	3

Grafické znázornění rozložení jednotlivých farem a ekofarek v rámci hodnocených krajů a jejich ORP přináší mapa na obrázku 16 v následující kapitole.

⁷ Údaje k 1. 1. 2015, zdroj: ČSÚ, počet obyvatel v obcích ČR

8.5 Podpora rozvoje hipoturistiky

S rozvojem venkovské turistiky a ostatních forem šetrného cestovního ruchu se v České republice postupně dostává větší oblibě i hipoturistice. Turistika na koni v ČR začala nabírat na popularitě po roce 2003, kdy vzniklo základní know-how pro vytváření systému jezdeckých stanic a stezek díky projektu z jižních Čech (Špičáková, 2009). Tento princip byl nadále převzat od dalších krajů ČR, a tak je dnes v České republice již několik tisíc kilometrů značených hipotras a stovky jezdeckých stanic.

Tabulka 21 Podpora hipoturistiky ve vybraných krajích

Kraj	Počet projektů	Finanční alokace [mil. Kč]	Nejvíce podpořený okres
Plzeňský	6	11,1	Plzeň jih
Karlovarský	2	1,5	Karlovy Vary
Ústecký	2	6,3	Louny, ÚNL
Liberecký	1	0,4	Liberec
Celkem	11	19,3	

Stejně jako každá forma turistiky i hipoturistika vyžaduje potřebnou infrastrukturu, ať už v podobě fungujících hipostanic, kde je možné koně napojit, nakrmit, případně ustájit nebo ošetřit a především s nimi přenocovat. Samotné hipostanic však většinou nestačí, neboť turisté často region detailně neznají a nejsou schopni z mapy posoudit prostupnost a vhodnost jednotlivých cest pro koně, a proto je vhodné vyznačit v území hipotras, tedy turistické značené trasy určené pro jízdu na koni. V České republice je toto značení metodicky koordinováno Klubem českých turistů (Na koni po západě Čech, [online]). Rozvoji hipostanic a budování nových hipotras napomáhají i finanční prostředky z Evropské unie, zejména dotace z Programu rozvoje venkova.

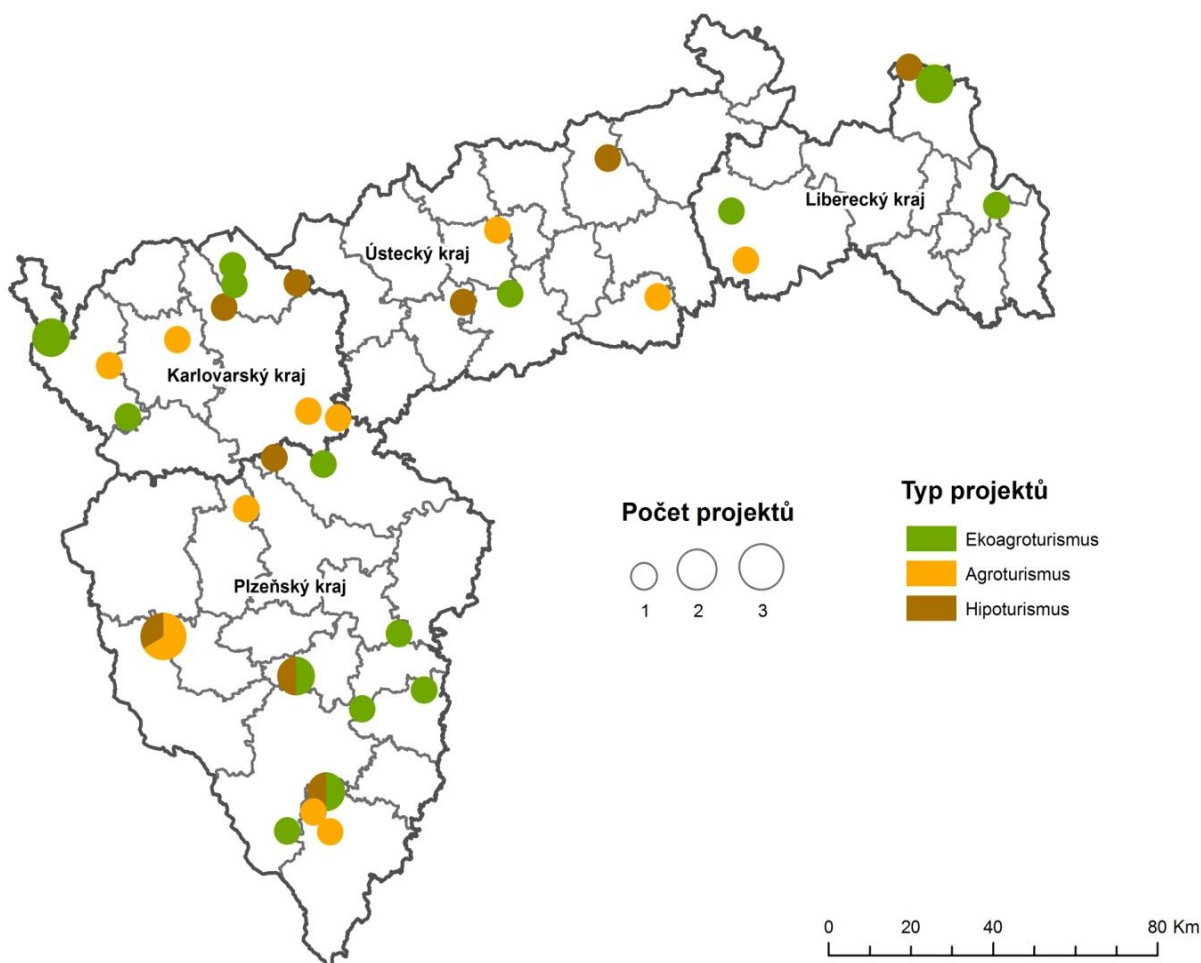
Na Plzeňsku funguje projekt „*Na koni po západě Čech*“, který si klade za cíl vyznačit páteřní jezdeckou stezku propojující německé Bavorsko, Karlovarský, Plzeňský a Středočeský kraj. Projekt realizují 3 místní akční skupiny (Český Západ – Místní partnerství, Český les a Světovina), působící v okresech Tachov, Plzeň-sever a Rokycany. V programovém období PRV 2007–2013 bylo v Plzeňském kraji realizováno celkem 6 projektů ve výši 11,1 mil. Kč týkajících se podpory a rozvoje hipoturistiky. Nejčastěji byly projekty lokalizovány v okrese Plzeň-jih (3 projekty). V obci Roupov byla za téměř 1 mil. Kč dostavěna kruhová jízdárna pro koně na **farmě Galloway**. V dalších 2 případech šlo o stejného žadatele a stejný objekt, rozdělený do dvou etap – v obci Žinkovy na Nepomucku byla na **Farmě Olšovka** v první etapě postavena jízdárna pro koně, ve druhé etapě se projekt týkal dostavby 2. NP jízdárny a vybudování nových stájí pro koně. Celkově bylo na rozvoj hipoturistiky na farmě Olšovka alokováno přes 4 mil. Kč. Na **Farmě Keply** v Kolinci (okres Klatovy) byla

dotace ve výši 5 mil. Kč použita na dobudování infrastruktury pro hipoturistiku (jízdárna, vybavení pro jezdecký sport, sportovní areál). Další dva projekty, s menší finanční alokací, se týkali dovybavení farmy pro hipoturistiku a jezdecký sport – jeden v okrese Plzeň-sever a druhý na Domažlicku.

Na Karlovarsku, kudy prochází i uvedená páteřní hipostezka, byly realizovány pouze 2 projekty rozvíjející hipoturistiku, oba dva v okrese Karlovy Vary. V prvním případě byla u Karlových Varů postavena nová hala pro výcvik koní – **jízdárna Děpoltovice** s finanční podporou dosahující 1 mil. Kč. Druhý projekt, uskutečněný v ORP Ostrov, se týkal oprav jezdeckého hipoklubu TJ Statek Stráž nad Ohří.

Ústeckem prochází dobře značená a doprovodnou infrastrukturou zajištěná hipoturistická *Polabská jezdecká stezka*, která spojuje oblasti Děčínska a Litoměřicka. I přesto na Ústecku byla hipoturistika zastoupena pouze dvěma projekty podpořenými z PRV 2007–2013. V okrese Ústí nad Labem v obci Velké Chvojno byl v roce 2009 vybudován **Ranč Desperados** s jízdárnou a stájemi pro chov koní s dotací 5,5 mil. Kč. V okrese Louny na Žatecku bylo v rámci 4. výběrového kola v roce 2008 předmětem projektu vybudování nové jízdárny pro koně na **Magic statku Tatinná**.

V **Libereckém kraji** se nachází několik dobře značených hipostezek, např. na Českolipsku navazují stezky na hustou síť tras v sousedním Německu. Dále se zde nachází regionální „*jezdecká stezka Podralskem*“, která provází bývalým vojenským prostorem Ralsko (dnes nedotčeným, přírodně velmi atraktivním územím), nebo trasa „*Frýdlantsko z koňského hřbetu*“. Jediný projekt z oblasti hipoturistiky realizovaný na území Libereckého kraje v roce 2008 se týkal vybudování nové jízdárny pro koně v rámci ubytování v penzionu **Zámecký dvůr Černousy**, který se nachází v ORP Frýdlant a navazuje tak na poslední uvedenou hipotrasu. Tento penzion byl podpořen v PRV 2007–2013 hned několikrát, např. i v posledním výběrovém kole PRV v roce 2013 v rámci rekonstrukce ubytovacích kapacit (penzionu).

Obrázek 16 Mapa projektů podporujících agroturistiku, ekoagroturistiku a hipoturistiku v analyzovaných krajích, vlastní zpracování

Na obrázku 16 lze vidět rozložení jednotlivých projektů podporujících agroturistiku, ekoagroturistiku a hipoturistiku v rámci jednotlivých ORP analyzovaných krajů. Jak již bylo uvedeno v přecházejícím textu, nejvíce projektů podporujících agroturistiku, ekoagroturistiku i hipoturistiku se nachází na území Plzeňského kraje, a to zejména v okrese Klatovy v okolí ORP Sušice, s návazností na atraktivní krajinu Šumavy. Dále jsou projekty podporující agroturistiku a hipoturistiku soustředěny na Domažlicku, ekoagroturismus převažuje v okrese Plzeň-jih (ORP Blovice, Přeštice, Nepomuk). ORP Kralovice zastupuje po jednom projektu ekogroturistiku a hipoturistiku. V Karlovarském kraji převažují projekty s podporou ekofarem na území ORP Cheb a ORP Ostrov. V Libereckém kraji je největší koncentrace projektů z těchto 3 kategorií v ORP Frýdlant, další jsou lokalizovány na Českolipsku. V Ústeckém kraji jsou jednotlivé projekty rozděleny souměrně, žádné z ORP nevykazuje vyšší počet podpořených projektů.

9 Závěr

Diplomová práce se zabývá tématem podpory venkovského cestovního ruchu ve vybraných krajích České republiky prostřednictvím Programu rozvoje venkova. Stěžejním cílem práce bylo zhodnocení podpory této specifické formy cestovního ruchu s pomocí finančních prostředků poskytnutých z PRV v programovém období 2007–2013 a srovnání regionálních diferenciací na zvoleném vzorku čtyř krajů ČR: Plzeňském, Karlovarském, Ústeckém a Libereckém kraji. Jednotlivé projekty a jejich přínos pro rozvoj venkovské turistiky, potažmo pro rozvoj venkova, byly hodnoceny s ohledem na přírodní a kulturně-historický potenciál hodnoceného území v cestovním ruchu. Cílem bylo najít odpovědi na otázky, zda se projekty koncentrovaly spíše do turisticky známějších a atraktivních oblastí s významnými přírodními či kulturními atraktivitami, nebo zda byly projekty realizovány v méně turisticky atraktivních, spíše odlehlých, méně atraktivních venkovských oblastech.

Po prvotním zhodnocení souboru projektů z Programu rozvoje venkova, Osy III., opatření 1.3 Podpora cestovního ruchu, vyplynulo, že v programovém období 2007–2013 bylo v České republice podpořeno celkem 612 projektů s finanční alokací dosahující 2 mld. Kč. Absolutně nejvyšší počet projektů byl schválen na území Jihomoravského kraje (109 projektů – 18 %), který však není předmětem hodnocení této práce. Nejvíce projektů z hodnocených 4 krajů bylo schváleno na území Plzeňského kraje (56 projektů – 9 % z celkového souboru). Podíl Plzeňského kraje na celkové finanční alokaci tvořil 8 %. Naopak další z hodnocených krajů – Liberecký – se umístil s počtem jen 19 schválených projektů za celé sedmileté programové období na posledním místě mezi kraji ČR a také podíl na finančních prostředcích byl absolutně nejmenší, tvořil jen necelé 3 %. I ostatní hodnocené kraje (Karlovarský a Ústecký) patřily mezi kraje s nižším počtem schválených projektů i finanční alokací.

V další části práce bylo pracováno se souborem projektů z vybraných hodnocených krajů – tedy se **132 projekty** ze záměru b) opatření 1.3 Osy III., podpořených na území Plzeňského, Karlovarského, Ústeckého a Libereckého kraje. Projekty byly schváleny v rámci šesti výběrových kol, s celkovou finanční alokací **414 mil. Kč**, nejvíce projektů bylo podpořeno v posledním sedmáctém výběrovém kole PRV v roce 2013. Co do počtu realizovaných projektů i výše finanční alokace byl nejúspěšnějším krajem kraj Plzeňský. Zajímavé bylo zjištění, že i když Ústecký kraj realizoval až o polovinu méně projektů, finanční podpora přesahovala 100 mil. Kč a řadí tak projekty na Ústecku mezi finančně nejnáročnější (průměrná finanční podpora na jeden projekt činí až 4 mil. Kč).

Pro detailní zhodnocení podpory venkovského cestovního ruchu ve vybraném území bylo potřeba jednotlivé projekty dohledat a ověřit tak jejich realizaci a funkčnost, případně zjistit lůžkovou kapacitu objektu, pokud se jednalo o ubytovací zařízení. Ověřit se podařilo 77 % souboru, u 30 projektů nebylo možné žádným způsobem dohledat bližší informace, u části projektů bylo zjištěno, že nakonec nebyly zrealizovány. Vznikl tak finální soubor **102** projektů s finanční alokací **310,2 mil. Kč**, které byly podrobeny detailní analýze dle vybraných charakteristik.

Nejprve byly projekty hodnoceny dle **místa realizace** v rozdělení na jednotlivé okresy hodnocených krajů. Z analýzy vyplynulo, že nejvíce projektů (15 %) bylo realizováno v okrese Klatovy (Plzeňský kraj), z toho nejvíce v **ORP Sušice** (11%) a v okrese Karlovy Vary v Karlovarském kraji (14 %), z toho nejvíce i **ORP Karlovy Vary** (8%). Mezi další výrazněji podpořené okresy lze zařadit okres Cheb na Karlovarsku a okresy Tachov (zejména ORP Stříbro) a Plzeň-jih (ORP Nepomuk) na Plzeňsku.

Další součástí hodnocení bylo rozdělení projektů dle **typu žadatele**, a to na fyzické a právnické osoby. Převažovala podpora **FO** (drobní zemědělské podnikatelé), které žádaly v **63 %** případů. Mezi právnickými osobami figurovaly zejména společnosti s ručením omezením – tvořily až 90 % všech PO. Mezi dalšími žadateli z řad PO se vyskytly dvě akciové společnosti a jedno družstvo.

Ve více než $\frac{3}{4}$ hodnocených projektů – **78 %** – byly předmětem projektu **ubytovací kapacity**. Ty byly dále rozděleny dle toho, zda se jednalo o novou výstavbu, rekonstrukci/modernizaci stávajícího objektu nebo o přestavbu zemědělského (hospodářského) objektu pro účely ubytování. Nejvýrazněji byla podpořena kategorie rekonstrukcí/modernizací stávajících objektů (48 % ze skupiny ubytování), dále pak přestavba zemědělských objektů (36 %). Jako další kategorie byly vyčleněny projekty s doprovodnou infrastrukturou (11 %) – zejména zázemí pro sportovní aktivity (půjčovny sportovních potřeb, hřiště, sportoviště atd.) a stravovací zařízení. Poslední samostatně vyčleněnou kategorií byly projekty zaměřené na jezdeckví a hipoturistiku (11 %).

Jelikož kategorie ubytování tvořila většinu souboru hodnocených projektů, bylo vhodné ji dále rozčlenit dle typu ubytovacího zařízení: penziony, hotely, horské chaty a chalupy, farmy a statky s nabídkou (eko)agroturistiky a ostatní HUZ (víceúčelová ubytovací zařízení, kempy aj.). Zásadním zjištěním byl fakt, že nejvíce podpořenou kategorií byly **farmy a statky** (**37 %**), lze tedy konstatovat, že zemědělci se snaží diverzifikovat svou zemědělskou činnost a spojit ji i s cestovním ruchem a zajistit si tak dodatečné příjmy v podobě nezemědělské činnosti – nabídky ubytování na farmě, příp.

nabídkou agroturistických programů. Nejvíce projektů farem a statků bylo realizováno v Plzeňském kraji na Sušicku a v Karlovarském kraji v okolí Karlových Varů.

Další nejvíce zastoupenou ubytovací skupinou byly i **penziony (30 %)**, s převahou opět v Plzeňském kraji (okres Klatovy, Sušicko). Svě zastoupení měly i **hotely**, které však svým charakterem nespádají do konceptu venkovského cestovního ruchu a nenaplnují tak ideu a podstatu venkovské turistiky, zejména kvůli vyšší lůžkové kapacitě (nad 35 lůžek) a chybějící návaznosti na místní prostředí a přírodní atraktivity; většina těchto hotelů se zaměřuje na pořádání hromadných akcí, jako jsou svatby, konference či školení a na nabídku wellness pobytů a relaxačních balíčků. Nejvíce hotelů bylo lokalizováno na Klatovsku a Tachovsku (Plzeňský kraj), dále v Karlovarsku v okrese Cheb.

Horské chaty a chalupy měly největší zastoupení v ORP Kraslice a ORP Ostrov (Karlovarský kraj), kde tak zcela využívají výhodné polohy přímo v Krušných horách (okolí Božího daru, resort Bublava) a doplňují tak nabídku zimní rekreace. Další chaty/chalupy byly lokalizovány na Liberecku, zejména v rámci ORP Jilemnice, které pokrývá celá západní část Krkonoš.

Předposlední část práce se zaměřuje na konkrétní zhodnocení podpory agroturistiky a ekoagroturistiky ve vybraných krajích. Farmy a statky s nabídkou (eko)agroturistiky byly předmětem celkem **29 projektů** (28 % ze všech 102 hodnocených projektů, 36 % z kategorie ubytovacích kapacit) s poskytnutou finanční dotací přesahující **92 mil. Kč**. Zajímavé je zjištění, že převažovaly farmy hospodařící v souladu s principy ekologického zemědělství, které byly členy různých ekologických svazů a držitelé certifikátů jako např. PRO-BIO, ECEAT či KEZ. Převaha farem byla v Plzeňském kraji zejména na Klatovsku v ORP Sušice, což je dáno zejména návazností této oblasti na NP a CHKO Šumava – zemědělci zde tak využívají přírodně velmi cenného a zachovalého prostředí, které je pro turisty velkým lákadlem. Dalším výrazněji podpořeným krajem z hlediska rozvoje agroturistiky a ekoagroturistiky byl Karlovarský kraj, zejména farmy na Chebsku a v okolí Karlových Varů. Farmy a statky jsou nejčastěji umístěny v obcích ve velikostní kategorii od 500 do 1 000 obyvatel. Důležitým závěrem je fakt, že (eko)agroturismus v hodnocených krajích se soustřeďuje spíše do krajiny s vysokou přírodní atraktivitou, ekologickou stabilitou, zároveň však do turisticky oblíbených a hojně využívaných oblastí. Velmi podstatným prvkem je pak přítomnost maloplošných či velkoplošných chráněných území, zejména CHKO a NP (návaznost na NP Šumava, NP České Švýcarsko, KRNAP, CHKO České středohoří, CHKO Slavkovský les, CHKO Český ráj a mnohé další je patrná), které jsou např. dle Vystoupila a kol. (2006) vnímány jako velmi významné prvky pro potenciál daného území v rozvoji cestovního ruchu.

Jelikož u nezanedbatelné části projektů (**11 %**) byl hlavním předmětem realizace **rozvoj hipoturistiky**, v poslední části této práce jsou tyto projekty blíže analyzovány. Hipoturistika se v České republice těší narůstající popularitě, stále je však potřeba doplnit doprovodnou infrastrukturu (hipostanice, odpočívadla) a řádně vyznačit existující i nové hipotrasy. Mezi páteční hipotrasy v hodnoceném území lze vyzdvihnout např. *Polabskou jezdeckou stezku* na Ústecku, *jezdeckou stezku Podralskem*, hipostezku *Frýdlantsko z koňského hřbetu* na Liberecku či páteční hipostezku vedoucí z německého Bavorska přes Karlovarský, Plzeňský až po Středočeský kraj. Všechny realizované projekty podporující hipoturistiku navazují na tyto uvedené hlavní hipostezky. Nejvíce projektů bylo podpořeno na území Plzeňského kraje (6 projektů z celkových 11, tj. 55 %), zejména v okrese Plzeň-jih nebo v okrese Klatovy. Většina projektů byla zaměřena na výstavu nové jízdárny pro koně, nových stájí nebo nákup potřeb pro jezdecký sport či dovybavení farmy pro účely jezdeckého sportu a hipoturistiky.

Závěrem lze konstatovat, že zatímco v programovém období 2007–2013 byla podpora cestovního ruchu, potažmo i venkovského turismu, ukotvena v mnoha programech, v rámci 7 regionálních operačních programů, částečně z IOP a hlavně z Programu rozvoje venkova, pak s novým programovým obdobím 2014–2020 přichází řada omezení, zejména pak s integrací 7 ROP do jednoho celistvého programu IROP, který se však zaměřuje spíše na ochranu kulturního dědictví zapsaného pod UNESCO a oproti minulému programovému období tak podporuje rozvoj cestovního ruchu pouze nepřímou a okrajově. Také PRV mění v novém sedmiletém období své podmínky a podpora cestovního ruchu je zaměřena specificky jen na podporu agroturistiky. S takovýmto omezením by část projektů z analyzovaného období 2007–2013 nebyla schválena, neboť by tyto projekty nesplňovaly nové podmínky programu. Do jaké míry bude toto specifické omezení mít vliv na rozvoj agroturistiky v České republice je otázkou, neboť první výzvy v tomto období jsou teprve v průběhu. S odkazem na literaturu, např. Konečný (2014) či Vystoupil (2007) lze predikovat nárůst počtu zemědělců, kteří budou chtít diverzifikovat svou zemědělskou činnost aktivitami spojenými s agroturistikou a získat tak dodatečné příjmy, ale zároveň také nárůst počtu těch zemědělských podnikatelů, pro které bude tvořit nabídka agroturistických služeb již stěžejní část příjmů a zemědělství zůstane naopak jen doplňkovou činností.

Pro celkové zhodnocení podpory venkovského cestovního ruchu s pomocí finančních prostředků z EU a národních zdrojů by také bylo vhodné tuto specifickou formu lépe kvantifikovat – např. ČSÚ by měl vytvořit jednotlivé kategorie cestovního ruchu (včetně venkovského turismu) a uvádět ubytovací kapacity v rámci těchto kategorií. Metodickým úskalím sledování samostatné kategorie venkovský turismus je však nejen nejednoznačná definice venkovského turismu a co do něj zahrnout, ale také nejednotnost a rozdílné přístupy ve vymezení venkovského prostoru.

Použitá literatura

Knižní zdroje

ARCHER., B. et al., (2005). *The positive and negative impacts of tourism*. In W., F.: Global Tourism. Burlington, MA: Elsevier. ISBN 0750677899.

BERG, W. (2010). *Wirtschaftsfaktor Tourismus. Grundlagen des Tourismus*. Mnichov: Oldenburg, s 7 - 43. ISBN 978-3-486-59725-7.

BINEK J. A KOL., (2007). *Venkovský prostor a jeho oživení*. 1. vydání: Brno, Nakladatelství Georgetown, 140 s., ISBN 80-251-19-5.

BUDÍK, J., (2009). *Evropské strukturální fondy a jejich využívání*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, ISBN 978-80-7408-014-2.

BUTLER, R., (1992). *Alternative Tourism: The Thin Edge of the Wedge*. In Eadington, Tourism Alternatives: Potentials and Problems in the Development of Tourism. Philadelphia: University of Pennsylvania, ISBN 0812213912.

ČERTÍK, M. a kol., (2001). *Cestovní ruch – vývoj, organizace a řízení*. Praha: OFF, s. r. o., 352 s., ISBN 80-238-6275-8.

DROBNÁ, D., MORÁVKOVÁ, E., (2004). *Cestovní ruch*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 205 s. ISBN 80-7168-901-7.

FORET, M., TURČÍNKOVÁ, J., (2005). *Cestovní ruch*, Mendelova univerzita v Brně, první vydání, 108 s., ISBN 80-7157-838-X.

GALVASOVÁ, I. a kol., (2008). *Průmysl cestovního ruchu*. 1.vyd. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 264 s., ISBN 978-80-87147-06-1.

HALL, M., PAGE, S., (2006). *The Geography of Tourism and Recreation: Environment, Place and Space*, 3.vyd. Oxon: Routledge, ISBN: 978-0-415-33561-4.

HOLLÝ, Karol, (2003). *Jezdecká turistika*. Vyd. 1. Ostrava: Montanex, s. 9-11. ISBN 80-7225-104-x.

HESKOVÁ, M. a kol., (2006). *Cestovní ruch pro vyšší odborné školy a vysoké školy*. Praha:Fortuna, 224 s., ISBN 80-7168-948-3.

KOLEKTIV AUTORŮ VŠE, (2007). *Venkovský cestovní ruch, jeho specifika a podmínky pro rozvoj*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha, 123 s. ISBN 978-80-245-1159-7-.

KONEČNÝ, O., (2013). *Agroturistika a venkovská turistika – venkovský cestovní ruch v České republice*, Mendelova univerzita v Brně, 1. vydání, 140 s., ISBN 978-80-7375-738-0.

- KOTÍKOVÁ, H., (2013). *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. 1. vyd. Praha: Grada, 207s., ISBN 978-80-247-4603-6.
- LANE, B. (1994). *What is rural tourism?* Journal of Sustainable Tourism, 2, č. 1 + 2, s. 7-21.
- LAPKA, M., GOTTLIEB, M., (2000). *The Farmer and the Landscape*. Sociologické nakladatelství, Praha, 36 s. ISBN 80-85850-83-4.
- LIBROVÁ, H. (1994). *Pestří a zelení*. Kapitoly o dobrovolné skromnosti. Brno: Veronica a Duha. ISBN 9788085368185.
- LORDKIPANIDZE, M., (2002). *Enhancing Entrepreneurship in Rural Tourism for Sustainable Regional Development*, IIEEReports 2002:10, The International Institute for Industrial Economics, IIEE, Lund.
- MAJEROVÁ, V., (2008). *Český venkov 2008: proměny venkova*. Vyd. 1. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2009. 187 s. ISBN 9788021319110.
- MCWATTERS, M. R., (2009). *Residential Tourism*, Channel View Publications, 188 p., ISBN 9781845410902.
- MIKULA, P. (2005). *Rozvoj venkovských oblastí*, Praha: ÚZPI, 34 s., ISBN 80-86726-14-2.
- MILL, R. CH., MORRISON, A. M., (2007). *The Tourism System, An Introductory Text*. Prentice – Hall International, Inc., 5. vydání, ISBN 978-0757526800.
- MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR, (2006). *Národní strategický plán rozvoje venkova České republiky na období 2007–2013*. MMR ČR, Praha.
- MORAVEC, I., NOVOTNÝ, R., FOLBERGEROVÁ R., STŘÍBRNÁ, M., (2006). *Venkovská turistika – Teoretická východiska a možnosti*, České Budějovice, 1. vydání, ISBN: 80-86902-31-5.
- MOUREK, D., (2002). *Cestovní ruch a životní prostředí*, Sborník „K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek“, Univerzita Karlova v Praze, Centrum pro otázky životního prostředí, Praha, svazek III, 263 str.
- OGILVIE, F. W., (1933). *The Tourist Movement: An Economic Study*. London: P.S. King & Son, p. 228.
- OPPERMANN, M., (1996). *Rural Tourism in Southern Germany*. Annals of Tourism Research, Vol. 28, No. 1, pp. 86–102.
- PAGE, S., CONNELL, J., (2006). *Tourism: A Modern Synthesis*, Cengage Learning EMEA, 546 stran, s. 424–440, ISBN 9781844801985.
- PALATKOVÁ, M., ZICHOVÁ, J., (2011). *Ekonomika turismu*. 1. Vyd. Praha: Grada, 205 s., ISBN 978-802-4737-485.

- PERLÍN, R., KUČEROVÁ, S., KUČERA, Z., (2010). *Typologie venkovského prostoru Česka*, Geografie, roč. 115, č. 2.
- PHILLIP, S., HUNTER, C., BLACKSTOCK, K., (2010). *A typology for defining agritourism*. *Tourism Management*, 31(6).
- POUROVÁ, M., (2000). *Agroturistika, možnosti rozvoje a perspektiva v České republice*. Monografie. ČZU v Praze, Praha, ISBN 80-213-0672-6.
- RÁTZ, T., (2004). *European Tourism*. Kodolányi János University College, Székesfehérvár, 2004. 121 s. ISBN 963 9558 12 5.
- ROBERTS, L., HALL, D., (2001). *Rural tourism and recreation: principles to practice*, Oxon CABI Publishing, 231 s., ISBN 0-85199-540-3.
- RYGLOVÁ, K., (2009). *Cestovní ruch: soubor studijních materiálů*. Vyd. 3., rozš. Ostrava: Key Publishing, 187 s. ISBN 978-80-7418-028-6.
- RYGLOVÁ, K., BURIAN, M., VAJČNEROVÁ, I., (2011). *Cestovní ruch – podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. Praha: Grada Publishing, 1. vydání, Praha, 216 s., ISBN 978-80-247-4039-3.
- SHARPLEY, R., SHARPLEY, J., (1997). *Rural tourism: an introduction*. 1st ed. London: International Thomson Business Press. ISBN 978-041-5140-102.
- ŠTRÍBRNÁ, M., (2005). *Venkovská turistika a agroturistika*. 1. vyd. Praha: ProfiPress, 65 s. ISBN 80-86726-14-2.
- SVOBODOVÁ, H., KONEČNÝ, O., BINEK, J., GALVASOVÁ, I., CHABIČOVSKÁ, K., HOLEČEK, J., VĚŽNÍK, A., HYNEK, A., (2011). *Synergie ve venkovském prostoru, 1. vydání*, Brno, GaREP., 114 s., ISBN 978-80-904308-8-4.
- SZNAJDER, M., PRZEZBORSKA, L., SCRIMGEOUR, F., (2009). *Agritourism*. CABI, 301 s. ISBN 978-1-84593-482-8.
- ŠIMKOVÁ, E., (2004). *Využití potenciálu venkovské turistiky pro regionální rozvoj*. Sborník příspěvků z konference FIM Univerzity Hradec Králové. Hradec Králové: Gaudeamus, ISBN 80-7041-366-2.
- ŠPIČÁKOVÁ, H., (2009). *Hipoturistika, včera a dnes, tady a tam. Hipoturistika jako forma rekreace, lesní hospodářství, ochrana přírody a krajiny – fakta a střety: sborník referátů*. Společenské a vzdělávací centrum zámek Křtiny, ŠLP ML Křtiny MZLU v Brně. Praha: Česká lesnická společnost. ISSN 978-80-02-02122-3.
- TCHETCHIK, A. et al., (2006). *Rural Tourism: Development, Public Intervention and lessons from the Israeli Experience*. Discussion Paper No. 12.06, The Hebrew University of Jerusalem, Jerusalem.

TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. a kol., (2008). *Ekonomická a sociální geografie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 411 s., ISBN 978-80-7380-114-4.

VAŠKO, M., (2002). *Cestovní ruch a regionální rozvoj*. Vysoká škola ekonomická v Praze. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 96 s. ISBN 80-245-0445-6.

VYSTOUPIL, J. a kol., (2006). *Atlas cestovního ruchu České republiky*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 157 s., ISBN 80-239-7256-1.

VYSTOUPIL, J., ŠAUER, M., (2005). *Základy cestovního ruchu*. Vyd. 1. Masarykova univerzita, 163 s. Distanční studijní opora. ISBN 80-210-4205-2.

VYSTOUPIL, J., (2007). *Návrh nové rajonizace cestovního ruchu ČR*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 108 s., ISBN 978-80-210-4263-6.

ZELENKA, J., PÁSKOVÁ, M., (2012). *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Kompletně přeprac. a dopl. 2. vyd. Praha: Linde, 768 s. ISBN 978-807-2018-802.

Elektronické zdroje

ČSÚ, (2009). *Postavení venkova v krajích ČR*. [online]. [cit. 2017-01-05]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/postaveni_venkova_v_krajich_cr

ČSÚ, *Statistická ročenka Libereckého kraje*, (2015). [online]. [cit. 2017-01-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20568471/33008715k1cz.pdf/5cff7fc2-bfae-4edc-a3ed-6efe1531cf12?version=1.5>

ČSÚ, *Statistická ročenka Karlovarského kraje*, (2015). [online]. [cit. 2017-01-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20568611/33008315chcz.pdf/4086cbc8-0c1b-4ee1-863e-ef494ef9789c?version=1.1>

ČSÚ, *Statistická ročenka Plzeňského kraje*, (2015). [online]. [cit. 2017-01-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32469030/33010816.pdf/54dcd2ba-fecf-4fc0-9ef8-2c7fc8b42ae4?version=1.7>

ČSÚ, *Statistická ročenka Ústeckého kraje*, (2015). [online]. [cit. 2017-01-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32906856/33008516.pdf/d9f033ec-94f9-4ee9-81c2-4c91121f550e?version=1.15>

Evropská komise (2015). *Dohody o partnerství*. [online]. [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/contracts_grants/agreements/index_cs.html

Karlovarský kraj, *Program rozvoje cestovního ruchu a lázeňství v Karlovarském kraji*. [online]. [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: <http://www.kr-karlovarsky.cz/samosprava/dokumenty/Documents/PRCR20072013.pdf>

iDnes, Plzeňský kraj, Zprávy (2015): *Z Prášil zmizela největší černá stavba v šumavském národním parku*, vyd. 17.5.2015, [online]. [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: http://plzen.idnes.cz/sumava-prasily-cerna-stavba-demolice-relaxacni-centrum-pio-plzen-zpravy.aspx?c=A150817_101008_plzen-zpravy_pp

Liberecký kraj, *Katalog cestovního ruchu Libereckého kraje*. [online]. [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: <http://bedekr.liberecky-kraj.cz/cs/cilove-skupiny/agroturistika.html>

Liberecký kraj, *Program rozvoje cestovního ruchu Libereckého kraje*. [online]. [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: <http://kultura.kraj-lbc.cz/page414/program-rozvoje-cestovniho-ruchu-libereckeho-kraje>

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR: *Evropské strukturální a investiční fondy. Programové období 2014-2020*. [online]. [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020>

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR: *Národní program podpory cestovního ruchu*. [online]. [cit. 2016-06-18]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Cestovni-ruch/Programy-Dotace>

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR: *Integrovaný regionální operační program. Představujeme IROP*. [online]. [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Microsites/IROP/Verejnost/Predstavujeme-IROP>

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR (2011), *Programový dokument: Integrovaný operační program 2007–2013*. [online]. [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/getmedia/dfbf033f-0d4d-4781-bdb6-322dcc1857e4/Programovy-dokument-verze-platna-od-21-12-2011.pdf?ext=.pdf>

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR (2015), *Programový dokument: Integrovaný regionální operační program 2014–2020*. [online]. [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: http://www.strukturalni-fondy.cz/getmedia/207ddc91-a4de-42ff-9d98-27cdf9ef4c5a/PD-IROP-20150604-schvalen-EK_2.pdf?ext=.pdf

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR: *Regionální operační programy*. [online]. [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: [http://www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Cestovni-ruch/Programy-Dotace/Programovaci-obdobi-2007-2013/Regionalni-operacni-programy-\(ROP\)](http://www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Cestovni-ruch/Programy-Dotace/Programovaci-obdobi-2007-2013/Regionalni-operacni-programy-(ROP))

Ministerstvo zemědělství ČR: *Program rozvoje venkova na období 2007–2013*. [online]. [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/program-rozvoje-venkova-na-obdobi-2007/>

Ministerstvo zemědělství ČR: *ČR a Evropská unie*. [online]. [cit. 2017-01-25]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/cr-a-evropska-unie/spolecna-zemedelska-politika>

NADACE PARTNERSTVÍ, (2014). *Greenways* [online]. [cit. 2016-08-30]. Dostupné z: <http://www.nadacepartnerstvi.cz/Setrna-turistika-a-cykloturistika/Greenways>

Na koni po západě Čech, [online]. [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <http://www.nakonipozapadecech.cz/>

OECD, (1994). *Tourism Strategies and Rural Development*, Paris, [online]. [cit. 2016-10-15]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/industry/tourism/2755218.pdf>

Plzeňský kraj, *Program rozvoje Plzeňského kraje 2014+*, (2014). [online]. [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: <http://www.plzensky-kraj.cz/cs/kategorie/program-rozvoje-kraje>

STRUKTURÁLNÍ FONDY, (2013). *Fondy EU*, [online]. [cit. 2017-01-26]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU>

SZIF, (2013): *Program rozvoje venkova 2014–2020* [online]. [cit. 2016-06-17]. Dostupné z: <https://www.szif.cz/cs/prv2014>

Ústecký kraj, *Strategie rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji*, (2015). [online]. [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: <http://www.kr-ustecky.cz/strategie-rozvoje-cestovniho-ruchu/ds-98619>

WCED, (1987). *Our Common Future. Report of the World Commission on Environment and Development*, United Nations, [online]. [cit. 2016-07-14]. Dostupné z: http://conspect.nl/pdf/Our_Common_Future-Brundtland_Report_1987.pdf

Seznamy

Seznam obrázků

Obrázek 1 Vymezení agroturistiky v rámci cestovního ruchu, zdroj: Habán a Otepka (2004)..	20
Obrázek 2 Přírodní atraktivita území, zdroj: Vystoupil a kol. (2006)	43
Obrázek 3 Vývoj počtu HUZ v jednotlivých krajích v letech 2007–2015	48
Obrázek 4 Rozložení HUZ dle kategorií v jednotlivých krajích v roce 2015.....	50
Obrázek 5 Vývoj návštěvnosti jednotlivých krajů v letech 2007–2015	50
Obrázek 6 Podíl rezidentů a nerezidentů ve sledovaných krajích v letech 2007 a 2015	51
Obrázek 7 Projekty PRV 2007–2013 z opatření 1.3, záměr b) – srovnání krajů ČR	58
Obrázek 8 Finanční alokace v analyzovaných krajích v jednotl. letech schválení projektů.....	60
Obrázek 9 Rozdělení projektů dle místa realizace – okresy	62
Obrázek 10 Struktura žadatelů – souhrn.....	64
Obrázek 11 Srovnání kategorií ubytování v jednotlivých krajích	67
Obrázek 12 Projekty v Plzeňském kraji dle kategorie ubytování	67
Obrázek 13 Projekty v Karlovarském kraji dle kategorie ubytování.....	70
Obrázek 14 Projekty v Ústeckém kraji dle kategorie ubytování	71
Obrázek 15 Projektů v Libereckém kraji dle kategorie ubytování	72
Obrázek 17 Mapa projektů podporujících agroturistiku, ekoagroturistiku a hipoturistiku v analyzovaných krajích.....	81

Seznam tabulek

Tabulka 1 Tvrdý vs. Měkký cestovní ruch	14
Tabulka 2 Srovnání venkovské turistiky a turistiky na venkově	19
Tabulka 3 Ekonomické (pozitivní vs. negativní) dopady venkovského turismu.....	28
Tabulka 4 Sociokulturní (pozitivní a negativní)dopady venkovského turismu	29
Tabulka 5 Základní statistické údaje jednotlivých krajů	37
Tabulka 6 Vymezení venkovského prostoru (VP) ve sledovaných krajích	38
Tabulka 7 Funkčně-prostorové využití území ve sledovaných krajích.....	42
Tabulka 8 Kapacita HUZ ve venkovském vs. městském prostoru v roce 2012	49
Tabulka 9 Rozdělení projektů do jednotlivých výběrových kol s celkovou výší podpory	59
Tabulka 10 Nejvíce projektů v rozdělení do ORP daných krajů	61
Tabulka 11 Výběr relevantních projektů zahrnutých do detailní analýzy	61
Tabulka 12 Nejvíce projektů v jednotlivých ORP sledovaných krajů.....	63
Tabulka 13 Struktura žadatelů v rozdělení do sledovaných krajů	65
Tabulka 14 Rozdělené projektů dle předmětu projektu.....	66
Tabulka 15 Počet projektů – kategorie ubytování a finanční alokace v Plzeňském kraji.....	68
Tabulka 16 Počet projektů – kategorie ubytování a finanční alokace v Karlovarském kraji	69
Tabulka 17 Počet projektů – kategorie ubytování a finanční alokace v Ústeckém kraji	70
Tabulka 18 Počet projektů – kategorie ubytování a finanční alokace v Libereckém kraji	73
Tabulka 19 Podpora agroturistiky v jednotlivých krajích – počet projektů a finanční podpora	74
Tabulka 20 Rozdělení projektů farem a ekofarem do velikostních tříd obcí realizace.....	78
Tabulka 21 Podpora hipoturistiky ve vybraných krajích	79

Seznam příloh

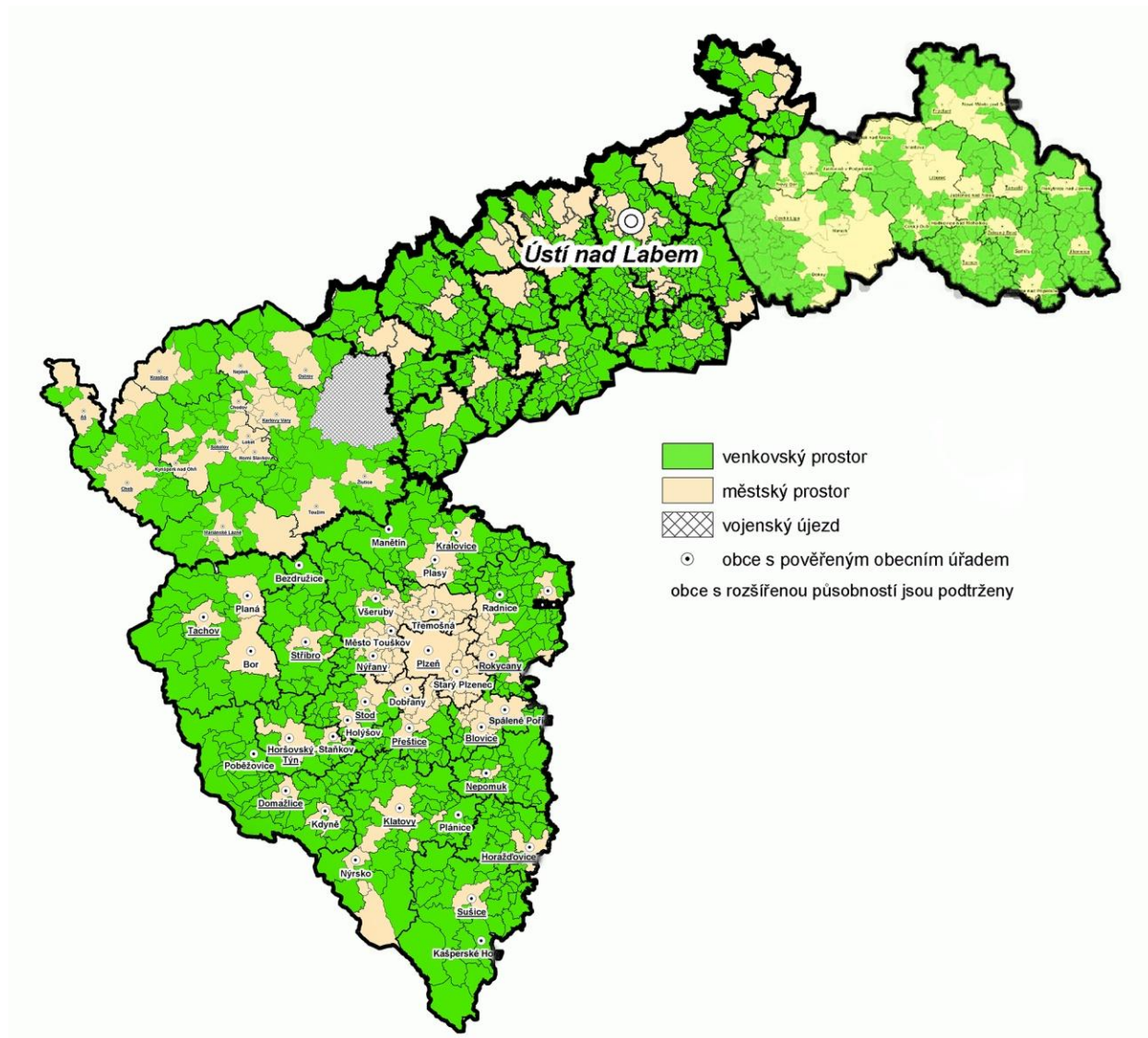
Příloha 1 Vymezení venkovského prostoru v Plzeňském, Karlovarském, Ústeckém a Libereckém kraji.....	94
--	----

Seznam použitých zkratk

CR	Cestovní ruch
ČSÚ	Český statistický úřad
EZFRV	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
EU	Evropská unie
ECEAT	Evropské centrum pro eko agroturistiku
FO/PO	Fyzická/právní osoba
HUZ	Hromadná ubytovací zařízení
IOP	Integrovaný operační program
IROP	Integrovaný regionální operační program
KEZ	Kontrola ekologického zemědělství
MMR ČR	Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky
MZE ČR	Ministerstvo zemědělství České republiky
NPP	Národní přírodní památka
NPR	Národní přírodní rezervace
NSPRV	Národní strategický plán rozvoje venkova ČR
NSRR	Národní strategický referenční rámec ČR
PO	Prioritní osa
PP	Přírodní památka
PR	Přírodní rezervace
PRV	Program rozvoje venkova
ROP	Regionální operační program
SC	Specifický cíl
SF	Strukturální fondy
SZP EU	Společná zemědělská politika EU
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond
VP	Venkovský prostor
VT	Venkovský turismus

Přílohy

Příloha 1 Vymezení venkovského prostoru v Plzeňském, Karlovarském, Ústeckém a Libereckém kraji

Zdroj: ČSÚ [online], vlastní úpravy